

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

II. HAÇLI SEFERİNDE BİR KRALİÇE: AKİTANYALI
ALİËNOR

Esra GÜNEŞ

Danışman
Prof. Dr. Mustafa DAŞ

İZMİR - 2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “II. Haçlı Seferinde Bir Kraliçe: Akitanyalı Alienor” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

Esra GÜNEŞ

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

II. Haçlı Seferinde Bir Kraliçe: Akitanyalı Alienor

Esra GÜNEŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Programı

Tarihsel süreç içerisinde, hakkında pek az bilgi olmasına rağmen oldukça fazla eser ortaya konan bir çok şahsiyet bulunmaktadır ve nitekim Akitanyalı Eleanor bunlardan biridir. Hakkında yapılan çalışmaların ortaya çıkardığı kadarıyla gerçeği ve efsaneyi yaşamının parametreleri içinde barındıran Eleanor, Akitanya'nın sahibi olması dolayısıyla Hristiyan dünyada en büyük mirasçı olarak tanımlanmış ve 1137'de henüz on beş yaşında iken kral VII. Louis ile yaptığı evlilikle birlikte Fransa'da kraliçelik tacı giymiştir. Bu süreç içerisinde İkinci Haçlı Seferi'ne bizzat katılmış ve seferin sonunda Fransa'ya döndüğünde kral Louis'den ayrılarak 1154'de Normandiya Dükü, İngiltere Kralı II. Henry ile evlenmiş ve bu evlilikle bir kez daha kraliçelik tacını takmıştır. Çocuklarını kocasına karşı kıskırtarak bir isyan çıkarması ile suçlanan Eleanor, Henry tarafından gözetim altına alınarak on altı yılını esir olarak geçirmiş ve 1204 yılında ölmüştür. Yazılan bu tez, Akitanyalı Eleanor'un yaşam öyküsü çerçevesinde İkinci Haçlı Seferindeki rolünü, Türk-İslam devletleri ve Fransa-İngiltere ilişkilerindeki yerini ve ayrıca 12. yüzyıl Avrupası'nda evlilik ve boşanma kurumunun işleyişi üzerinden nasıl iki kez kraliçelik tacı giydiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İkinci Haçlı Seferi, Akitanya, Eleanor.

ABSTRACT
Master's Thesis
A Queen in the Second Crusade: Eleanor of Aquitaine
Esra GÜNEŞ

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of History
History Program

Eleanor of Aquitaine is one of the many historical figure who has been focused by many research though scarce information about her in historical process. Researches focusing on her revealed that she was recognized as the biggest heiress due to her ownership of Aquitaine in Christian sphere. When she was just fifteen years old, she was crowned through the marriage to King VII. Louis in France. Meanwhile, she crusaded the second crusade in person before she divorced from King Louis when she returned from the second crusade. In 1154, She got married to Duke of Normandy, the King of England II. Henry; thus she was crowned as queen. She was accused of revolt through provoke her children against their father, then she was taken prisoner by Henry. She died in 1204 after sixteen years of captivity. This thesis aims to reveal her role in second crusade, her effect on relationship between France-England and Turkish-Islamic states. This thesis also aims to unveils how she could be crowned twice through examining the institutions of marriage and divorce in Europa in the twelfth century.

Keywords: Second Crusade, Aquitaine, Eleanor.

II. HAÇLI SEFERİNDE BİR KRALİÇE: AKİTANYALI ALİËNOR

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
EKLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM AKİTANYALI BİR DÜŞES

1.1. DÜŞES ELEANOR'UN AİLESİ	5
1.2. DOĞUMU VE ÇOCUKLUĞU	8
1.3. DÜŞESLİKTEN KRALİÇELİĞE	10

İKİNCİ BÖLÜM FRANSA KRALİÇESİ ELEANOR

2.1. LOUIS İLE EVLİLİĞİ	11
2.2. SARAY HAYATI	15
2.3. KRALİÇENİN FRANSIZ SİYASETİNE ETKİLERİ	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAÇLI SEFERLERİ'NDE KRALİÇE ELEANOR

3.1. İKİNCİ HAÇLI SEFERİ'NİN İLANI VE ELEANOR'UN HACI KABUL ETMESİ	29
3.2. PARİS'TEN ANTALYA'YA FRANSIZ HAÇLI SEFERİ VE KRALİÇE ELEANOR	35
3.3. ANTAKYA, KUDÜS VE ŞAM'DAKİ GELİŞMELERDE ELEANOR'UN ETKİSİ	47
3.4. LOUIS'DEN AYRILMASI VE KRALİÇELİKTE ATILMASI	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İNGİLTERE KRALİÇESİ ELEANOR

4.1. İKİNCİ HENRY İLE EVLİLİĞİ VE YENİDEN KRALİÇELİK TACI GİYMESİ	63
4.2. İHTİRASIN GÖLGESİNDE BİR KRALİÇE	68
4.3. GÖZETİM ALTINDA KRALİÇE ELEANOR	77
4.4. KRALİÇENİN ÖLÜMÜ	81
SONUÇ	83
KAYNAKÇA	85
EK	

KISALTMALAR

ÇEV.	Çeviren
VD.	Ve Devamı
ED.	Editör
DER.	Derleyen
BKZ.	Bakınız
SS.	Sayfadan sayfaya
S.	Sayfa
TTK.	Türk Tarih Kurumu

EKLER LİSTESİ

EK 1: Resim

ek s. 1

GİRİŞ

Ortaçağ Avrupa tarihi gözden geçirildiğinde, kuşkusuz hiçbir kadın Akitanyalı Eleanor¹ kadar öne çıkmamakla birlikte Eleanor, iki ulusun kraliçesi, İkinci Haçlı Seferinin lideri, kralların annesi ve bunların yanı sıra Avrupa edebiyatının ve sanatının hamisi olması dolayısıyla, gücü ve prestiji ile 12. Yüzyıldan bu yana çeşitli araştırma ve incelemelere konu olmuştur. O’nu bu denli önemli yapan en büyük unsur, babası X. William’dan miras aldığı Akitanya, Puvatya, Gaskonya, Limousin ve Auvergne topraklarıdır. Fransa’nın güney kesiminde sahil şeridi üzerinde yer alan bu topraklar; ticaret, sanat, eğitim ve kültürün merkezi olmuş ve bu nedenle dönemin önde gelen bir çok devlet adamı tarafından “*cennetin toprakları*”² olarak anılmıştır. Buna istinaden tezin ilk bölümünde Akitanya topraklarının Galya Eyaleti’nden dük X. William’a kadar geçirdiği süreç ele alınarak, özellikle Frank Krallığı ve çevre düklükler açısından ne derece önemli olduğu konusunun üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda Eleanor’un doğumu ve bu topraklarda geçirdiği çocukluğu hakkında bilgi verilerek, William’ın ölümüyle düşesliğe ne şekilde adım attığı açıklanmıştır.

Tezin ikinci bölümünde, henüz genç yaşta olmasına rağmen büyük topraklara hükmeden Eleanor’un, babasının vasiyeti üzerine dönemin kralı VI. Louis’nin oğlu VII. Louis ile evlenmesi sonucunda düşeslikten kraliçeliğe geçmesi üzerinde durulmuş ve ayrıca Akitanya’da doğup büyüdüğü Bordeaux ile Frank Krallığı’nın merkezi olan Paris karşılaştırılarak Eleanor’un Frank sarayı içerisinde yaşadıklarına da yer verilmiştir. Bunların yanı sıra Eleanor’un kraliçe olmasıyla Frank siyasetine ne ölçüde etki ettiği üzerinde durularak, yapılan araştırma sonuçlarına göre hanedanlık içerisinde, Capet gelenekleri dolayısıyla yalnızca kendi çeyiz toprakları olan Akitanya ile ilgili konularda kocası Louis ile beraber hareket ettiği ortaya çıkarılmış ve bu durum, kraliçenin açığa çıkarılan mühürlerinin ve yaptığı sözleşmelerinin kullanılmasıyla desteklenmiştir.

¹ Fransız kaynaklarda orjinal ismi olan Alienor olarak geçmektedir. Ancak bu çalışma İngiliz kaynakları merkezli olduğundan söz konusu isim, çalışma içerisinde Eleanor olarak geçecektir.

² Bu ifadeyi özellikle başrahip Suger kullanmıştır ve nitekim Akitanya’nın Fransa topraklarına kattığı önem dolayısıyla kraliyet çiftinin evliliklerinin iptali konusuna engel olmaya çalışmıştır. Ancak boşanma, Suger’in ölümünden sonra gerçekleşmiştir. Tezin üçüncü bölümünde bu konuya ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Hristiyan dünyada yankı bulan Papa III. Eugenius'in ikinci haçlı seferi için yapmış olduğu vaazının, ilk haçlı seferinin lideri olan II. Urbanus'un vaazıyla benzerlik ve farklılıkları kıyaslama yönetimiyle değerlendirilmiş ve ardından İmaddedin Zengi'nin 1144'de Urfa'yı alması sonucunda Hristiyan dünyada ikinci defa yapılan haçlı çağrısına kulak veren Eleanor'un, kendisinden önce sefere katılan diğer kadınlarla karşılaştırılarak kocası VII. Louis ile beraber haçlı almasının önemi üzerinde durulmuştur. Sefer için yaptığı manevi hazırlıklardan ziyade, Frank haçlı ordusunun oldukça önemli bir bölümünü kendi vassallarından oluşturan kraliçe Eleanor, bu sayede İkinci Haçlı Seferine büyük katkılarda bulunmuştur. Ancak Kudüs'e gitmek için belirlenmiş güzergahta yer alan Honaz Dağı geçidinde, ordunun öncü birliklerinde bulunan kraliçenin en yakını olarak tanıtılan Ranconlu Geoffrey'in Frank ordusu için almış olduğu yanlış kararının sorumluluğu diğer haçlılar tarafından Eleanor'a yüklenmiş ve bu durumun o esnada kraliçeyi hangi konuma getirdiği konusu, ana kaynak ve araştırma eserleri ışığında incelenmiştir. Ayrıca kraliçenin, Frank ordusunun Kudüs'e varmadan önceki durağı olan Antakya'da, amcası Prinkeps Raymond ile yaşadığı amca-yeğen ilişkisinden çok daha öte olan yakın ilişkisi, ana kaynakların bir kısmında ve özellikle araştırma eserlerinde bir skandal olarak tanımlanmış ve bu konunun Frank toprakları dahilinde duyulmasının, kraliçenin itibarını ne yönde etkilediği üzerinde tartışılmıştır. Bu efsanenin dilden dile yayılması sonucu seferin sonunda Fransa'ya dönüş yolunda Louis ile Eleanor arasındaki ilişkinin ne yönde ilerlediği incelenirken, tarihler 1152 yılını gösterdiğinde XII. yüzyılda Avrupa'nın şartlarını zorlayan evliliklerinin iptali konusuna da değinilmiştir. Bu doğrultuda boşanmalarının altındaki gerçek neden, özellikle araştırma eserleri ışığında öne sürülen bir çok tez birbirleri ile karşılaştırılarak, sebepleri ve sonuçlarıyla açığa çıkarılmıştır.

Son bölümde, artık özgür bir kadın olan Eleanor'a, sahip olduğu mirası nedeniyle çevre krallıklar ve düklikler tarafından alıkonulması için kurulan tuzaklara değinilerek, kraliçenin bu sefer kendi istediği kişi ile ikinci evliliğini yapması üzerinde durulmuştur. Eleanor, Louis'den boşanır boşanmaz kendisini ve topraklarını korumak amacıyla, Louis'nin Normandiya Dükü olarak atadığı vasalı II. Henry ile evlenmiş ve böylece hem Akitanya hem de Normandiya düşesi ve ayrıca Anjou Kontesi ünvanlarını almıştır. Hem Henry, hem de Eleanor, Louis'nin vassalları

olmalarına rağmen bu evlilik Louis'den habersiz gizlice gerçekleşmiş ve açığa çıkınca, Henry ile arasında oldukça sert mücadeleler geçmiştir. Henry bir taraftan, annesi Matilda'nın hak iddia ettiği İngiltere topraklarını almak ve buranın hükümdarı olmak için mücadele ederken öte yandan Louis'nin kendisine karşı kurduğu ittifakla savaşmak zorunda kalmıştır. Louis'ye nazaran çok daha genç olmasına rağmen yapılan araştırmalara göre özellikle devlet yönetimi ve stratejisi konusunda çok daha başarılı olan Henry'nin güç kazanmasında, Louis'nin haçlı seferlerine çıkması da büyük etken olmuştur. Bu sayede Henry, Louis'nin yokluğunda Normandiya ve Anjou bölgelerini kontrolü altına alarak askeri anlamda da adından söz ettirmiştir. Henry'nin siyasi anlamda daha fazla güç kazanmasında Louis'nin haçlı seferi boyunca Fransa'da olmamasının yanı sıra; İngiltere kralı Stephan'ın Henry ile giriştiği savaşlardan kesin bir sonuç alamaması üzerine devreye giren piskoposların etkisiyle ateşkes ilan edip, mirasçısı olarak Henry'i göstermesine de bu bölümde değinilerek dükün, kral Stephen'ın ölümünden sonra doğrudan İngiltere kralı olması ve bu sayede Eleanor'un da İngiltere kraliçesi olarak ikinci defa kraliçelik tacı giymesi üzerinde durulmuştur. Ortaçağ Avrupa'sının şartlarına göre kadının öncelikli görevi özellikle kraliyet içinde ise kocasına erkek çocuk vererek tahta varis bırakmaktır ve nitekim Eleanor'un Louis ile evliliğinden iki kızı olmasına rağmen, Henry ile evliliğinden hayatta kalan dört erkek, üç kız çocuğu olmuştur. Şüphesiz doğan bu erkek çocuklar da, Philippe Augustus'un doğumuna kadar Louis'ye karşı indirilen bir darbe olarak görülebilir. Bunların yanı sıra, Eleanor ve Henry'nin evlilikleri süresince kraliçenin tek başına kullandığı mühürler ve sözleşmelerinde geçen ünvanları göz önüne alınarak, Fransa'daki konumu kıyaslanmış, böylece İngiltere kraliçeliği boyunca siyasi yaşamda daha aktif rol oynadığı sonucuna değinilmiştir. Buna ek olarak Henry'nin İngiltere'de bulunmadığı durumlarda devlet yönetimi için kral tarafından naip olarak görevlendirilmiş ve krallıkta söz sahibi olmuştur. Ancak tarihler 1173'ü gösterdiğinde şüphesiz yönetimde olan etkisinin ve Akitanya üzerinde verdiği kararın kısıtlanmasından dolayı çocuklarını babaları Henry'e karşı örgütlenme planına ilişkin ortaya atılan tezlerin analiz edilmesiyle, Eleanor'un konumu tartışılmış ve bu isyanın hem Eleanor hem de çocukları adına meydana gelen sonuçları dikkate alınarak, Henry tarafından esaret altına alınma süreci işlenmiştir. Akitanya dükü olarak görevlendirilen oğlu Richard'ın iktidarı ele

almasıyla kraliçenin esaret hayatı son bulmuş ve yaşının ilerlemesine rağmen, üçüncü haçlı seferine katılan oğlunun yokluğunda devlet yönetimi bir kez daha ele geçirmiştir. Oğlunun dönmesiyle iktidarı bırakan Eleanor, Richard'ın ölmesi üzerine en küçük oğlu John'un iktidarında da devlet yönetiminde söz sahibi olmuştur. İlerleyen yaşına rağmen oğullarının iktidarı dönemindeki siyasi yaşama etkisi ile gençlik yılları kıyaslanarak, sahip olduğu itibarı üzerinde durulmuş ve ölümüne giden süreç işlenmiştir.

Yapılan bu çalışmanın amacı, Ortaçağ Avrupa tarihini büyük ölçüde etkileyen Eleanor'un hayat öyküsünü, iki devlet arasındaki etkisini ve haçlı seferlerindeki varlığını, kraliçe hakkında ana kaynakların ve araştırma eserlerin kullanılmasıyla Türk akademisine ve tarihçiliğine kazandırmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKİTANYALI BİR DÜŞES

1.1. DÜŞES ELEANOR'UN AİLESİ

M.Ö. I. yüzyılda Galya'nın eyaleti olan Akitanya, Ortaçağ'da Fransa'nın büyük bir bölümünü kapsamayı, stratejik konumu, sahip olduğu ekonomik değer ve askeri potansiyal sayesinde Fransız tarihinde oldukça önemli bir yer teşkil etmiştir. Loire Nehri'nin güneyindeki Poitou'nun kuzeyinden Gaskonya'ya; doğusundan da Massif Central'a kadar uzanan Akitanya toprakları, Poitou ve Berry merkezde olmak üzere, La Marche, Limousin, Angoumois, Saintonge, Aunis, Bourges, Bordeaux, Perigord, Auvergne, Quercy ve Rouergue gibi önemli yerleri bünyesinde barındırmıştır. Akitanya'nın düklük olarak ortaya çıkması ve konumu itibarıyla siyasi olarak önem kazanması, uzun bir tarihsel sürece dayanmaktadır. Romalılar idari nedenlerle Fransa'yı Narbonne bölgesinin yanı sıra Akitanya Prima ve Akitanya Secunda olarak ikiye bölmüşler ve Bourges birincinin merkeziyken, Bordeaux ise ikincinin merkezi yapılmıştır. Bu bölünme, IV. ve V. yüzyılda Germen saldırılarına kadar devam etmiş ve bu istilaların bir sonucu olarak, Akitanya topraklarının çoğu İspanyol Vizigot Krallıklarına geçmiştir. Ancak Merovenj Hanedanı Clovis, Vouille Savaşı ile istilalara son vererek bölgeyi Frankların yönetimine sokmuştur. Böylece bölgede eğitim, yerel yönetim, para, hukuk ve ticaret konuları üzerine yenilikler yapılmış ve Akitanya Uygarlığı şekillenmeye başlamıştır. VIII. yüzyılın ilk yarısında Akitanya halkı, Merovenjlerin hanedanlık sisteminden yararlanarak, 720'li yıllarda Dük Odo tarafından siyasi özerklik kazanmışlardır. Ancak, bölge üzerine yapılan istilaların tekrarlanması sebebiyle bu özerklik oldukça kısa sürmüştür³. 781 yılında Charlamagne, bölgeyi işgalcilerden kurtarıp tekrar özerkliğe kavuşturması sonrasında papalık onayı ile oğlu Louis'yi Akitanya kralı yapmış ve onun adına hüküm sürmeleri için soylular meclisi oluşturmuştur. Ancak 800'lü yıllara gelindiğinde Charlamagne'ın imparatorluğunun dağılması nedeniyle Akitanya; Poitiers ve Tolouse gibi stratejik bakımdan önemli yerlerin hedefi haline gelmiştir. Akitanya uğruna verilen mücadeleleri, kahramanlık destanlarına da konu olan, Poitou

³ William W. Kibler, Grover A. Zinn, Lawrance Earp, John Bell Hennemann JR. (Ed), **Medieval France: An Encyclopedia**, Garland Publishing, New York, London, 1995, ss. 102-105.

kontu Ebalus kazanmış ve mirasçısı olarak bıraktığı oğlu III. William, Normandiya'dan Adela isminde soylu bir kadınla evlenerek Akitanya'yı yönetmeye başlamıştır. Sadece bu isimlerden yola çıkarak İngiliz kronikçi Centerburyli Gervase, düşes Eleanor'un soylu bir aileden geldiğine vurgu yapmaktadır⁴.

III. William'ın ardından Fierebras (demir kol) olarak bilinen oğlu IV. William Akitanya yönetimini devralmış ve Frank kralı Hugh Capet'in kız kardeşi Emma isminde soylu bir kadınla evlenerek konumunu güçlendirmiştir. Ancak kadınlara olan aşırı tutkusu nedeniyle papalık tarafından baskıları üzerine çeken William'ın kendini manastıra kapatmasının ardından Emma, Akitanya'nın idaresini oğlu V. William adına kendi eline almıştır. Annesinin yönetimi altında Blois, Tours ve Chartres Katedral okullarında iyi eğitimler alan William, Poitiers'de de buradakilere benzer katedral okulları kurarak bölgede kütüphane inşa ettirmiş ve böylelikle Poitiers'nin, komşularına kıyasla önemli bir kültür merkezi haline gelmesinin de temellerini atmıştır. Annesinin 1004'de ölümü üzerine Akitanya yönetimini devralmış ve papalıkla siyasi açıdan iyi ilişkiler kurarak denge politikası izlemiştir. William, Burgonya'dan en az annesi Emma kadar soylu olan Agnes ile üçüncü evliliğini yapmış ve bu evlilikten de Akitanya'yı miras olarak bırakabileceği erkek çocuklara sahip olmuştur. 1030'da ölümünden sonra Akitanya yönetiminde sırayla ilk iki karısından olan oğulları VI. William (1030-1038), Eudes (1038-1039), VII. William (1039-1058) hüküm sürmüşlerdir. VII William'dan sonra Akitanya'nın başına babasının Agnes'den olan oğlu Guy Geoffrey geçmiş ve VIII. William ünvanını almıştır. 1063 yılında Saintonge ve Gaskonya gibi önemli iki merkezi Akitanya topraklarına katması sayesinde dükaliğin Batı Avrupa'daki gücünü artıran VIII. William, Akitanya tarihinde önemli bir yer edinmiştir. Kendisinden sonra Akitanya yönetimine Burgonya'dan Audearde ile yaptığı üçüncü evliliğinden olan oğlu IX. William geçmiştir. Akitanya yönetimini devralmasıyla birlikte dük olmasının yanı sıra, aynı zamanda bir ozan olan IX. William ile edebiyatta ve özellikle şiir alanında gelişmeler yaşanmış ve bu gelişmeler 12. Yüzyıl Avrupası'nı derinden etkilemiştir. Charlemagne ve Arthur gibi krallara ithafen söylenen kahramanlık destanlarından ziyade IX. William dönemi adeta, *courtly love* adı verilen saray aşkı kavramını ortaya çıkaran, sevgi ve aşk konularına yoğunlaşan ozanlar dönemi olmuş ve bununla

⁴ Alison Weir, **A Life: Eleanor of Aquitaine**, Ballantine Books Random House Press, New York, 2001, s. 24.

birlikte şiirlerinde kadınları erkeklere kıyasla daha üstün yere koyan bu ozanlar, ilk olarak kendilerine hiç aşına olmayan kuzey Fransalıları; ardından da tüm Avrupa'yı etkileri altına almışlardır⁵.

Dük IX. William, Anjou kontu IV. Fulcher'ın kızı Ermengarde ile evlenmiş ancak çocuk sahibi olamadığından dolayı bu evliliğinin iptalini isteyerek 1094 yılında Akdeniz ticaretinin merkezi olan Toulouse gibi önemli bir çeyiz toprağına sahip Philippa ile evlenmiştir. Toulouse'u Akitanya'ya katarak dükalığın Akdeniz'e bağlanmasını amaçlayan William'ın önünde, Philippa'nın kardeşi Raymond engeli belirmiş ve bu sebeple de bu amacını gerçekleştirememiştir⁶.

Avrupa'da XI. yüzyılın sonları, papa II. Urbanus tarafından vaaz edilen uzun dönemli hac ziyaretini kapsayan bir dönem olmuştur. Kudüs'ün 638'de halife Hz. Ömer tarafından alınıp 457 yıldır Müslüman hakimiyetinde olmasından dolayı⁷ “kutsal yerleri geri almak” sloganıyla yapılan çağrıya Dük William da kulak vermiştir. Ancak William, Toulouse hakimi Raymond'un da haçlı seferine katıldığını öğrenince, otorite boşluğundan yararlanarak buraya girmiş ve bu teşebbüsü de kilise ile ilişkilerini kopma noktasına getirmiştir. Aynı dönemde Philippa, William adında bir oğul dünyaya getirdiği sırada Kudüs'ün de 1099'da Hristiyanların eline geçmesi haberi Akitanya'ya ulaşmıştır. Haberi alan William, Philippa'yı Poitiers'ye naip olarak bırakıp Kudüs'e ziyaret için yola çıkmış, ancak 1101'de ordusunun Heraklea⁸'da Türkler tarafından bozguna uğratılması sonucu geri dönmüştür. Bu durum Poitiers'deki otoritesini sarsmış ve bunun yanı sıra kendisine bağlı olan vassallarla da savaşa girişmiştir. Sonuç itibariyle kendi otoritesini hepten kaybetmekle yüz yüze olan William kendini her zamankinden daha fazla şiire ve kadına adanmış ve hatta onlara olan düşkünlüğü ile ünlenerak fahişelerin rahatça barınabileceği bir kule inşa ettirmiştir. Başlarda bu duruma sessiz kalan Philippa, en sonunda kendini Fontevrault Manastırı'na kapatıp, dine adanmıştır⁹.

1115 yılında dük William, Chatellerault viskontu Aymar'ın yedi senelik karısı Dangerosa'ya aşık olmuş ve bu evliliğe rağmen onu fahişeleri için yaptırdığı

⁵ Weir, ss. 24-26

⁶ Weir, s. 27.

⁷ Işın Demirkent, **Haçlı Seferleri**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 1.

⁸ Bugünkü Muğla Milas sınırlarına yakın yerde kurulmuş Antik bir yerleşim yeridir. Detaylı bilgi için bkz: www.mugla.ktb.gov.tr

⁹ Weir, ss. 28-29.

kaleye götürmüştür. Philippa bu durum karşısında papalık elçisi Giraud'dan yardım istemiş ancak bu yardım talebi sonuçsuz kalmıştır. Bu duruma daha fazla dayanamadığından olacak ki 1118'de ölmüş ve inzivaya çekildiği Fontevrault Manastırı'na gömülmüştür¹⁰.

1.2. DOĞUMU VE ÇOCUKLUĞU

Dük IX. William, metresi Dangerosa'nın Chatellerault viskontu Aymar'dan olan kızı Aénor ile kendi oğlu X. William'ın evlenmesini istemiş ve bu doğrultuda tarihi kayıtlara göre evlilik 1121 civarında gerçekleşmiştir¹¹. William ve Aénor çiftinin sırayla Eleanor, William ve Petronilla isminde üç çocukları dünyaya gelmiştir. Eleanor'un net bir kayıt olmamakla birlikte 1122 yılının Nisan ayı civarında L'Ombre Sarayı'nda veya Belin'deki bir kalede¹² doğduğu tahmin edilmekle beraber, asıl adının annesi Aénor'dan türetilen Aliénor¹³ olduğu düşünülmektedir¹⁴.

1126'da Dük IX. William'ın ani ölümü üzerine¹⁵ Eleanor'un babası X. William, Akitanya Dükü olmuştur. Poitiers'da iyi okullarda eğitim gören William, hükümdarlığının ilk zamanlarında La Rochelle limanının bulunduğu bölgeyi topraklarına dahil ederek askeri anlamda ilk başarısını kazanmıştır. Ancak 1130'lu yıllarda papa karşıtı Anacletus'u desteklemesi nedeniyle kilise ile ilişkileri kopma noktasına gelerek, karısı Aénor ile birlikte afaroz edilmiş, daha sonra Compostella'ya hac ziyaretinde bulunmak istemesinden dolayı üzerindeki afaroz kalkmıştır¹⁶.

1130 yılının mart ayında Düşes Aénor, çocukları ile birlikte La Rochelle'de av köşküne gittikten bir süre sonra kendisi ve oğlu William burada ölmüştür. Bu iki ölüm henüz sekiz yaşlarında olan Eleanor'u derinden etkilemiş ve kuşkusuz Eleanor, hayatta kalan tek kardeşi Petronilla'ya daha fazla bağlanmıştır¹⁷. Özellikle oğlunun

¹⁰ Weir, s. 32.

¹¹ Douglas Boyd, **April Queen: Eleanor of Aquitaine**, The History Press, Gironde, 2004, s. 39.

¹² Desmond Seward, **Eleanor of Aquitaine: The Queen Mother of the Middle Ages**, Pegasus Press, London, 2014, s. 11.

¹³ Latince'de annesinin adına istinaden "diğer" anlamına gelmektedir.

¹⁴ Boyd, s. 28

¹⁵ Dük William'ın ölüm tarihi bazı kaynaklarda 1127 olarak geçmektedir. Bkz: Weir, s. 33.

¹⁶ Claudia Gold, **King of the North Wind: The Life of Henry II in Five Acts**, William Collins Press, Londra, 2018, ss. 98-99.

¹⁷ Seward, s. 16.

ölümü sebebiyle tek varisi haline gelen kızı Eleanor'a olan yoğun ilgisine paralel olarak William, çevre düklükleri veya vassallarını ziyaret ederken kızını yanından ayırmamış ve devlet işlerini ona küçük yaşlarda öğretmeye çalışmıştır¹⁸. Eleanor'u devlet işleri ve politika konusunda eğitmesinin yanı sıra, kadınların okuma-yazma girişimlerine hiç sıcak bakılmayan bir dönemde dük, bir istisna teşkil ederek kızının eğitimine özel bir hassasiyet göstermiştir. Eleanor kilise rahiplerinden dini eğitimler alarak Latinceyi iyi derecede öğrenmiş ve bu sayede Latin komedyalarını rahatlıkla izleyebilmiştir¹⁹.

Eleanor aldığı eğitimlerle kendini geliştirirken, babası William'ın vassalları ile sürekli savaşa girmesinden dolayı siyasi bir buhran içinde olduğu tahmin edilmektedir. Bu sebeple kendini topralamak ve Tanrı'dan af dilemek adına Compostella'ya bir hac yolculuğuna çıkma isteğinde bulunmuştur. Bu hac yolculuğundan dönememe ihtimaline karşılık, Fransa'nın dörtte birini kapsayan mirasının kızı Eleanor'a geçmesini sağlayan ve onu Avrupa'nın en zengin ve en arzulanan kızı yapan vasiyetini sunmuş ve vassallarına Eleanor'un on dördüncü yaş gününde ona sadakat yemini etmelerini istemiştir²⁰. Akitanya yasaları, kadınları özellikle yönetim konusunda diğer Avrupa feodal bölgelerine kıyasla nispeten daha özgür bırakmış ve buna göre kadınlar, mülkiyeti tek başlarına alıp, miras aldıkları bu topraklar üzerinde özerk hüküm sürme yetkisine sahip olmuşlardır²¹. Geri dönememe durumuna karşılık vassalları ile varisi olan kızı Eleanor arasında dengeyi kuran William, 1137'de hac ziyareti yapmak için hazırlıklara başlamış ancak yalnız olmalarını istemediği için iki kızını da en güvendiği ve ona en sadık olan vassalı Bordeaux başpiskoposunun yanına göndermiştir. Kızlarını Bordeaux'ya Ombriere Sarayı'na yerleştirdikten sonra hac yolculuğuna çıkmış, uzun yolculuğun ardından 8 Nisan 1137'de mola vermek için yanındaki ordusuyla beraber bir akarsuyun yanında kamp kurmuştur. Çevresindekiler her ne kadar akarsuyu içmesinin tehlikeli olacağı konusunda William'ı uyarsalar da bu uyarılar boşa çıkmış ve dedikleri gibi içtiği su yüzünden oldukça zor zamanlar geçirmiştir. Öleceğini anlayınca vasiyetini sözlü bir şekilde çevresindekilere söylemiş ve mirasçısı olarak Eleanor'u bıraktığını ve onu

¹⁸ Seward, s. 17.

¹⁹ Boyd, ss. 39-40.

²⁰ Weir, s. 38-39.

²¹ Weir, s. 35.

kral Louis'ye emanet edip, Louis'nin kızlarına uygun bir eş adayı bulup bir evlilik düzenlemesini belirtmiştir²².

1.3. DÜŞESLİKTEN KRALİÇELİĞE

Eleanor her ne kadar devlet yönetimini küçük yaşta babasının yanında, onun vassalları ile düzenlediği toplantılara katılarak öğrenmiş veya Akitanya mirasçısı olmasından sonra resmi olarak vassalların saygısını almış olsa da, dönemin şartlarına göre bir kadın olarak tek başına Akitanya gibi büyük ve stratejik öneme sahip dükalığı yönetmesi pek de mümkün görünmemektedir. Feodal hukuk uyarınca acımasız herhangi bir talibin Düşes Eleanor'u yakalayabileceği ve onu evlenmeye zorlayarak ondan yararlanabileceği de göz ardı edilmemelidir. Bu sebeple William ölmeden önce Eleanor'u, Fransa kralı VI. Louis'ye emanet etmiştir²³. William'ın vasiyetinin tam olarak neye işaret ettiği, Eleanor'u anlatan biyografi kitaplarında, Frank tarihini ya da Capet Hanedanlığı'nı anlatan araştırma eserlerinde birbirinden farklı anlatılmaktadır. Kimi eserlere göre William'ın, kızını yalnızca kral VI. Louis'ye emanet etmiş ve ona uygun herhangi bir eş bulmasını vasiyet ettiği belirtilirken, kimi araştırma eserine göre ise, doğrudan Eleanor'un kral Louis'nin oğullarından biri ile evlenmesini vasiyet ettiği aktarılmaktadır²⁴. Mevcut durumun aslı ne olursa olsun kral Louis, hanedanlık topraklarını genişletmek ve ekonomik, askeri ve siyasi olarak gelişmek için, büyük bir çeyiz toprağına sahip olan düşesi kendi oğluyla evlendirmeyi uygun görecektir ve bu doğrultuda hazırlıklara başlayacaktır.

²² Marion Meade, **Eleanor of Aquitaine: A Biography**, Penguin Books Press, London, 1191, ss. 49-51.

²³ Seward, s. 18.

²⁴ Eleanor'un evlenmesi istediği kişinin kralın oğlu Genç Louis olduğunu belirten vasiyeti için bkz. Weir, 43.; Seward, 17. Kızını yalnızca kral VI. Louis'nin korumasına bırakıp, onun uygun gördüğü herhangi bir eş ile evlenmesi vasiyeti için bkz. Meade, 50.

İKİNCİ BÖLÜM

FRANSA KRALİÇESİ ELEANOR

2.1. LOUIS İLE EVLİLİĞİ

İmparatorlukların sınırlarını genişletmelerinde bir adım olan evlilik²⁵, ortaçağda soylu ailelerin güçlü ittifak kurmalarını sağlayan en önemli politik oluşumlardan biriydi²⁶. Özellikle kraliyet evlilikleri, evliliği gerçekleştiren taraflar arasında sözleşmelerin yapılması, kilise onayının alınması ve Hristiyanlığa yaraşır şekilde ayinlerin yapılması gibi bir dizi adımlar içeriyordu. Bu adımlar içerisinde belki de en önemlisi çeyiz unsuruydu²⁷. Çeyizin, kadının evliliğe getirdiği yegane mülk olmasından dolayı²⁸ kraliyet evliliklerinde de kraliçenin sahip olduğu otorite, çeyizinin büyüklüğü ile bağlantılıydı²⁹. Çeyiz toprakların yönetimi, kadının tam mülkiyet hakkını kendinde barındırması veya başkasına devretmesi olarak iki şekilde gerçekleşebilirdi. Teorik olarak kadın, kendi mülkünü evlendikten sonra bile özerk olarak kullanabilme hakkının olmasına rağmen, resmîyette çeyiz yoluyla evliliğine kattığı topraklar üzerindeki haklarını kocasına devrediyordu³⁰. Bu durumun, toplumda kadınların neredeyse hiçbir zaman ikincil statüden çıkamadıklarına dair bir örnek teşkil etmesinin yanı sıra; Limerickli Piskopos Gilbert'in de belirttiği gibi kadınlar, hizmet ettikleri kocalarına teslim olmuşlardı³¹. Nitekim, Akitanya gibi büyük ve bir o kadar da verimli toprakların tek mirasçısı olan Düşes Eleanor, VII Louis ile yaptığı evliliğe getirisi olarak tüm haklarını Capet Hanedanlığı'na dahil etmiş ve bu sayede Capet sınırlarının ve otoritesinin gelişmesine de katkı sağlamıştı.

²⁵ Friederich Heer, **Medieval Europe**, çev. Janet Sondheimer, The World Publishing Company Press, Cleveland, New York, 1962, s. 69.

²⁶ Lida Sophia Townsley, **Twelfth-Century Queens: Charters and Authority**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trinity Collage, Dublin, 2010, s. 21., L. F. Salzman, **English Life in The Middle Ages**, Oxford Press, London, 1937, s. 249'da evliliği gelinin duygularından ziyade devletler arası tasarlanmış olan düzenlemeler bütünü olarak tanımlamaktadır.

²⁷ Murielle Gaude-Ferragu, **Queenship in Medieval France**, çev. Angela Krieger, Palgrave Macmillian Press, New York, 2016, ss. 22-30.

²⁸ Emilie Amt (Ed.), **Womans in Medieval Europe**, Second Edition, Routledge Press, New York, 2010, s. 35., James A. Brundage, **Law, Sex and Christian Society in Medieval Europe**, The University of Chicago Press, Chicago, London, 1987, ss. 87, 88.

²⁹ Townsley, s. 21.

³⁰ Ferragu, ss. 22-30.

³¹ Georges Duby, **Medieval Marriage: Two Models From Twelve-Century France**, çev. Elborg Forster, The John Hopkins University Press, Baltimore, London, 1978, s. 6.

Eleanor ve Louis arasında gerçekleşen bu evlilik, Frank nüfuzuna itibar kazandırması sebebiyle devlet büyükleri tarafından tasarlanmış olması bakımından siyasi zemine dayandırılmıştı.

Fransa kralı VI. Louis, özellikle Normandiya Dükü Henry Beauchlerc³² ile yaptığı çeyrek asırlık savaşlarla tanınan bir liderdi³³. 1135 yılında Henry'nin ölmesi ve ardından Champagne ve Blois gibi kontlukların, Fransa kralına karşı başkaldırmalarına son vermeleri ve siyasi arenada kralın yanında yer almaları ile VI. Louis kargaşa ortamından çıkmıştı³⁴. Siyasi alanda Capet Hanedanlığı ve dolayısıyla Louis için her şey yoluna girdiyse de, bedenine vuran dizanteri, kralı olumsuz etkilemeye başlamıştı. Buna aşırı kiloları da eklenince hiç şüphesiz kraliyetin başında bir et yığınınan farksız görünmekte idi³⁵. Sağlığındaki bu olumsuz gelişmelerin üzerine en büyük oğlu Philipp'i Capet Hanedanlığı'na varis ilan etmişti. Ancak Philipp'in küçük yaşta bir kaza sonucu ölmesi ile, altı erkek çocuğundan ikincisi olan Louis varisi olmuş ve bu doğrultuda Frank geleneklerine uygun olarak 1131'de Reims'de papalık tarafından düzenlenen bir törenle krallık tacını giymişti. Ancak genç Louis, çocukluğundan beri başrahip Suger denetiminde manastırda bir çocuk keşiş olarak yetiştirilmesi ve zamanının çoğunu da ibadete ayırması sebebiyle, siyasi iktidar konusunda eksikliklere sahipti. Bu sebeple kral Louis, Fransa Krallığı çevresindeki asi baronların, onun dindarlığından faydalanmaları ihtimaline karşı genç Louis'nin askeri ve politik eğitim alması konusunda adımlar atmıştı³⁶.

1130'ların sonlarına doğru kral Louis, sağlığının olumlu bir seyir izlemesi üzerine bölgedeki tüm kutsal yerleri tek tek gezmiş ve tam da Bethizy Kalesi'ne vardığında Akitanya Dükü William'ın habercilerinden dükün Santiago hac yolunda öldüğü haberini almıştı. Bunun yanı sıra habercilerin söylediklerine göre Dük William, ölmeden hemen önce Akitanya topraklarının tek varisi olan kızını kral Louis'ye emanet ettiği ve ona uygun bir eş bulması yönünde vasiyet bıraktığını da öğrenmişti³⁷. Eleanor'un mirası Atlantik kıyılarından Auvergne'ne uzanarak

³² Normandiya Dükü I. Henry

³³ Boyd, s. 20.

³⁴ Robert Fawtier, **The Capetian King of France: Monarchy and Nation**, çev. Lionel Butler ve R. J. Adam, 17th Edition, Palgrave Macmillian Press, London, 1989, s. 21.

³⁵ Meade, s. 52.

³⁶ Weir, s. 44.

³⁷ Abbot Suger, **The Deeds of Louis the Fat**, çev. Richard Cusimano ve John Moorhead, Catholic University of America Press, Washington D.C., 1992, s. 156.

Fransa'nın çok büyük bir bölümünü oluşturunuyordu. Bunu elde eden herhangi bir baron, dükalık veya krallık, Fransa Krallığı'nı siyasi anlamda tehdit edebilecek önemli bir unsur haline gelebilirdi. Kendi hanedanlığını ve krallığını bu denli bir risk altına sokmak istemeyen Louis, varisi olan oğlu genç Louis ile sadık dükü William'ın kızı Akitanya Düşesi Eleanor'u evlendirmeyi uygun gördü. Dük William'ın ölüm haberini kimseye belli etmeyerek doğrudan krala ulaştıran Bordeaux başpiskoposu Geoffrey, ne denli büyük bir iş çıkardığının farkında olmalıydı ki, verdiği haberin karşılığını almak için girişimlerde bulundu. Kral Louis'den Akitanya ve Poitou'daki kiliselerin krallığa olan mali yükümlülüklerine son vermesini ve piskoposluk seçimlerinin de herhangi bir otorite etkisi olmaksızın yalnızca kanuna uygun şekilde yapılmasını talep etmişti. Louis bu talepleri bir bakıma kabul etmek zorundaydı. Çünkü Eleanor ve Louis aslında dördüncü dereceden kuzendiler ve ortaçağda özellikle kilisenin, dolayısıyla dini otoritesinin baskın olduğu zamanlarda akrabalar arasında yapılan evlilikler yasaktı ve sonucu afaroz edilmeye kadar gidebilirdi. Eğer Louis, Bordeaux piskoposunun taleplerini yerine getirirse; Eleanor ve Louis arasında aslında legal olmayan evliliğin yolunu açabilir, bir bakıma talepleri yerine gelen piskoposlar, ikilinin akrabalık durumlarını görmezden gelebilirlerdi. Bu doğrultuda evliliğe herhangi bir olgunun engel olmaması hususunda dönemin en güçlü devlet adamlarından başrahip Suger, Chartes piskoposu Geoffrey ve Paris başpiskoposu Stephen ortaklığında bir tüzük hazırlandı ve hazırlanan bu tüzük sonucunda evliliğe engel oluşturacak pürüzler ortadan kaldırılmış oldu. Bu sayede Eleanor ve Louis arasında gerçekleşecek evlilik, bir devlet politikası haline gelmişti³⁸.

Küçük yaşlardan ergenlik yaşına gelinceye dek manastır eğitimi alan Louis, kendisine verilen herhangi bir sorumluluğa karşı bir tavır sergilemiyor, aksine bunu görevi olarak görüyordu ve kendisine seçilen eş hakkında herhangi bir bilgi sahibi olmaması ve onu görmemesine rağmen evliliği kabul etti. Akitanya'nın ateşli halkının ne derece zaptedilemez olduğunu bildiğinden ve Eleanor'un vasalları tarafından zarara uğrama ihtimali olduğunu düşündüğünden olsa gerek kral Louis, oğlunun yanında güneye çıkacakları yolculukta kendisini korumaları için beş yüz

³⁸ Boyd, ss. 23-25.

kadar şövalye ayarlamıştı³⁹. Şövalyelerin başında Vermondois Kontu Ralph ve Kont Theobald bulunuyordu. Güvendiği bu isimlerle beraber başdanışmanı Suger'i de yolculuk esnasında genç Louis'yi yalnız bırakmaması için görevlendirmişti⁴⁰.

18 Haziran 1137'de genç Louis, yanındakilerle birlikte müstakbel eşinin topraklarına gitmek üzerine Paris sığağından Akitanya'ya doğru yola çıktı. Yaklaşık on gün kadar süren yolculuğun ardından Limoges'e geldi ve burada sıkı güvenlik önlemleri sayesinde halkın saygısını almaya çalıştı. 1 Temmuz 1137'de ise St. Martial Festivali⁴¹'ne katıldı⁴². Louis'nin düşes Eleanor'un topraklarına gelmesi, kuzey Fransızlar tarafından dikbaşı olarak adlandırılan Akitanyalılar tarafından herhangi bir tepkiyle karşılanmadı. Bu sayede oldukça rahat bir şekilde Bordeaux'a ulaşan genç kral, Garonne Nehri'nin yanına kamp kurdu ve 12 temmuz günü kral ve maiyetini, Dük William'ın ölüm haberini VI. Louis'ye ulaştıran Bordeaux başpiskoposu karşıladı ve bir feribot ile Eleanor'un bulunduğu saraya geçtiler⁴³. Louis'nin Akitanya'ya gelmesi şerefine Akitanya geleneklerine uygun olarak çok çeşitli yemeklerin bulunduğu bir ziyafet gerçekleştirildi ve ayrıca bu ziyafete ozanlar da katılmıştı. Troubadour denen bu ozanların ziyafet boyunca flörtöz bir eda ile genel olarak aşk, sevgi ve cinsellik konuları üzerine şiirler seslendirmeleri, hiç şüphesiz kuzeyli Fransızların aşına olmadığı bir durumdu⁴⁴. Verilen ziyafetten yaklaşık iki hafta kadar sonra 25 Temmuz 1137'de Eleanor ve Louis, Bordeaux'da bulunan St. Andre Katedrali'nde Bordeaux başpiskoposu Geoffrey'nin düzenlediği törenle evlenip Akitanya Dükü ve Düşesi olarak kutsanarak altın bir taç giydiler⁴⁵. Louis'nin, Akitanya'ya gelmesinden iki hafta sonra evliliği gerçekleştirmesinin sebebi, Akitanya'ya bağlı vassalların bağlılıklarını almak ve düğüne katılmalarını sağlamak amacıyla onlara süre vermektir. Ayrıca bu süreç içerisinde feodal hukuk kurallarına uygun olarak mali konuları yola koymak amacıyla dükün uygulayacağı yeni vergi sistemi de düzenlemeye alınmış oldu⁴⁶. Eleanor hiç şüphesiz Fransa'nın

³⁹ Weir, s. 45.

⁴⁰ Suger, ss. 156-159.

⁴¹ Akitanya'nın koruyucu azizi olarak kabul edilen, ilk Limoges Piskoposu ve buradaki ilk kiliseyi kuran Aziz Martial anısına her yıl kutlanan bayram. Detaylı bilgi için ayrıca bkz: Cathedrale, **Saint Martial**, <http://www.cathedrale-limoges.fr/saint-martial-159.html>, 01.07.2021.

⁴² Weir, s. 46.

⁴³ Weir, s. 46.

⁴⁴ Meade, s. 60.

⁴⁵ Weir, ss. 46-47.

⁴⁶ Boyd, s. 31.

gelecek kralı ile evlenmesinin siyasi nedenlere bağılı olduğunu ve aynı zamanda evlilik sonrasında Akitanya üzerindeki hakimiyetinin de kocasına geçeceğini farkındaydı. Bu bağlamda, çocukluğunu manasırda katı dini kurallarla geçirmiş olan kocasını cinsel cazibesiyle etkileyebileceğini ve onu kontrol altında tutarak bu sayede Fransa Krallığı'nın yönetiminde söz sahibi olacağını düşünmüş olması da muhtemeldir⁴⁷.

Evlilik töreninin sorunsuz şekilde sonlanması ve yapılan ziyafetlerle kutlanmasının ardından Suger, ajanlarından düşman baronların herhangi bir taşkınlık yapma eğiliminde olduğu haberini alması sonucu birliklerini Poitiers'e yolladı⁴⁸. Bu sırada çift, alınan güvenlik önlemleri doğrultusunda Bordeaux sınırlarından ayrılarak Blaye'ye doğru ilerlediler ve Eleanor'un çok yakını olarak bilinen Ranconlu Geoffrey'in Taillebourg'daki kalesine ulaşp dinlenme fırsatı buldular. Bir kaç günü bu kalede geçiren çift buradan da Maubergeonne Kalesi'ne geçtiler ve 8 Ağustos günü Reims'de St. Pierre Katedrali'nde Poitou Kontu ve Kontesi olarak kutsandılar. Ordalic Vitalis'e göre Louis, bu törenle Akitanya'ya tam anlamıyla sahip olmuştu⁴⁹. Aynı gün içinde Paris'te VI. Louis'nin ölüm haberi yeni evli çifte ulaştırıldı. Bu sebeple Dük Louis resmen Fransa kralı olurken, Eleanor da düşeslikten kraliçeliğe adım atmış bulunuyordu⁵⁰.

2.2. SARAY HAYATI

Kraliçe Eleanor, babası X. William'ın Akitanya'nın yeni dükü olarak taç giydiği sıralarda yaklaşık olarak beş yaşındaydı. Annesini ve erkek kardeşini bundan iki sene sonra kaybetmesiyle beraber kraliçe, kendinden başka büyük bir kardeşinin olmamasından dolayı babasının ardından Akitanya yönetimine sahip olan tek kişiydi. Akitanya, stratejik konumu ve kendine bağılı vasalların herhangi bir sebeple başkaldırmaları nedeniyle dük William tarafından ağırlıklı olarak diplomatik yollarla yönetiliyordu. Kendinden sonra herhangi bir varis olmamasından dolayı babası, onun

⁴⁷ Boyd, s. 30.

⁴⁸ Meade, s. 61.

⁴⁹ Elizabeth A. R. Brown, "Eleanor of Aquitaine Reconsidered: The Woman and Her Seasons", **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, (Ed. John Carmi Persons ve Bonnie Wheeler), Palgrave Macmillan Press, Newyork, 2003, s. 6.

⁵⁰ Boyd, ss. 32-34.

devlet yönetme hususundaki eğitimine önem vermiş olacak ki Eleanor, hem babasından hem de Akitanya ile ilgili işlerin görüşüldüğü konseydeki önemli isimlerden devlet yönetimi ile ilgili eğitim almıştı. Bunların yanı sıra kiliseden Latince ve Akitanya'nın resmi dili olan *la lenga d'oc*'u da öğrenmişti⁵¹. Ancak babasından sonra yönetimin kendine geçmesiyle, Fransa'nın bu denli büyük ve önemli bir bölümünü oluşturan topraklarını yönetmek için güçlü bir eşe ihtiyacı vardı ve nitekim Fransa kralı Louis ile evlenmiş oldu. Eleanor için bakıldığında bu evlilik, bölgenin çıkabilecek herhangi bir probleme karşı Capet Hanedanlığı'na bağlanması ile sınırlarının çevre düklüklerine karşı garantide olması iken; Louis için bakıldığında babasından kendisine geçen toprakların sınırlarını evlilik yoluyla daha fazla büyütmesi ve burada tek hüküm sürmesi şeklinde bir kazanç olmuştu⁵².

Evlenmelerinin ardından Louis ve Eleanor, Capet Hanedanlığı'nın yönetim merkezi olan Paris'e Île de la Cite Sarayı'na geldiler. Eleanor'un doğup büyüdüğü saraydan oldukça farklı olması sebebiyle Capet Sarayı ona yabancı gelmiş olmalıydı. Sarayın pencereleri dıştan gelebilecek herhangi bir saldırıya karşılık oldukça dar olması nedeniyle herhangi bir ışık hüzmeleri gelmiyordu⁵³. Buna ek olarak kraliçe dairesine kış soğğundan korunmak için ahşaptan yapılmış kepenkler de eklenmiş vaziyetteydi. Ayrıca zemin temeli altında hipokost⁵⁴ adı verilen ısınma sistemi bulunuyor ve Eleanor gelinceye kadar sarayın odalarındaki tek ısınma kömür mangalı ile gerçekleşiyordu. Bu durum, karbon monoksit gazını ürettiğinden bundan kaynaklı herhangi bir zehirlenme durumunu ortadan kaldırmak için tavanda bir kaç delik açılıyordu. Ancak bu delikler de özellikle sert geçen kış aylarında yağmurun ve rüzgarın odalara girmesine olanak sağladığından Eleanor için muhtemelen hiç konforlu değildi⁵⁵.

Kraliçe, kış boyunca yanan kömür etrafında zaman geçirmek yerine sarayı daha yaşanabilir kılmak adına çeşitli girişimlerde bulundu. Kömür mangalı yerine şömine yaptırdı ve bu sayede hava akımını sağlamak için tavanda açılmış deliklere

⁵¹ Boyd, s. 39.

⁵² Brown, s. 6.

⁵³ Meade, s. 63.

⁵⁴ Eski Roma'da hamamları ısıtmak için yer altından geçen ısınma sistemi. Detaylı bilgi için bkz: Kültür Varlıkları, **Hipokost**, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/sempozyum>, 01.07.2021.

⁵⁵ Boyd, s. 46.

ihtiyaç kalmadığından harap olmuş duvarların onarılması için talimat verdi⁵⁶. Ardından gün ışığının Cite Sarayı'nın tüm odalarına dolması için pencereleri kendi zevkine göre değiştirdi⁵⁷. Kral dairesini büyüttü ve duvarlarına da Bourges'den özel olarak getirttiği halıları astırdı⁵⁸.

Eleanor ile birlikte saraydaki değişimlerin yanı sıra günlük hayatta da büyük bir dönüşüm meydana gelmişti. Erkeklerin sakal şekillerinin değişmesi ve kadınların giyimlerinde de farklılıkların meydana gelmesi ile beraber güneyin modasını kuzeye entegre etmiş bulunuyordu⁵⁹. Özellikle saraydaki kadınları kürk astarlı ipek giysiler giymeye teşvik etmesinin yanında, onlara güneydeki gibi vücut kıvrımlarını mütevazı ölçüde belli edecek uzun ve kabarık elbiseler hazırlatmıştı. Bu sebeple de dönemin önde gelen din adamı olan Clairvauxlu Bernard'ın da eleştirilerinin hedefi haline gelmişti⁶⁰.

Saray mimarisine ve günlük yaşama karşı yapmış olduğu somut değişimlerin yanı sıra güney geleneği olarak dedesinden miras kalan şiir geleneğini ve ozanları Cite Sarayı'na getiren Eleanor, bu sayede soyut değişimlere de ön ayak olmaktaydı. Sarayda düzenlenen ziyafetlerde ozanlara eşlik etmekle birlikte cinsellik ve aşk konuları içeren şiirleri okutuyordu⁶¹. Hiç kuşkusuz bu durum, dua etmekten başka herhangi bir aktiviteleri olmayan dindar kuzeyli Fransızlar için kraliçeye karşı önyargı oluşturmuştu. Bunların yanı sıra kraliçe, Aziz Nikola Şapeli'ndeki koro yöneticisini kovup buraya kendi istediği birini atamıştı⁶². Sonuç olarak yeni geldiği sarayı kelimenin tam anlamıyla kendi zevkine uygun olarak değiştirmiş ve bu değişimleri de muhtemelen kendi topraklarına duyduğu özlemi bir nebze de olsa azaltabilmek için yapmıştı.

Politik anlamda kraliçe, saraydaki ilk güç mücadelesini Louis'nin annesi Adelaide'ye karşı vermişti. Eleanor'u konu alan çok sayıda kaynak, kraliçe ile Adelaide arasındaki gergin ortamın, Adelaide'nin onun rahat tavırlarından hoşlanmamasından kaynaklandığını belirtmiştir. Şüphesiz güney ile kuzey Fransa arasındaki sosyo-kültürel fark, saray yaşamında ikili ilişkileri de oldukça olumsuz

⁵⁶ Weir, s. 50.

⁵⁷ Meade, s. 65.

⁵⁸ Weir, s. 50.

⁵⁹ Seward, s. 23.

⁶⁰ Boyd, s. 45.

⁶¹ Weir, s. 51.

⁶² Meade, s. 65.

etkilemiştir. Bu konuda Marion Meade, devleti kral VI. Louis ile neredeyse beraber yöneten ve siyasi anlamda oldukça etkili olan Adelaide'nin, Eleanor'a karşı bir önyargı beslemesi ve bunu açıkça göstermekten çekinmemesiyle beraber; ona olan bu önyargısının sebeplerinden birinin; Hugh Capet'in oğlu Robert'ın Eleanor'un güneydeki topraklarından olan Province'den Constance ile evli olmasından kaynaklandığına dikkat çekmiştir. Constance'ın Eleanor'dan neredeyse bir asır kadar daha önce yaşamış olmasına rağmen, güneylilerin kuzeylilere göre kötü şöhreti net biçimde bilinmektedir. Constance'ın giyim-kuşamı, saray içindeki davranışları ve üslubu dilden dile aktarıldığından dolayı Adelaide, Eleanor'u ona benzetmiş olmalıdır. Bu bağlamda kraliçenin sürekli olarak düzenlediği ziyafetler, bu ziyafetlere güneyden getirilen ozanların katılması, bu sırada söylenen aşk ve cinsellik temalı şiirler, kraliçenin ayrıca giyimine ve mücevherlere olan tutkusu ve bu sebeple devlet hazinesini kısa sürede tüketmesi, Adelaide'yi Eleanor'dan iten nedenlerden olmuştur. Bu sebeple Eleanor ile Adelaide'nin arası gittikçe bozulmaya başlamış, bu durum Louis ile Eleanor arasındaki ilişkiyi de olumsuz etkilemiştir. Ancak kraliçe, kayınvalidesine karşı verdiği üstünlük mücadelesinden galip gelmiş⁶³ ve bunun sonucunda Adelaide, çeyiz toprağı olan Champagne'deki mülküne gitmiştir. Daha sonra Montmorency'den Matthew adında biri ile evlenerek Cite Sarayı'nın tek kraliçesi olarak Eleanor'u bırakmıştır⁶⁴.

Evliliklerinin ilk zamanlarında sarayda Louis ile olan ilişkisine gelinecek olursa, dini ritüellerden ve ibadet etmekten başka herhangi bir aktivitede bulunmayan Louis'yi, bu çizgisinden çıkarmaya çalışan Eleanor'un bu konuda çok fazla çaba sarfettiği düşünülebilir. Louis, dindarlığını sürekli sahip olduğu alışkanlıklarına yansıtmanın yanı sıra, kıyafetleri ve yaşam tarzıyla da belli etmekteydi. Kıyafetleri bir kralın sahip olabileceği gösteriştense uzak oldukça sade, günlük yaptıkları ise siyasetten uzak olarak Notre Dame Şapeli'nde ibadet etmektir. Buna ek olarak her cuma günü keşişlerle beraber sadece ekmek yiyip su içerek oruç tutmakta ve dini yerlere sürekli olarak bağışlar yapmaktaydı⁶⁵. Bu tutumlarından anlaşılıyor ki Louis, Eleanor'un tam olarak zıttı bir karaktere ve yaşayışa sahipti. Bu sebeple Eleanor,

⁶³ Laura Goodman, "Eleanor of Aquitaine: Not Your Average Medieval Woman", **Saber and Scroll**, Cilt: 2, 2013, s. 3.

⁶⁴ Meade, ss. 63-64.

⁶⁵ Weir, s.53.

Louis'yi güneyde dedesinden ve babasından gördüğü gibi bir şövalyeye benzetmek için bir çaba gösterme amacıyla olmalıdır. Ancak bunu ne derece başardığı konusunda kaynaklar şüpheyne düşmektedir.

Dini yönü ağır basan kral, çocukluğundan krallık tahtına çıkmasına kadar geçen süre boyunca, cinselliğin yasaklanıp günah olarak sayıldığı manastır ortamında büyümesinden dolayı, dünyevi arzularını bastırmak zorunda kalmıştı⁶⁶. Ancak başka bir açıdan Louis'nin ne kadar dindar olursa olsun kraliçe Eleanor'a karşı cinsel görevini yerine getirdiğine dair bir kanıt olarak, evliliklerinin ikinci yılında kraliçenin hamile kalması da ikilinin ilişkilerini değerlendirmeye yardımcı olması hususunda önem taşımaktadır. Ancak kraliçe ilk hamileliğinde düşük yapmış, evliliklerinin sekizinci senesine kadar da çocuk sahibi olmamışlardır. Çünkü Louis, kilisenin cinsellik üzerine koyduğu kurallar dışına çıkarsa ya da bir arzu doğrultusunda cinsel birliktelik yaşarsa, doğacak çocuğunun cüzzamlı olacağına ya da mutasyona uğramış bir şekilde doğacağına inanmış ve bu doğrultuda da ilk çocukları Marie, kraliçenin düşük yapmasından yaklaşık sekiz sene sonra dünyaya gelmiştir⁶⁷.

Kraliçenin, Bordeaux'da doğup büyüdüğü saray ile evlendikten sonra geldiği Cite Sarayı kıyaslandığında aralarında büyük bir sosyo kültürel fark olduğu gerçektir. Ancak Cite Sarayı'nın bulunduğu Paris, mimari açıdan güneyin gerisinde olsa da, ortaçağ koşullarında eğitimin merkezi olarak büyük bir öneme sahip olan bir şehir olması bakımından tarihe geçmiştir. Nitekim Thomas Becket, Salisburyli John gibi önemli isimler Paris'e dışarıdan gelen öğrenciler olmuşlar ve burada bulunan okullarda felsefe, teoloji, tıp ve feodal hukuk dersleri almışlardır. Ayrıca kilise papalarının çağrılarının ve verilen dini eğitimlerin yanı sıra; Aristo ve Plato gibi felsefecilerin görüşleri de Paris'te okutulmuştur. Hatta Adam de Petit Pont gibi bilgili öğretmenlerden ders dinlemek isteyen kalabalıklar şehirde toplanıp ortaçağın temel düşüncesi konusunda tartışmalara katılmışlardır⁶⁸.

Eleanor, Paris'te bulunduğu süreç boyunca ortaçağ temel öğretilerinin şekillendiği bu sıralarda sarayda konu hakkında adını duyurmuş bir çok öğretmen ile

⁶⁶ Sherry Lynn Mason, **Queen Eleanor of Aquitaine: Political Motherhood in the Middle Ages**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Boise State University, 2019, s. 25-26.

⁶⁷ Weir, s. 54.

⁶⁸ Meade, ss. 67-68.

felsefi ve teolojik tartışmalara da katılmış ve Louis'ye nazaran kültürel birikimini de artırmıştır. Özellikle dini konularda Başrahip Bernard gibi bir isme dahi karşı çıkacak görüşlere sahip olan Eleanor, bu yönüyle de saray yaşamında oldukça eleştirilmiştir⁶⁹.

2.3. KRALİÇENİN FRANSIZ SİYASETİNE ETKİLERİ

Capet Hanedanlığı'nın başında henüz ilk yıllarında olan genç kral Louis, öylesine dindar bir karakterdeydi ve kilise kurallarını hayatının her alanına entegre etmişti ki, onun davranışlarının sadeliği sebebiyle bir kraldan ziyade adeta bir din adamı olduğu⁷⁰ sonucuna varmak yanlış olmamakla birlikte, bu sebeple saray ile ilgili sorunları ikinci plana attığı düşüncesine ulaşmak pek de zor olmamaktadır⁷¹. İkili ilişkilerinde kralın dindarlığından rahatsızlık duyması muhtemel olan kraliçe Eleanor için bu durum, aslında kocasını kontrolü altında tutarak Fransız siyasetine dolaylı yoldan dahil olmasını mümkün kılmıştır.

Hanedanlıkta Şişman Louis'nin en yakın arkadaşı ve baş danışmanı olan başrahip Suger, VII. Louis'nin iktidarı boyunca onun da yanında yer almış ve siyasi konularda babasına yaptığı gibi genç krala da danışmanlık yapmıştı. Akitanya'yı Capet Hanedanlığı için adeta cennetten alınan bir toprak parçası gibi gören Suger⁷², ikilinin evliliğinin bozulmamasına da dikkat etmek zorunda olduğundan, Louis'yi her zamankinden daha fazla gözetimi altında tutması gerektiğini düşünmüştür. Ancak Eleanor, hiç şüphesiz Suger'in Louis üzerinde kendisinden daha fazla etkili olmasından rahatsızlık duymuş olacak ki, onu defalarca Suger'den uzak yerlere gönderme girişiminde bulunmuştur⁷³. Eleanor ile Suger arasında somut herhangi bir olay olmamakla beraber, Suger'in kraliçenin nefretini kazanmasının tek nedeni Louis üzerinde kurduğu hakimiyet değildir. VI. Louis'nin ölüm haberinin tüm Fransa'da hızla yayılmasının ardından ülkede otorite boşluğunun olacağını düşünen Poitiers halkı, bölgedeki kontrollerini ele geçirmek adına krallığa karşı bir birlik kurmuşlar

⁶⁹ Boyd, s. 52.

⁷⁰ Elizabeth M. Hallam ve Charles West, **Capetian France: 987-1328**, Third Edition, Routledge Press, London, Newyork, 2020, s. 155.

⁷¹ Boyd, s. 45.

⁷² Seward, s. 24.

⁷³ Seward, s. 24.

ve kurulan bu birlik nedeniyle VII. Louis, iktidarı ele aldığı andan itibaren gerçekleşen ilk siyasi ayaklanmayla karşı karşıya kalmıştır. Bunun üzerine isyanı bastırmak için Suger'e de danışarak bir öncü birliği hazırlayan genç kral, kraliçe Eleanor ve onun kızkardeşi Petronilla'yı Chartes başpiskoposunun koruması altına bırakarak isyancılara karşı yola çıkmış⁷⁴ ve isyanı bastırır bastırmaz bölgenin ileri gelenlerinin oğulları ve kızlarını Paris'e götürmek amacıyla esir alacağını duyurmuştur⁷⁵. Buna karşılık şehir halkı Suger'e mektuplar yazarak durumlarından haberdar etmişler ve Suger'in müdahalesi ile Louis fikrini değiştirerek mirasçıların serbest kalmalarına izin vermiştir⁷⁶. Muhtemelen kendi toprakları dahilinde olan bu olaya Suger'in müdahale etmesi kraliçeyi kızdırmış olacak ki ikilinin arası gittikçe açılmıştır. Bu durum, Eleanor için karşısındaki kim olursa olsun düşmanı olarak görmesinde yeterli bir sebep olmuştur çünkü kraliçenin, kendini ilgilendiren konulara devlet yönetiminde tecrübesi ne olursa olsun kimsenin dahil olmasından pek hoşlanmayan bir karaktere sahip olduğu aşikardır.

Capet Hanedanlığı'nda özellikle VII. Louis'ye gelene kadar kraliçelerin hanedanlıkla ilgili siyasi kararlarda etkili rol oynadıkları görülmektedir. Bunun bir örneği çok uzak geçmiş olmamakla birlikte VII. Louis'nin annesi Adelaide'nin en az kral VI. Louis kadar siyasette söz sahibi olmasıdır⁷⁷. Adelaide, Capet tarihine damga vurmuş ve Fransa'da kocası ile yönetimi paylaşmış olan en güçlü kraliçelerdendir. Adı kırk beş kraliyet sözleşmesinde yer almakla birlikte, kocası VI. Louis ile kraliyet tarafından düzenlenen gösterilerde, turnuvalarda, bağışlarda da bağımsız olarak bulunmuştur⁷⁸. Ancak VII. Louis ile hanedanlıkta kraliyet otoritesi kralda toplanmış ve kraliçelerin hükümetteki etkisi eskiye oranla azalmaya başlamıştır. Hiç kuşkusuz bunun ilk kurbanlarından biri kraliçe Eleanor olmuştur. Resmi olarak etki alanı Akitanya ile sınırlı olan Eleanor, Louis ile evlenip kraliçelik tacı giydikten sonra Frankların Kraliçesi "Francorum Regina" ünvanını almasına rağmen, sözleşmelerde ve resmi mühürlerinde kraliçelik ünvanı yerine, Akitanya Düşesi olarak hareket

⁷⁴ Boyd, s. 35.

⁷⁵ Seward, s. 24.

⁷⁶ Meade, s. 72.

⁷⁷ Marissa Naschae Akeyord, **By The Grace of God, Queen of England**, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Southeastern Louisiana University, Los Angeles, 2017, s. 72.

⁷⁸ Lois L. Huneycutt, "The Creation Of a Crone: The Historical Reputation of Adelaide of Maurienne", **Capetian Woman**, (Ed. Kathleen Nolan), Palgrave Macmillian Press, New York, 2003, ss. 28-32., ayrıca bkz. Kathleen Nolan, "The Tomb of Adelaide of Maruienne and The Visual Imagery of Capetian Queenship", ss. 45-60.

etmiştir. Hayatta kalan sözleşmelerinden yalnızca dördünde kendi adına hareket etse de yine de kocası Louis'nin onayına ihtiyaç duymuştur. Örneğin Saintes'deki Notre Dame Manastırı'nda kendi adına bağışta bulunmuş ama bu bağış “Frankların Kralı Akitanyalıların Dükü Louis'nin onayı” ile kabul edilmiştir⁷⁹. Bu bağlamda kraliçenin toprağı Akitanya Dükalığı, Louis ile Eleanor'un ortaklaşa hareketleri sonucu yönetilmiştir. Kral ve kraliçe, Akitanya dahilinde genel olarak Poitou, Aunis ve Saintonge'da etkinliklerini göstermişler ve bölgede La Rochelle tapınakçılarına, Saintes'deki büyük toprak sahiplerine ve Poitou'da La-Trinite-de-Vendome Manastırı'na ayrıcalıklar vermişler ve bunun yanı sıra kadınlar için özel bir yeri olan Fontevrault Manastırı'na da Lenten Fuarı'ndan ve Poitevin Darphanesi'nden kaynak olarak bağışta bulunmuşlardır. Ancak kraliyetin asıl yönetim merkezi Île-de-Cite olduğundan çift, Akitanya'ya sürekli ziyaretlerde bulunamamışlar, bu sebeple bölgede otoriteyi Ranconlu Geoffrey, Mauzolu William gibi güvendikleri lordlarla iş birliği içinde sağlayabilmişlerdir⁸⁰.

Louis'nin, Akitanya'nın yönetiminde kraliçe Eleanor'un haklarını görmezden gelmesi mümkün değildir ve bu sebeple Akitanya için kraliçenin meşru konumuna ve gücüne de bilhassa ihtiyaç duymuştur. Eleanor, Akitanya üzerinde düşes olarak ünvanını hala sürdürürken; Louis ise kendini, Eleanor'un erkek atalarının soyuna bağlılığını ifade etmek ve burada meşru hüküm sürmek adına sözleşmelerinde “tüm Akitanya düklerinin halefi” ünvanı ile göstermiş ve bu sayede Akitanya'daki otoritesini karısının ünvanı ve soyu ile desteklemiştir. Louis'nin bu tavrı, Eleanor gibi soylu kadınlarla evlenen tüm kralların başvurduğu bir sistem olmuştur. Ancak gerek bu durumdan dolayı, gerekse Capet geleneklerinden kaynaklı olarak Eleanor'un, bölgedeki haklarını kocası Louis'ye devretmesine zemin hazırlamış ve bunun sonucunda kraliçe, çeyiz olarak Akitanya'yı Capet Hanedanlığı'na bağlamakla kalmamış, kendi politik statüsünü de Louis'ye geçirmiştir. Bu bağlamda

⁷⁹ Kraliçe Eleanor, herhangi bir yere bağış yaparken “*ben bağışlıyorum*” demek yerine kocasının onayına ihtiyacı olduğunu gösteren “*bağışlıyoruz*” ya da “*sağlıyoruz*” gibi çoğul ifadelere yer vermiş ve bu sayede evliliğine ve kocasıyla olan ortak güce göndermede bulunmuştur. Detaylı bilgi için mektupları,

bkz: Epistolae, **Letter 891 Numaralı Sözleşme**, <http://epistolae.columbia.edu/letter/891.html>, 01.07.2021.

Epistolae, **Letter 893 Numaralı Sözleşme** <http://epistolae.columbia.edu.tr/letter/893.html>, 01.07.2021.

⁸⁰ Maria Hivergenaux, “Queen Eleanor of Aquitaine, 1137-1189”, **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, (Ed. John Carmi Persons and Bonnie Wheeler), Palgrave Macmillian Press, New York, 2003, ss. 45-60.

evliliklerinden sonra Louis, Akitanya ile ilgili “Eleanor’u karım olarak alırken, tüm topraklarını da alıyorum” ifadesini kullanarak Akitanya’nın yönetiminde kendini merkeze koymayı başaramıştır. Louis’nin kraliçe üzerinden bu denli itibar kazanması, Eleanor’a kraliyet ünvanı ve kendisine ait mührünün bulunması⁸¹, özellikle kocasına bağlı olsa dahi Akitanya ile ilgili belgeleri mühürleme hakkının olması gibi ayrıcalıkları da beraberinde getirmiş ve bu ayrıcalıklar ile Eleanor, Fransa’nın krallığa bağlı büyük topraklarına sahip olan ilk kraliçesi olması bakımından ayrı bir öneme sahip olmuştur. Yapılan araştırmalar ve hayatta kalan sözleşmelerden de anlaşıldığı üzere Eleanor, kendine ait olan mührü bir kez Saint Vincent Manastırı adına Louis tarafından yapılan bağışı onaylamak, bir kez de Akitanya üzerinde Louis ile ortaklaşa hareketlerini onayladığını bildirmek üzere “Ben kraliçe Eleanor, bu eylemi kabul ettim ve mührümü efendimiz kralın mührünün yanına yapıştırdım” ifadesiyle iki defa kullandığı ortaya çıkmıştır. Kendine ait mührü olsa bile Eleanor, kamusal alanla ilgili olan her konuda Louis’nin onayına ihtiyaç duymuş ve bu sebeple Akitanya’da kraliçenin rızası olup olmamasına bakmaksızın, eylemleri yapan yegane isim kral Louis olmuştur⁸². Bu doğrultuda Louis’nin Eleanor’a danışmadan Poitiers’de dini eylemlere müdahil olduğu örneği verilebilir. Poitiers’de kralın onayı olmadan başpiskoposluk seçimleri yapılmış ve kral Louis de bunu kendi otoritesine karşı yapılan bir hareket olarak görerek kendi onayı dışında seçilen piskoposun Poitiers sınırları içerisinde bulunmasını yasaklamıştır. Bu konu üzerine en saygın din adamlarından Clairvauxlu Bernard ve Papa II. Innocent arasında büyük bir tartışma çıkmış ancak bu tartışmaya Eleanor’un dahil olup olmadığı kayıtlara geçmemiştir⁸³.

Eleanor’un kendi topraklarının yönetimi ile ilgili konularda kocasının gölgesinde kalması, onun siyasete dahil olamadığı anlamına gelmemektedir. Theresa Earenfight bu konuyu “Queenship in Medieval Europe” isimli kitabında “*bir kraliçenin tüzüklerde veya kraliyet eylemlerinde doğrudan resmi yetki kullanmaması*

⁸¹ Eleanor’un sahip olduğu mührün, kendisinden önce ve sonra gelen Fransız kraliçelerinin mührlerinden farkı için bkz. Brigitte Bedos Rezak, “Woman, Seals and Power in Medieval France 1150-1350” **Woman and Power in The Middle Ages**, (Ed. Mary Erler ve Maryanne Kowaleski), The University of Georgia Press, Athens and London, 1988, ss. 61-77.

⁸² Hivernaux, ss. 60-62.

⁸³ Akeyord, s. 72.

*olması, onun uysal, sessiz veya güçsüz olduğu anlamına gelmez*⁸⁴” şeklinde açıklamıştır. Gerçekten de kraliçe her ne kadar resmi bir şekilde karşımıza çıkmasa da dolaylı olarak Louis’yi etkilemiş ve bu sayede Fransız siyasetinde rol oynamayı başaramıştır. Bu konuda ele alınabilecek somut örneklerden biri, kraliçenin büyük annesi Philippa’nın çeyiz mülkü olan Toulouse’da⁸⁵ hak iddia ederek, Louis’yi Toulouse’u almaya yönelik kışkırtmasıdır. Bu bağlamda tarihler 1141 yılına işaret ettiğinde Louis, karısı adına şehirde hak talep etmiş ve Toulouse’u almak üzere hazırlıklara girişmiştir. Louis’ye sadık kontlardan Theobald, Louis’nin bu girişiminde ona destek vermemiştir. Kral bu konu için Suger ya da Clairvauxlu Bernard gibi tecrübeli devlet adamlarına da danışmadan kraliçe ile planlarını ortaklaşa yapmışlardır. 24 Haziran 1141’de Toulouse’a doğru yola çıkan Louis, kraliçe Eleanor’u Poitiers’e bırakarak askerleriyle şehre yönelmiş ve buraya saldırıda bulunmaya başlamıştır. Ancak yapılan hazırlıkların Toulouse gibi korunaklı bir şehri kolayca elde edebilecek kadar yeterli olmadığından olacak ki, örgütlenememiş ve disiplinden yoksun ordu sebebiyle yapılan saldırıların devamı gelmemiştir. Toulouse’u neredeyse 24 yılı aşkın süredir yöneten Kont Alfonso-Jordan, muhtemelen Louis’nin birliklerinin şehre doğru geldiği haberini önceden almış olacak ki sert bir savunma sistemi ile kralın birliklerini alt etmiştir. Netice itibarıyla bu savunmaya karşı gelemeyen Louis geri çekilme kararı alarak, kraliçenin yanına Poitiers’e dönmek durumunda kalmış ve ikili Eleanor’un kız kardeşi Petronilla ile birlikte yaz ayını güneyde geçirmişlerdir. Bu süreç içerisinde Petronilla’nın Vermondois Kontu Ralph ile kontun evli olmasına rağmen bir ilişki yaşadığı da kayıtlara geçmiştir⁸⁶.

Başarısız Toulouse hareketinden sonra ortaya çıkan diğer bir sorun, Bourges başpiskoposluğunun boş kalması konusudur. Louis buraya kendi şansölyelerinden Carduc’u atamak isterken, kilise Peter de la Chatre’nin daha uygun olacağını duyurmuştur. Louis’nin veto etmesinden kaynaklı olarak Peter de la Chatre, Champagne kontu Theobald’in yanına sığındığından Theobald, bu isme topraklarını açarak kral ve kraliçe için ortak düşman haline gelmiştir. Peter de la Chatre’ı kabul etmeyen kral Louis, bu hareketiyle kilise kararına baş kaldırmış ve buna karşılık

⁸⁴ Theresa Earenfight, **Quenship in Medieval Europe**, Palgrave Macmillian Press, New York, 2013, ss. 153-154.

⁸⁵ Boyd, s. 63.

⁸⁶ Weir, ss. 62-63.

Papa II. Innocent, kiliseye karşı bu kadar duyarlı olmasına rağmen, kralın kilise tarafından seçilen isme karşı çıkmasını muhtemelen kraliçe Eleanor'a bağlamıştır. Louis onay versin ya da vermesin Innocent, kilisenin seçtiği ismi kutsamış ve Louis'nin bu aykırı hareketini de onu ayin, cenaze ve vaftiz gibi kutsal törenlerden men ederek cezalandırmıştır⁸⁷. Cennet ve cehennem algısının hat safhada olduğu ve bu yüzden de her insanın ölümden sonraki hayatı için endişelendiği bu dönemde hele ki Louis gibi dindar bir krala konan bu yasak, şüphesiz onun için ağır bir darbe olmuştur.

Eleanor'un Louis'yi kontrolü altına alarak siyasete yön verdiği bir başka konu, kaynaklara adeta bir katliam şeklinde geçen ve nitekim Louis'nin kendini Tanrı'ya affettirmek için İkinci Haçlı Seferi'ni koşulsuz şartsız kabul etme nedeni olan Vitry yangını idi. Toulouse kuşatması sonrasında yapılan Poitou gezisi sırasında kraliçenin kız kardeşi ile zina eden Vermondois Kontu Ralph, Louis'den Petronilla ile evlenmek için izin istedi. Ancak Ralph, Champagne kontu Theobald'in yeğeni Leonora ile evliydi ve ayrıca Petronilla'dan da neredeyse onun iki katı yaşı kadar büyüktü. Ailesinden geriye Petronilla'dan başka kimse kalmayan Eleanor için kardeşinin mutluluğu, hiç şüphesiz her şeyden önemliydi ve bu doğrultuda Louis'yi evlilikleri için ikna etmek konusunda çaba harcadı. Louis, Eleanor'u memnun etmek için olacak ki Ralph'in Leonora ile olan evliliğini iptal etmeye karar verdi⁸⁸. İptali onaylamak için de Noyon, Loan ve Senlis başpiskoposlarını görevlendirdi ve bunu yaparak Petronilla ile evlenmelerine karşı olan en büyük engeli ortadan kaldırmış oluyordu. Bu doğrultuda Leonora, Theobald'in yanına sığınmış ve ondan yardım talep etmişti. Bunun üzerine Theobald, Bernard'a mektup yazarak onu da durumdan haberdar etmiş ve Bernard da haberi aldıktan sonra papaya Ralph ve Petronilla'nın evlenmelerinin asla onaylanmaması gerektiğini belirten bir mektup yazmıştı⁸⁹. Champagne'de Logny-sur-Mane'da toplanan bir kilise konseyi kararınca kardinal Yves, Ralph'in Leonora ile olan evliliğini geçerli kılmış ve bunun yanı sıra Louis'nin görevlendirdiği üç piskoposu da afaroz etmişti⁹⁰. Theobald artık kral ve kraliçe için kesin bir düşmandı. Louis'nin Toulouse hareketinde ona destek vermemesi ve

⁸⁷ Meade, s.76.

⁸⁸ Boyd, ss. 68,69.

⁸⁹ Weir, ss. 64,65.

⁹⁰ Meade, s. 78.

Bourges başpiskoposluğu seçimlerinde kralın onay vermediği Peter de la Chatre'yi kendi topraklarında ağırlamasına ek olarak Petronilla'ya karşı Leonora'ya yardım etmesi, kraliyet çifti için adeta bardağı taşıran son damla olmuştu.

Theobald'ın Bernard'a haber vermesi ve dolayısıyla papalığı Louis'ye karşı etkilemesi sebebiyle Louis, birliklerini kontun toprağı olan Vitry'a doğru yönlendirdi⁹¹. Louis'nin askerleri tarafından kuşatılan Vitry halkı, birliklerden atılan ateşli oklarla karşı karşıya kaldılar. Etrafı alevlerle çevrelenen kasaba halkının yangından dolayı kaçacak yerleri yoktu ve neredeyse 1300 kadar silahsız erkek, kadın ve çocuk yanarak öldü⁹². Vitry yangınından haberdar olan Bernard Louis'ye:

“Afaroz edilmiş insanlarla ortaklaşa yaptığınız işbirliği neticesinde; insanların katledilmesiyle, malikanelerin yanmasıyla ve kiliselerin yıkılmasıyla ilgili ilişkinizin olduğunu duyduğum gerçeğini saklamayacağım. Bu şekilde devam ederseniz cezasız kalmayacaksınız. Size dostça öğüt veriyorum ki bu kötü uygulamalarınızdan vazgeçiniz. Ancak bu şekilde Tanrı'nın gazabından kurtulabilirsiniz. Çok sert konuştum çünkü sizin için yazılmış kaderden endişeleniyorum”⁹³

şeklinde sert ifadelerde bulunan mektuplar gönderdi. Ayrıca olayın papalığa kadar duyulması sonucu kral Louis, II. Innocent tarafından afaroz edildi. Bu sebeple II. Innocent'ın ona ve halkına uyguladığı yasaklar sebebiyle ruhunun lanetlendiğini düşünmüş olması muhtemeldir⁹⁴.

Bernard, batı Hristiyan dünyasına hükmeden en saygın dini liderler arasındaydı. Hiç şüphesiz kraliçe Eleanor da, Bernard'ın etkisinin Hristiyan alemi üzerinde ne kadar fazla olduğunu anlamıştı. Ancak Bernard'ın, kadınları insanları dünyevi zevke sürükleyen ve şeytani kapıları aralayan cazibe merkezi olarak görmesi ve hatta hiçbir rahibi anneleriyle dahi görüştürmemesinden de çıkarılacak bir sonuç olarak, kraliçeden hoşlanmadığı aşıkardır. Eleanor'u sevmemesinin nedenlerinden biri, onun davranışları ve dış görünüşünden ziyade, anne ve babasının papa karşısı destekleri nedeniyle afaroz edilmesi ve dolayısıyla soyunun din karşısı aileye dayanması; bir başka neden ise kraliçenin, Louis'nin hassasiyetinden yararlanarak

⁹¹ Rita Sausmikat, “Well-Behaved Woman Make History: Eleanor of Aquitaine and her Political Career and its Significance to Noblewoman” **Vexillum**, Yale University, Sayı.5, 2016, s. 41

⁹² Boyd, ss. 68,69.

⁹³ Bernard of Clairvaux, **The Letters of st. Bernard**, çev. Bruno Scott James, Cisterian Publications, Fordham, 1998, ss. 363-364., Letter Number: 269-297.

⁹⁴ Weir, s. 69.

siyasete dahil olmak istemesi ve kralı çevresindekilere karşı kıskırtmak istemesiydi⁹⁵. Hatta bazı kaynaklar bu konuda Bernard'ın Eleanor'a siyasete karışmaması konusunda onu oldukça açık ve sert bir şekilde uyardığını da kaydetmektedirler.

II. Innocent'in ani ölümünün ardından yerine III. Celestine'in geçmesiyle Louis üzerinde olan afaroz kalktı. Ancak Louis, Vitry'in etkisinden çıkamamış olacak ki afarozu kalkmasına rağmen eskisinden daha fazla dindar bir keşiş gibi davranmaya devam etmekteydi. Bu arada başrahip Suger Louis'ye, Theobald ile barış yapması yönünde telkinlerde bulunuyordu⁹⁶. Eleanor'un bu sırada ne yaptığına dair kaynaklarda herhangi bir kayıt bulunmamakla birlikte, Vitry'de olanlarla ilgili onun sorumlu tutulup tutulmadığına dair somut veriler de bulunmamaktadır. Ancak bir çok biyografi yazarının ortaya attıkları tez, Louis'nin kraliçe Eleanor'un gözünde daha da zayıf hale geldiğidir.

Theobald ve Louis arasında savaş halinin bitmesi, Suger'in yapmış olduğu St Denis Manastırı'nın açılışında sonlanmıştı. XII. yüzyılda başka bir örneği olmayan ve yapımına 13 Haziran 1140'da başlanıp 14 Haziran 1144'de tamamlanan gotik tarzda manastırın açılışına kral Louis, kraliçe Eleanor, Louis'nin annesi Adelaide, Bernard, Theobald, birçok baron, piskopos ve diğer din görevlileri de katılmışlardı⁹⁷. Marion Meade'nin aktardıklarına göre, açılışın ilerleyen saatlerinde Eleanor, Bernard ile bir görüşme yapmış ve bu görüşmede Vermondois halkının afarozunun yalnızca Bernard'ın müdahalesi ile kaldırılabilceğini, bunun karşılığında ise Bourges piskoposunu tanıyacaklarını ve kocasını Theobald ile barışa ikna edeceğini bildirmiştir. Bernard'dan gelen sert söylemler sonrasında tarihçilerin çoğu, Eleanor'un ağlayarak tıpkı uysal bir çocuk gibi konudan bağımsız bir şekilde çocuk doğuramadığını söylediğini tahmin etmişler ve Bernard'ın da, kraliçenin Louis'yi etkilemekten vazgeçmesi ve Fransa'da barış ortamının sağlanması karşılığında çocuk doğurması adına onun için dua edeceğini söylediğini ileri sürmüşlerdir⁹⁸. Aynı gün Bernard ve Suger'in araya girmeleriyle Louis ve Theobald arasında barış sağlanmış ve kilisenin Bourges için seçtiği Peter de la Chatre de Louis tarafından onaylanmıştı.

⁹⁵ Seward, s. 26.

⁹⁶ Weir, s. 68.

⁹⁷ Sumner Mckinght Crosby, "Abbot Suger: The Abbey of St. Denis and The New Gothic Style", **The Royal Abbey of Saint Denis in The Time of Suger 1122-1151**, (Ed. Ellen Shultz), The Metropolitan Museum of Art, New York, 1981, ss. 13-19.

⁹⁸ Meade, s. 69.

Bu suretle Bernard'ın arzu ettiği barış ortamı sağlanmış oluyordu. Vermondois ile ilgili meselede ise Louis, sağlanan huzur ortamını bozmamak adına Ralph ve Petronilla'nın evliliklerine karışmama konusunda ısrar etmiş ve sonucu papalık kararına bırakmıştı. Papa, çiftin evliliğini kabul etti ancak Bernard, işlenen zinadan dolayı çocukların deforme doğacağı konusunda kehanetlerde bulunmuştu. Gerçekten de Ralph ve Petronilla'nın doğan erkek çocukları cüzzamlıydı ve kısa sürede öldüler. Kızlarından ise, ilki Flanders Kontu Alsaceli Philipp ile evlenen Elizabeth, ikincisi Beaumont Kontu Matthew ile evli olan Eleanor da hiç çocukları olmadan öldüler. Ralph'in de 1151'de öldüğü kabul edilirken, Petronilla hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye yer verilmemektedir⁹⁹.

Kehanetlerinden de anlaşılacağı gibi huzur ortamı sağlandığı ve kraliçenin siyasetten çekildiğı takdirde Tanrı'ya çocuk sahibi olması hususunda dua edeceğinin sözünü veren Bernard'ın bu konudaki söyledikleri de gerçekleşmişti. Evliliklerinin ilk yıllarında düşük yapan Eleanor, Bernard'ın duasının ardından evliliklerinin tam yedinci senesinde hamile kaldı ve bir kız çocuk dünyaya getirdi. Meryem Ana'nın ruhuna atfen adı Marie¹⁰⁰ olan kızları, ileride Champagne Kontu ile evlenecekti¹⁰¹.

⁹⁹ Weir, s. 71.

¹⁰⁰ Seward, s. 28.

¹⁰¹ Marie de Champagne hakkında detaylı bilgi için bkz. Jay Ruud, **Encyclopedia of Medieval Literature**, Infobase Publishing, New York, 2006, s. 438.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAÇLI SEFERLERİ'NDE KRALİÇE ELEANOR

3.1. İKİNCİ HAÇLI SEFERİ'NİN İLANI VE ELEANOR'UN HACI KABUL ETMESİ

Tarih sahnesinde haçlı seferleri, ortaçağın doğu ve batı dünyasını derinden etkileyen olaylar arasında yerini almıştır. Konu hakkında özellikle yurt dışında çalışma yapan bir çok araştırmacı tarihçi, seferlerin sebeplerini yalnızca dini zemine oturtmayı tercih etmiş ve bu vesile ile tek bir noktaya odaklanmakla yetinmişlerdir. Ancak sefer düşüncesinin ilk kez ortaya atıldığı sıralarda Avrupa'da var olan açlık, kıtlık, salgın hastalıklar, yoksulluk ve bunların toplum içerisinde düzensizlik ve kargaşaya yol açması, iktidar sahiplerini ve kiliseyi önlem almaya itmiştir. Bu sıralarda yoğun Selçuklu akınlarının Bizans topraklarını tehdit eder hale gelmesi, Bizans İmparatorluğu'nu Batı dünyasından yardım isteme mecburiyetinde bırakmış ve bu durum, Hristiyan dünyanın tek lideri olmak isteyen Batı Kilisesi için geri çevrilemez bir fırsat olmuştur. 1095 yılında Müslüman Türklere karşı birleşmeyi hedef edinen Hristiyan dünyası, 1096 yılında örgütlenip haçlı birliğini kurmuşlar ve 1099 yılına kadar Müslümanlarla savaşmışlardır. Yapılan savaşlar sonucunda Müslümanlara galip gelen Haçlılar, 1098'de Baudouin'in yönetiminde Urfa Haçlı Kontluğu'nu ve I. Bohemund yönetiminde Antakya Prinkepsliği'ni, 1099'da Bouillonlu Godfrey yönetiminde Kudüs Krallığı'nı ve 1109'da ise I. Raymond yönetiminde Trablus Kontluğu'nu kurarak Müslüman otoritesini sınırlamışlardır¹⁰². Ancak yaklaşık yarım asır kadar mevcut bölgelerde hakimiyet kuran Hristiyan liderler, zaman içinde güçlenen Müslüman komutanların istilaları ile güç kaybetmişler ve sahip oldukları eski kudretlerini yeniden toparlayabilmek için batıdan yardım istemek zorunda kalmışlardır. Bu manada Hristiyan liderleri zora sokan ve Haçlıların ikinci defa örgütlenmesine neden olan Müslüman komutanlara örnek gösterilecek isimler arasında, hiç şüphesiz İmadeddin Zengi ve İkinci Haçlı

¹⁰² Demirkent, s. 1-5., 73-97. Ayrıca bkz. Steven Runciman, **Haçlı Seferleri Tarihi I. Cilt**, çev. Prof. Dr. Fikret Işıltan, 5. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2019, ss. 215-223.

Seferi'nde Hristiyanlara karşı direniş gösteren oğlu Nureddin Mahmud Zengi¹⁰³ bulunmaktadır.

Irak Selçuklu Devleti¹⁰⁴ hükümdarı Mahmud'un Musul'a vali olarak atadığı İmadeddin Zengi¹⁰⁵, 1127'de Musul'u 1128'de ise Halep'i yönetimi altına alarak gücünü Suriye'nin kuzeyine kadar taşımış¹⁰⁶ ve I. Haçlı Seferi sonrasında kurulan Urfa Haçlı Kontluğu'nu (1098-1144)¹⁰⁷ Antakya Prinkepsi Raymond ile Urfa prensi Joscelin'in arasındaki anlaşmazlığı fırsat bilmesi¹⁰⁸ ve ayrıca Harran ahalisinin Joscelin'in Urfa'da olmadığını kendisine haber vermelerinin yardımıyla¹⁰⁹ şehri kuşatmıştı. Urfa'nın düşmesi¹¹⁰, cihadın o zamana kadarki en büyük başarılarından biri¹¹¹ olmakla beraber ilk kez Kudüs'ün fethi için aktif bir güç haline gelmişti¹¹². Bu sırada Kudüs'ün başında Kral Fulcher'in ölümünden sonra yönetimi devralan oğlu Baldwin bulunuyordu¹¹³. Çocuk yaşta olmasının verdiği tecrübesizlik sebebiyle, Türklerin Urfa'ya zaptına Kudüs'ten yardım gidemezdi. Kudüs'te büyük endişeye yol açan bu haber sonrasında kraliçe Melisende, Antakya Prinkepsi Raymond ile

¹⁰³ Nureddin Mahmud Zengi ile ilgili detaylı bilgi için bkz, Abdulkadir Turan, **Kudüs'ün Fethi'nin Mimarı: Nureddin Mahmud Zengi**, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2020, ss. 27-34 vd. 308-332 .

¹⁰⁴ Büyük Selçuklu Devleti'nin çökmesiyle bugünkü Irak ve Suriye'nin bir kısmında kurulan Türk Devleti'dir. Irak Selçuklu Devleti hakkında geniş bilgi için bkz: Prof. Dr. Erdoğan Merçil, **Müslüman Türk Devletleri Tarihi**, 11. Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2015, ss. 75-83, vd. Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen, **Selçuklu Devri Türk Tarihi**, 6. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2017, ss. 121-127.

¹⁰⁵ Kesik, Muharrem. Sultan I. Mes 'ûd-Nüreddîn Mahmûd b. Zengî İttifakı ve Urfa Haçlı Kontluğu'nun Yıkılışı. Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, 2018, Cilt: 3, Sayı: 3: ss. 5,6. Muharrem Kesik, **Sultan I. Mesud ve Nureddin Mahmud b. Zengi İttifakı ve Urfa Haçlı Kontluğu'nun Yıkılışı**, Araştırma Makaleleri, 2018, s. 85., ayrıca bkz: Coşkun Alptekin, **The Reign of Zangi (521-541/1127-1146)**, Erzurum, 1978, s. 63.

¹⁰⁶ Demirkent, s.78.

¹⁰⁷ Urfa Haçlı Kontluğu hakkında detaylı bilgi için, Işın Demirkent, **Urfa Haçlı Kontluğu I. Cilt**, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2013, s. 1-25., vd. Christopher Tyerman, **The Crusades: A Very Short Introduction**, Oxford University Press, Oxford, 2004, s. 26.

¹⁰⁸ Willermus Tryensis, **Haçlılar Türkler Karşısında (1143-1184)**, çev. Ergin Ayan, Kronik Yayınları, İstanbul, 2019, s. 22.

¹⁰⁹ Abu'l Farac, **Abu'l Farac Tarihi**, çev. Ömer Rıza Doğrul, II. Cilt, 3. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 1999, s. 378., bkz. **Urfalı Mateos Vekayi-namesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)**, çev. Hrnt D. Andreasyan, 4. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2019, s. 297.

¹¹⁰ Zengi'nin burayı almasına kadarki süreci hakkında bkz. Işın Demirkent, **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi 1118-1146 Cilt II**, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 1994, ss. 139-154.

¹¹¹ John France, "The First Crusade: Impelled By the Love of God", **Crusade: The Illustrates History**, (Ed. Thomas F. Madden), The University of Michigan Press, Michigan, 2004, s. 55., ayrıca bkz. Carole Hillenbrand, **The Crusades: Islamic Perspective**, Routledge Press, New York, 1999, ss. 207-208.

¹¹² Jonathan Philipppse, **The Crusades, 1095-1197**, Pearson Education Press, London, 2002, s. 37.

¹¹³ Willermus, s. 19.

bağlantı kurarak yeni bir haçlı seferi yapılması gerektiğini bildirdi¹¹⁴. Kudüs kraliçesi Melisende'nin yanı sıra Raymond da Urfa'nın düşmesinden en çok endişe duyan isimlerden biriydi ve haçlı birliğinin tekrar kurulması şartıyla Hristiyan desteğini arkasına alarak Müslümanlara karşı gelip, bölgedeki gücünü sağlamlaştırabileceğini planlıyor olmalıydı¹¹⁵. Ancak Melisende ve Raymond, doğrudan papa ile bağlantı kurup yardım isteyemezlerdi. Çünkü 15 Şubat 1145'de seçilen Eugenius, kendisine karşı papalık karşıtı bir komün kurulmasından dolayı Roma'dan kaçıp, kardinalleri ile Viterbo'ya sığınmak zorunda kalmıştı¹¹⁶. Ancak 24 Aralık 1144'de şehrin resmen Müslümanlar tarafından düşürülmesi, Avrupa'da sönmüş olan Haçlı ruhunun oluşmasına zemin hazırladı¹¹⁷ ve bunun yanı sıra, Türklerin Hristiyanlara ait pek çok kaleyi ve şehri ele geçirdikleri söylentisinin kısa sürede yayılmasıyla birlikte Papa III. Eugenius, öncelikle Louis'den yardım istedi ve bir vaaz vererek Hristiyan dünyayı ayaklandırmayı hedefledi¹¹⁸. Quantum predecessor¹¹⁹ olarak bilinen bu vaazda; *"Tanrı'nın bize verdiği yetki ile günahların bağışlanmasını öylesine sağlıyoruz ki, kim böyle kutsal bir yolculuğa sadakatle başlayıp tamamlayacaksa ya da bu yolda ölecekse, tüm günahlarından kurtulacak ve sonsuz ödüle sahip olacak"*¹²⁰ ifadeleriyle, Hristiyanları dinsel olarak etkilemeye çalışmıştı. İlk haçlı seferinde vaaz veren Papa II. Urbanus'a kıyasla İkinci Haçlı Seferi'nin mimarı III. Eugenius, monark krallara ulaşmayı sağlayarak seferin siyasi basamağını sağlam temele oturtmayı başarmış¹²¹ ve böylelikle Müslüman dünyaya karşı genel bir Hristiyan saldırısına öncülük etmişti¹²². Bu doğrultuda deniz aşırı Hristiyan devletlerin Müslümanlara karşı herhangi bir üstünlük gösterememeleri üzerine,

¹¹⁴ Steven Runciman, **Haçlı Seferleri Tarihi II. Cilt**, çev. Prof. Dr. Fikret Işıltan, TTK Yayınları, Ankara, 2019, s. 205.

¹¹⁵ Lars Brownworth, **In Distant Lands: A Short History of the Crusades**, First Edition, Crux Publishing, London, 2017, ss. 121-123.

¹¹⁶ Christopher McEvitt, "Eugenius III, Pope", **The Crusades: An Encyclopedia**, (Ed. Alan V. Murray), Abc Clio Press, California, 2006, s. 415.

¹¹⁷ Ebru Altan, **II. Haçlı Seferi 1147-1148**, TTK Yayınları, Ankara, 2003, s. 9

¹¹⁸ Willermus, s. 41.

¹¹⁹ Papa III. Eugenius'un II. Haçlı Seferi'ne yönelik, İlk Haçlı Seferi'nin oluşumunda Papa Urbanus'un yaptığı çağrıya ithafen verdiği vaaz, Avrupalı tarihçiler tarafından Quantum Predecessor şeklinde adlandırılmıştır. Ayrıca bu çağrı Kutsal topraklara yönelik yapılan vaazlar arasında hayatta kalan tek papalık bildirisi olması bakımından önemlidir. Detaylı bilgi için bkz. Jonathan Philippse, **The Crusades 1095-1197**, Pearson Education Press, London, 2002, ss. 63-65.

¹²⁰ Otto von Freising, **Gesta Friederici I Imperatoris**'den aktaran Giles Constable, **Crusaders and Crusading In The Twelfth Century**, Routledge Press, London, New York, 2016, s. 264.

¹²¹ Tyerman, ss. 26-27.

¹²² Giles Constable, "The Second Crusade as Seen by Contemporaries", **Traditio**, Cilt: 9, 1953, ss. 213-279.

Aralık 1145’de hazırlanan haçlı çağrısı, özellikle Fransa Kralı Louis’ye hitap etmekteydi çünkü XII. yüzyılın ilk yarısı günah kavramı ve günahların bağışlanması ile ilgili dini öğretilerin aşılandığı ve bu kavrama büyük önem verildiği bir dönemdi. Günah, insan üzerinde üç farklı şekilde bulunurdu. Nitekim bunlardan biri ölümden sonra ebedi lanet, diğeri ruha zarar geldiği düşüncesi, bir diğeri ise bunların sonucu olarak dini cezalar¹²³. Bu bağlamda dindar olan Louis’nin bu çağrıyı günahlarının affı için bir fırsat olarak görmüş olması muhtemeldir.

Papalık bildirisinin 31 Mart 1146’da paskalyanın Vezelay’de kutlanması sırasında okunması tesadüf olmamakla birlikte, dini duyguları öne çıkarmak suretiyle planlanmış olduğu açıktır. Sefer çağrısı Papa Eugenius ile doğup, Avrupalı tarihçiler tarafından hitabet yeteneğinin oldukça yüksek olmasıyla tanımlanan Bernard’ın sözleriyle nefes almıştır¹²⁴. Papanın vaazını okuduktan sonra *“Tekrar söylüyorum, yüce olanın iyiliğini düşünün ve merhametine kulak verin. Kendisine karşı yükümlülüklerini yerine getiren ve böyle bir fırsatı yakalayan nesli kutsuyorum. Tüm dünya, bu ölümsüzlük rozetini almak için akın ediyor”*¹²⁵...” sözleriyle devam eden Bernard, Odo’nun aktardıklarına göre Vezelay’de toplanan halkı coşturmuş ve tezahüratlarla haç talep eden kalabalığa haçlar yetmeyince kendi kıyafetlerinden parçalar kesmek zorunda kalmıştır¹²⁶.

Büyük bir kitlenin hacı kabul etmesinin ardından Bernard papaya,

*“Siz emrettiniz ben de itaat ettim. Emri verenin kudreti benim itaatimi verimli kıldı. Ağzımı açtım, konuştum ve kısa zamanda haçlıların miktarı arttı. Köyler, şehirler şimdi terk edilmiş olarak kaldı. Öyle ki yedi kadına bir erkek bile düşmüyor. Her yerde kocaları henüz hayatta bulunan dullara rastlanıyor”*¹²⁷

şeklinde bir mektup iletti. Bu arada toplanan kalabalığın hacı kabul etmelerinde Bernard’dan ziyade kral Louis, papa tarafından gönderilen temsili haçı kabul ederek

¹²³ Constable, 2016, s. 265.

¹²⁴ Bernard’ın çağrısı hakkında detaylı bilgi için bkz. Jonathan Phillips, **The Second Crusade: Extending The Frontiers Of Christendom**, Yale University Press, New Haven, London, 2010, ss. 61-80.; Bernard’ın sefer hazırlıklarındaki etkisinde detaylı bilgi için, Zehra Odabaşı, “Rahip Bernard de Clairvaux: Hayatı (1090-1153) ve II. Haçlı Seferi’ndeki Rolü”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:45, 2019, ss. 406-413.

¹²⁵ Thomas F. Madden (Ed.), **Coincise History of The Crusades**, Third Edition, Rowman and Littlefield Press, Plymouth, 2013, s. 65.

¹²⁶ Odo de Deuil, **De Profectione Ludovici VII in Orientem. the Journey of Louis VII to the East**, çev. Virginia Gingerick Berry, Columbia University Press, New York, 1948, s.10

¹²⁷ Bernard of Clairvaux, **The Letters of Bernard of Clairvaux**, çev. Bruno Scott James, Cisterian Publications, 1998, Letter No.247, ss. 326-327.

etkili olmuştur. Louis'nin haçı almaktaki nedeni pek çok kaynakta farklı şekillerde anlatılmakla birlikte, Freisingli Otto bu durumu, ağabeyi Philippe'in ölmeden önce kutsal yerlere gidip Mesih'in mezarında dua etme hayalini onun adına kendisinin gerçekleştirmek istemesi¹²⁸ şeklinde yorumlarken Gemblouxlu Sigebert¹²⁹'in kroniklerinde ise Champaigne kontu Theobald ile yaptığı savaş sonrasında ortaya çıkan Vitry felaketinin kefareti için haçı aldığı¹³⁰ ifade edilmiştir. Morigny Kroniklerinde ise Louis'nin sefere çıkma nedeni olarak Urfa'nın Müslümanlar tarafından alınmasının onda büyük etkiler bırakarak, atalarının doğuda kurduğu Frank kolonilerinin yardıma ihtiyacı olduğunu düşünmesi gösterilmiştir¹³¹.

İkinci Haçlı Seferi'ne erkeklerden ziyade kadınlar da büyük oranda katılmış ve bu durum, dini liderler ve dönemin ileri gelen tarih yazıcıları tarafından seferlerin başarısızlığa uğramasına bir neden olarak gösterilmiştir. Ancak kadınların seferlere katılması İkinci Haçlı Seferi'ne özgü olmamakla birlikte, örnekleri İlk Haçlı Seferi'nde de görülmüştür. Norman kontu Guiskard ile birlikte savaşa katılan eşi Sigelgaita, Tolouse kontu Raymond St. Gilles'in eşi, Fulcher de Bullion'un eşi Emellie¹³² ve Norfolk Kontesi Herefordlu Emma (Filistin'e giderken yolda ölmüştür)¹³³, İlk Haçlı Seferi'ne katılan kadınlara örnek teşkil etmektedirler¹³⁴. Ancak İkinci Haçlı Seferi, diğer seferler ile kıyaslandığında kraliçe Eleanor'un bizzat varlığı sebebiyle daha fazla dikkat çekmektedir. Çünkü Eleanor, haçlı seferleri tarihinde, sefere katılan kadınlar arasında kraliçe ünvanı ile bulunan ilk kadın olmuştur¹³⁵.

Kraliçe Eleanor, Louis ile aynı anda başrahip Bernard'a diz çökerek haçı kabul ettiğini belli etmişti. Kraliçenin belki de çağrının yapıldığı ilk andan itibaren

¹²⁸ James Naus, **Constructing Kingship: The Capetian Monarchs of France and the Early Crusades**, First Publishing, Manchester University Press, Manchester, 2016, s. 88.

¹²⁹ Gembloux rahibi olan Sigebert, 1030-1112 yılları arasında yaşamış Fransız kronikçidir. Detaylı bilgi için bkz: Britannica, **Sigebert of Gembloux**, <https://www.britannica.com/biography/Sigebert-of-Gembloux>, 01.07.2021.

¹³⁰ Sigebert of Gembloux, "Continuatio Praemonstratensis"den aktaran Naus, s. 88. vd. Hallam ve West, ss. 149-150.

¹³¹ Naus, ss. 87-89.

¹³² Emrullah Kaleli, "Haçlı Seferlerinde Kadınlar", **International Academic Research Congress**, 2018, s. 4.

¹³³ Natasha R. Hodgson, **Woman, Crusading on The Holy Land in Historical Narrative**, First Edition, The Boydell Press, Woodbridge, 2007, s. 161.

¹³⁴ Christopher Tyerman, **The Invention of Crusades**, Palgrave Macmillian Press, London, 1998, s.75.

¹³⁵ Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Alison Weir, **Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and Her Successors 1154-1291**, Ballantine Books Press, 2021, ss. 19-21 vd.

Akitanya'daki soyluları örgütleyip, hacı kabul etmeleri konusunda emir vermesi olasılıklar arasındadır¹³⁶. Eleanor'un ne şekilde hacı aldığı ve o sırada neler söyledikleri bilinmemekle birlikte dönemin kroniği ve sefere bizzat katılan Odo, kraliçe hakkında en ufak bir kayıt tutmamıştır. Ancak ondan yaklaşık 50 yıl sonra yazan Newburghlu William, Eleanor'un sefere katılmasını kendi isteği sonucunda yaptığı bir eylem olarak değerlendirmemiş, aksine Louis'nin kendisini kıskandığı ve ona güvenmediği için geride bırakmak istememesi sebebiyle sefere katılmasına müsaade ettiğini yazmıştır¹³⁷. Kraliçenin, sefer çağrısı haberini alır almaz belki de Louis'den önce kutsal hacı almakta ısrarlı olması ihtimallerden biridir. Sıkıcı bulduğu saray hayatından hacılı macerası ile uzaklaşmayı hiç kuşkusuz bir fırsat olarak gören Eleanor'un, öte yandan uzun süredir görmediği amcası Antakya Prensi Raymond ile görüşme olanağı olduğu için de seferi dört gözle beklemesi muhtemeldir. Bunun yanı sıra Eleanor ile beraber sefere katılan kadınların varlığı ile ilgili çeşitli yazılar bulunmakla beraber, genel itibariyle lanse edilen isimler arasında Rouchyli Mammille, Anjoulu Sybilla, Burgonya prensesi Florine ve Toulouselu Faydide bulunmaktadır¹³⁸. Ancak burada belirtilmesi gereken nokta, ismi geçen kadınların gerçekten Eleanor'un yanında sefere katılıp katılmadıkları sorundur. Çünkü bunun gerçekliğini içeren herhangi bir kronik ya da tarihi kayıt bulunmamaktadır. Modern çalışmalar, ihtimaller üzerinden kraliçenin yanında sayılan isimlerin olmadığı sonucunu çıkarmıştır. Bu doğrultuda yapılan son dönem çalışmalarına göre Rouchyli Mammille, İkinci Haçlı Seferi'nde değil 1147'den yaklaşık kırk sene önce Kudüs'e geldiği için İlk Haçlı Seferi'ne katılanlar arasında yer almıştır. Sybilla ise Flandersli Thierry'nin eşi olup, İkinci Haçlı Seferi'nin olduğu tarihlerde kendi bölgesi olan Flanders'de bulunmaktadır¹³⁹. Ancak kraliçe Eleanor'un varlığı hususunda tartışma olmamasına rağmen, yanında bulunan soylu kadınların kim olduğu konusunda herhangi bir kronik olmadığından, söz konusu konu üretilen tezler üzerine tartışılmaktadır.

¹³⁶ Meade, s. 92.

¹³⁷ William of Newburg'dan aktaran Conor Kostick, "Eleanor of Aquitaine and The Second Crusade", **Medieval Woman**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2010, s. 202.

¹³⁸ Weir, s. 78.

¹³⁹ Kostick, s. 203, Sybilla'in ayrıca 1147 yılında Flanders'de naip olarak bulunduğunu ve Lambert of Waterlos'un aktardıklarına göre Flanders'i, eşi Thierry'nin II. Haçlı Seferi'nde olduğu sırada topraklarını düşmanların saldırılarına karşı kendisinin savunduğu belirtilmektedir.

Kraliçe Eleanor, İkinci Haçlı Seferi hazırlıkları sırasında Fransa adına orduların toplanması ve maddi olanakların sağlanması hususunda hiç şüphesiz kilit rol oynamış bir isimdir. Fransa'nın neredeyse yarısından fazlasını kaplayan toprakları içerisinde sefer için taraftar bulma konusunda zorlanmamıştır. Sadık baronlarının başında gelen Ranconlu Geoffrey, Lusignanlı VII. Huges ve Thouarslı Guy gibi isimlerin yanı sıra daha bir çok baron sefere katılma isteklerini ve kraliçeye itaatlerini bildirmişlerdir¹⁴⁰. Buradan da anlaşılacağı üzere Fransız ordusunun büyük bir bölümü Akitanya'nın Eleanor'a sadık baronları tarafından oluşturulmuştur. Baronlarını sefer için örgütlemesinin yanı sıra; sefere katılmayan Akitanyalı soylular ve kutsal yerlerden de ordunun ihtiyaçları doğrultusunda parasal destek alan Eleanor, bu bağlamda manastırlar üzerine yoğunlaşmış ve Akitanya'da bulunan ve sefere maddi destek sağlayan manastırlara ayrıcalıklar sunmuştur. Bu konuya verilecek en iyi örnek Fontevrault Manastırı'dır. Kraliçe, Fontevrault Manastırı'na Poitiers'de düzenlenecek etkinliklerin getirisinden büyük bir pay bağlamış¹⁴¹; Montierneuf ve La-Grace Dieu gibi önemli dini mekanlara da çeşitli hediyeler sunarak sefer için destek istemiştir¹⁴². Bundan yola çıkarak, Eleanor'un İkinci Haçlı Seferi'ne destek bulma konusunda önem arz eden çabalarının olduğu ve Akitanya Dükalığı'na verdiği emirler doğrultusunda Fransız haçlı ordusunun büyük bir kısmının oluşmasında etkili olduğu sonucuna varılabilir.

3.2. PARİS'TEN ANTALYA'YA FRANSIZ HAÇLI SEFERİ VE KRALİÇE ELEANOR

Eleanor'un direktifleri vesilesi ile Akitanya'dan önemli soylular ve baronlar önderliğinde çok sayıda insanın haçı kabul edip denizaşırı Hristiyan Devletlerine destek amacıyla yola çıkmak istemeleri doğrultusunda, sefer düşüncesinin gerçek hayata geçirilmesi adına çalışmalara başlandı. Öncelikli olarak Vezelay'de ateşli konuşması sayesinde Fransa'da neredeyse herkese hükmeden Bernard, Alman kralı Konrad'ı da sefere dahil etmek amacıyla Spiyer'e doğru yola çıkmıştı¹⁴³. Modern

¹⁴⁰ Boyd, s. 83.

¹⁴¹ Kraliçe, sefere çıkmadan önce Fontevrault rahibelerine seferden dönememeleri ihtimaline karşı ruhlarını kutsamalarını istemiş ve bunun karşılığında manastıra bir çok ayrıcalık tanımıştır.

¹⁴² Meade, s. 98.

¹⁴³ Detaylı bilgi için, Altan, s. 18-22.

kaynaklardan aktarılanlara göre Louis'nin danışmanı ve aynı zamanda din adamı olan Suger, bu sefere sıcak bakmıyor, Louis'nin arkasında bir erkek varis bırakmadan Fransız topraklarını terk etmesini uygun bulmuyordu. Öte yandan Fransız topraklarının yanı başında krallığı tehdit edecek kadar güçlenen ve tüm Normandiya'ya sahip olmak isteyen Anjou kontu Geoffrey, kişisel çıkarlarını gözettiği için haçlı seferlerine katılmamış ve bu yüzden arkasında bir tehdit bırakmak istemeyen Louis, Geoffrey'i Normandiya Dükü olarak onaylamıştı. Geoffrey tehditini kısa süreliğine ortadan kaldıran Louis, kendi yokluğunda devleti Suger'e emanet etti¹⁴⁴ ve ardından haçlı ordusundaki asker sayısını çoğaltmak amacıyla Kral Roger'e sefer hazırlarını izah edip elçiler gönderdi. Roger, sefere katılmak istediğini ve gereken erzağı, gemiyi ve askerleri vereceğini söyleyerek desteklerini bildirdi. Roger'in ardından Bizans İmparatorluğu'na elçiler gönderen Louis, topraklarından geçiş izni istemek maksadıyla Alman ve Macar krallarından mücadele istedi ve her ikisi de olumlu yanıt vermişlerdi. Ardından sefer planlamalarını yapmak ve gönderilen elçilerden gelen haberleri dinlemek amacıyla Etampes'de yaklaşık dört gün süren toplantılar yapıldı. Yapılan toplantılar sonrasında Pentecote¹⁴⁵ günü sefere çıkılacağı kararlaştırıldı ve Alman ordusu ile buluşma yeri olarak Metz şehri seçildi¹⁴⁶.

Nihayet buluşma yeri olarak belirlenen Metz'e varılmış ve Louis ile Fransız haçlı ordusu¹⁴⁷ büyük bir coşkuyla karşılanmıştı. Norman askerlerini beklemek için geçen süre boyunca yerliler ile ordu arasında kavga çıksa da en sonunda şehirden yeterli miktarda erzak depolandı ve Bizans elçileri ile görüşmek için Ratisbonne¹⁴⁸'a doğru devam edildi¹⁴⁹. Elçilerden gelen haberlere göre Kral Louis, ordusuyla Bizans'a ait topraklara girdiğinde herhangi bir şehri veya kaleyi zaptemeyecek; bunun yanı sıra önceden imparatora ait olan ancak daha sonra Türklerin aldığı kaleler, Louis ve ordusu tarafından alınacak olursa doğrudan imparator Manuel

¹⁴⁴ Weir, ss. 79-81

¹⁴⁵ Paskalyadan sonraki yedinci Pazar günü

¹⁴⁶ Odo, ss. 11-12

¹⁴⁷ Haçlı orduları hakkında geniş bilgi için bkz. David Nicolle, "İkinci Haçlı Seferi 1148" **Osprey Askeri Tarih Dizisi**, (çev. L. Ece Sakar), II. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, ss. 23-28.

¹⁴⁸ Günümüz Almanya'sında Regensburg şehri

¹⁴⁹ Alman ve Fransız haçlı orduları Metz'de toplandıktan sonra iki ordu aralarında çıkabilecek kargaşayı önlemek maksadıyla farklı güzergahları izlemek üzere ayrıldılar. Yola önce Konrad önderliğinde Alman haçlı ordusu çıktı. Fransızlar ise Metz'den sonra Regensburg'a ilerlediler. Konu hakkında bkz: Altan, s. 29.

Kommenos'a teslim edecek ve bu durum soyuluların yeminleriyle kutsanacaktı. Ancak Bizans tarafından gelen bu iki istek Fransızlar arasında tartışmaya yol açtığından, bu konuların çözümünün kral ve imparatorun karşılıklı konuşması ile mümkün olacağı kararına varıldı ve bu yüzden Louis İstanbul'a gidene kadar ertelendi. Bizans elçilerinden Demetrios isimli olan geri dönerken, Maure adında olan Fransızlara eşlik etmek için onlarla kalmıştı¹⁵⁰.

Metz'den yola çıkan Fransız haçlı orduları nihayet Macaristan'a ulaşmış oradan da Bulgaristan üzerinden Bizans topraklarına geçtiler. Filibe'ye varıldığında burada yaşayan halk tarafından iyi karşılanmayan Fransızlar, özellikle erzak bulma konusunda oldukça zorlandılar. Bunun nedeni kendilerinden daha önce buralara ulaşmış Almanların halka kötü davranmaları ve girdikleri her yeri deyim yerindeyse talan etmeleri idi¹⁵¹. İstanbul'a yaklaştıkça Bizans elçileri tarafından imparator Manuel Komnenos'dan kral Louis'ye, imparatoriçeden de kraliçe Eleanor'a yazılmış mektuplar iletiliyordu¹⁵².

Uzun bir yolculuğun ardından 4 Ekim 1147'de İstanbul'a gelen Fransız haçlı ordusu, Odo'nun

“...Büyük masraflar ve sanat eseri olarak inşa edilmiş İstanbul'daki Blacharnea Sarayı'nın dış güzelliği neredeyse eşsizdir ve içinin güzelliği anlatabileceklerimin çoğunu geride bırakır. Burada her tarafta yıldızlar ve çeşitli renklerde resim süslemeleri görünüyor; avlu enfes ustalıkta mermer döşelidir ve bu sarayda bulunan değerli malzemelerden veya kullanılan harikulade sanattan, en çok neyin buraya harika bir güzellik veya büyük bir değer kattığını söylemeyeceğim¹⁵³...”

ifadelerinden de anlaşılacağı gibi, gördükleri manzara karşısında büyülenirken buna karşılık Niketas'ın kaydına göre Bizanslılar da Fransız haçlı ordusuna şaşkınlıkla bakmakta idiler. Ordu içerisinde bulunan kadınları, tıpkı erkekler gibi rahatça ata binen, üzerlerinde erkek elbiseleri olan ve ellerinde mızrak ve diğer savaş aletlerine sahip kişiler olarak tanımlayan Niketas, Eleanor'u ise Penthesileia¹⁵⁴ya benzetmiş

¹⁵⁰ Odo, ss. 15-17.

¹⁵¹ Alman haçlı orduları, İstanbul surlarının dışında olan yerel halka da aynı şekilde davranmışlardı. Detaylı bilgi için bkz: Niketas Khoniates, **Historia: Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri**, çev. Prof. Dr. Fikret Işıltan, TTK Yayınları, Ankara, 1195, s. 44.

¹⁵² Odo, ss. 23-26.

¹⁵³ Odo, s. 28.

¹⁵⁴ Yunan mitolojisinde Amazon kraliçesi

ve giydiği kıyafetin uçlarındaki altın işlemlerden dolayı ona “altın ayak” lakabı vermiştir¹⁵⁵.

Bizans topraklarına ayak bastığı andan itibaren Manuel Komnenos tarafından oldukça iyi karşılandığı söylenen Louis, imparatorla kısa bir görüşme yaptıktan sonra halk tarafından Philipation olarak bilinen, surların dışında bulunan mahalleye gitti ve ardından imparator eşliğinde kiliseleri ziyaret etti¹⁵⁶. Ardından kral, Bizans’ı kısa süreli gezisinin ardından kendisine ve kraliçe Eleanor’a ikametgahı için ayrılmış sarayda dinlenmeye çekildi. Kronikler, Louis’nin imparator ile gün içinde görüşme halindeyken eşi Eleanor’un ne yaptığına dair sessiz kalsalar da muhtemelen kraliçe, imparatoriçe İrene ile saray içinde bulunup beraber zaman geçirmekteydiler. İmparatoriçe ve kraliçenin bir çok ortak noktası vardı. İrene de Eleanor’un Akitanya’da doğup, Louis ile evlendikten sonra alışkın olmadığı kuzey kültürüne ve Paris’deki saraya gelmesi gibi, bambaşka kültürde doğup başka dili konuşuyor olmasına rağmen siyasi sebeplerle yaptığı evlilik dahilinde kendine yabancı olan Bizans sarayına gelen ve yaşamını burada devam ettirmeye çalışan bir batılıydı. Konrad’ın yeğeni olan İrene’nin asıl adı Sulzbachlı Bertha idi ve Manuel Komnenos ile onu Konrad evlendirmişti¹⁵⁷. Bu sebeple kökenlerinden dolayı paylaşacak bir çok şeyleri olduğu muhtemeldir.

Başkente gelişlerinin ilk gününde imparator ve eşinin düzenlediği ziyafete teşrif eden Eleanor ve Louis, bu sırada daha önce tatmadıkları yemekleri tatma fırsatı bulmuşlardı. Şeker, karabiber, tarçın gibi dönemin az bulunan baharatlarının bol olduğu sofrada şarap kadehi ve çatal kaşık kullanımının da Fransızları şaşırtmış olması ihtimali oldukça yüksektir. İlerleyen günlerde imparator, kral ve kraliçeyi şehirde kısa bir geziye çıkarmış ve onları özel olarak av etkinliklerine de götürmüştü. Ayrıca şehrin içinde Çin’den ve Hisdistan’dan gelen ipeklerin, Arap yağları ve kokularının, İran halılarının ve Rus kürklerinin bulunduğu pazarlar da ziyaret edildi. Yapılan kısa gezi sırasında Eleanor, Bizanslı kadınların nasıl göründükleri ve kendilerine nasıl baktıkları konusunda etkilenmiş olacak ki, muhtemelen burada gördüğü türbanı, sivri uzun şapkayı ve ucu gagalı ayakkabıları Fransız modasına o

¹⁵⁵ Niketas, s. 40.

¹⁵⁶ Ioannes Kinnamos, **Historia 1118-1176**, çev. Prof. Dr. Işın Demirkent, TTK Yayınları, Ankara, 2001, s. 65.

¹⁵⁷ Kinnamos, s. 68.

eklemişti. Çünkü özellikle başı örtmek için kullanılan işlemeli türban ve gagalı ayakkabılar, Bizans kadınlarının vazgeçilmezleriydi ve Fransa'da Eleanor dönemine kadar böyle bir moda yoktu¹⁵⁸.

Fransızların başkentte kaldıkları süre içerisinde haçlı ordusundan bir kısım grubun yapmış oldukları taşkınlıklardan dolayı başkent in kapıları onlara tamamen kapanmıştı. Kral Louis taşkınlık yapanları ellerini, ayaklarını ya da kulaklarını kesmekle tehdit ediyor ve tehdit etmekle kalmayıp uyguluyordu¹⁵⁹. Fransızlar arasında buraya gelmekteki gerçek amaçtan sapıp, surların çok dayanıklı olmadığını görenler, kral Louis'ye kolayca şehrin alınabileceğini bu sayede bu olayın doğrudan olmasa bile dolaylı yoldan Hristiyan dünyasına etki edip, kralın itibarını artırabileceğini söyleyenler de vardı ancak Hristiyan dünyasının lideri papa III. Eugenius'dan böyle bir emir ya da talimat gelmediğinden; Louis bu önerileri kulak ardı etmişti¹⁶⁰.

Manuel Komnenos yönetiminde olan Bizans İmparatorluğu, hem Türklere hem de Sicilyalılara karşı savaş verdiğinden, Batıdan gelen haçlılarla iyi ilişkiler kurmak ve bir yandan da Türklere karşı denge politikası izlemek¹⁶¹ ve hatta onlarla anlaşma yaparak, haçlılardan imparatorluğu tehdit edecek herhangi bir saldırı alması ihtimaline karşı gizliden gizliye bilgi vermek¹⁶² durumundaydı. Özellikle haçlı devletleri ve haçlılarla ilgili olarak Komnenos stratejisi, imparatorluğun çıkarları doğrultusunda hareket etmek zorundaydı¹⁶³. Bu bağlamda Komnenos, başkente Fransızlardan daha önce gelen yağmacı Alman haçlı ordusunu, arkalarından gelen Fransızlarla birleştirmemek ve başkente zarar vermemelerini sağlamak için

¹⁵⁸ Seward, s. 34., ayrıca bkz: Amy Kelly, "Eleanor of Aquitaine and Her Courts of Love", *Speculum*, Cilt: 12, No:1, 1937, ss. 5-7.

¹⁵⁹ Odo, s. 29.

¹⁶⁰ Odo, s. 31.

¹⁶¹ Yusuf Ayönü, **Selçuklular ve Bizans**, TTK Yayınları, Ankara, 2014, ss. 132-142. Ayönü, eserinde İmparator Manuel Komnenos'un Konya üzerine yapmış olduğu sefer hareketlerine değinmiş ancak bu hareketlerin uzun bir süre kesintiye uğramasının nedeni olarak II. Haçlı seferinin başlamasını belirtmiştir. İmparator Manuel Komnenos, her ne kadar Sultan Mesud ile sürekli mücadele içinde olsa da, Haçlı seferinin başlaması ve Latinlerin kendi ülkesini de sömürebilecekleri düşüncesinden dolayı Selçuklulara karşı denge siyaseti izlemeyi uygun görmüştür.

¹⁶² Konu hakkında detaylı bilgi için; Ralph Johannes Lilie, **Byzantium and Crusader States 1096-1204**, çev. J. C. Morris ve Jean E. Ridings, Clarendon Press, Oxford, 1993, ss. 145-163.

¹⁶³ Paul Magdalino, **The Empire of Manuel I. Komnenos (1143-1180)**, Cambridge University Press, Cambridge, 1936, s. 44.; ayrıca bkz. Nadia Maria El-Cheikh, "Byzantium Through the Islamic Prism From the Twelfth to the Thirteenth Century", **The Crusades From The Perspective of Byzantium and Muslim World**, (Edt. Angeliki Laiou and Roy Parviz Mottahedeh), www.doaks.org/LACR/html, 2003, ss. 53-69.

Anadolu'ya önceden gönderdi. Fransızlardan da taşkınlık yaparak mevcut düzeni bozan hacı sayısının fazlalığını ve kural dinlemez yapılarını gördüğünden, şüphesiz bu orduyu da bir an önce göndermek için girişimlerde bulunuyordu. Odo'nun aktardıklarına göre, imparator tarafından kendilerine söylenen, Alman ordusunun kalabalık bir Türk ordusu karşısında galibiyet alıp, Türkleri tarumar ettikleri idi¹⁶⁴. Bu haber hiç şüphesiz Fransız hacılar arasında çalkantı yaratıp, kral Louis'nin yavaşlığına dair söylenmelere neden olmuştu. Kralın kalmaktaki asıl amacı, İtalya üzerinden deniz yolu ile Maurienne kontu olan dayısının liderlik ettiği haçlı ordusunu beklemektir¹⁶⁵. Louis, ordusunu ikiye bölerek bir kısmının gemilerle geçmesini diğer kısmının da gelecek haçlı ordusunu bekleyerek beraber hareket etmesini istiyordu. En sonunda İtalya üzerinden gelecek ordunun başkentin karşısında beklenmesi kararı alındı ve Fransız ordusu İstanbul Boğazı'nı geçmeye başladı. Ancak karşı kıyıya geçtiklerinde, beraberinde olan Bizanslı sarrafların haçlılardan aldıkları altından ve gümüşten yapılmış kapları ve daha bir sürü ganimeti gören Flaman bir hacının etrafa saldırıp çevresindekileri de kışkırtması sonucu kargaşa ortamı yaratması ile düzen bozuldu. Bizanslı sarrafların böylesine bir zarara uğramaları, kısa sürede imparator Manuel'in kulağına gitmişti. Louis ise verilen zararı kendi kasasından ödeyeceği sözünü verdi ve Manuel ile bir kez daha görüşmek için elçilerini başkente yolladı. Elçilerle görüşen Manuel'in Louis'den iki isteği vardı. Bunlardan birincisi kraliçe Eleanor'un yanında bulunan kadın akrabasını¹⁶⁶, yeğeni ile evlendirerek saraya gelin olarak almak, diğeri ise tüm asillerin kendilerine sadakat yemini etmelerini istemektir. Manuel, bu şartların sağlanması karşılığında Haçlı ordusunun yanına yolda yardımcı olmaları için rehberler vereceğini ve kendilerine erzak için Pazar yeri sağlamayan kasabaların yağmalanmasına müsaade edeceğini bildiriyordu. Beklenen ordu Bizans'a ulaşmıştı ancak Manuel'in onları Louis'nin karşıda bekleyen ordusu ile buluşturmaya niyeti yoktu çünkü iki ordunun beraber olup kendisine saldırmasından endişe ediyordu. İmparatorun gelen haçlı ordusunu oyalamasına daha fazla dayanamayan Louis, çevresindekilerin satın aldığı gemilerle onları yanına aldırıldı. Bu sırada Manuel'in yeğeni ile evlenmesini istediği kraliçe Eleanor'un akrabası, Perche kontu Robert tarafından gizlice İzmit'e kaçırıldı. İmparatorun diğer şartı olan sadakat

¹⁶⁴ Odo, s. 32.

¹⁶⁵ Meade, s. 119.

¹⁶⁶ Odo, Kinnamos ve Niketas bu kadın hakkında herhangi bir bilgi vermiyorlar.

yemini konusu da kral ve çevresi tarafından tartışıldıktan sonra reddedildi ve Louis, hareket emri verdi. Odo'nun aktardıklarına göre Fransız haçlılarının hareket haberini duyan Manuel, Louis ile bir kalede görüşme talep etmiş ve Louis her ne kadar yola çıkma konusunda acele etse de Manuel'in yardımına ihtiyacı olduğunu bildiğinden bu isteği kabul etmişti¹⁶⁷.

İmparator ve kral arasında yapılan görüşmelerden çıkan sonuç; Louis, herhangi bir kaleyi ya da kasabayı yağmalayacak ve barış dahilinde davranacağına yemin edecek ve bunun karşılığında Manuel de onlara yolculukta rehberlik etmesi için güvendiği iki üç kişiyi yanlarına verip ayrıca haçlıların Anadolu güzergahında onlara sadece erzak ve iâşe alabilecekleri yerleri yağmalayıp ganimetleri aldıktan sonra terk etmelerine müsaade edecekti. Ardından Fransız asilleri de imparatora sadakat yemini ettiler¹⁶⁸. Kral, imparator ile dostane ayrıldıktan sonra ordusuyla yoluna devam etti¹⁶⁹.

Fransız haçlı ordusu İzmit Körfezi üzerinden İzmit'e ulaşmış ve burada karargah kurmuşlardı. Bu nokta itibariyle Antakya'ya ulaşmak için önlerinde gidebilecekleri üç güzergah vardı ki bunlardan ilki ve en kısa olanı on iki günlük yürüyüş mesafesinde olan Konya'ya ulaşan yoldu. Ancak yol boyunca bulunan sıra dağlar, kış mevsiminin de etkisiyle olası bir doğal felakette orduyu dağıtabilirdi. Diğer yol, erzak bulma konusunda verimli olmasına rağmen çevresini saran ırmaklar ve göllerden dolayı sel felaketine elverişli olan istikametti. Üçüncüsü ise diğer ikisine kıyasla az riskli olsa da iâşe konusunda verimsiz ve bir o kadar da uzun bir yoldu. Ancak uzun olmasına rağmen yine üçüncü güzergahtan hareket edilmesi kararlaştırılmıştı¹⁷⁰. Frank ordularından önce Anadolu'ya giden Konrad, ordusunu ikiye ayırmış ve savaşçı olmayanları bazı asillerle birlikte Freisingli Otto önderliğinde Denizli üzerinden Antalya'ya, diğerini ise Bizans kumandanı Stephanos önderliğinde Doryleon'a göndermişti¹⁷¹. Bizans başkentindeyken Manuel'in, Almanların Türklere karşı galip geldiği haberini vermesinin aksine, Franklar henüz İzmitte iken Konrad'ın gönderdiği bir kaç habercinin Doryleon'da Türklerin

¹⁶⁷ Odo, ss. 32-36.

¹⁶⁸ Odo, s. 36.

¹⁶⁹ Kinnamos, Louis'nin Maneul Komnenos ile ömür boyu dost ve müttefik kalacağına yemin ederek İstanbul'dan ayrıldığını yazmıştır. Bkz: Kinnamos, s. 65.

¹⁷⁰ Odo, s. 38.

¹⁷¹ Altan, ss. 60-61.

kendilerini yenmesi ve haçlı ordularının büyük bir kısmını dağıtmaları haberinin alınması, Fransız haçlı ordusunda kargaşaya yol açmıştı¹⁷². Türklere karşı almış olduğu mağlubiyetten dolayı güç kaybeden Konrad, İznik'te Fransız ordusu ile birleşme konusunda anlaşarak Louis önderliğinde Antakya'ya gitme planı yapıldı¹⁷³.

Birleşen haçlı orduları Esseron¹⁷⁴'a ulaşp oradan da Philadelphia¹⁷⁵'ya geldiler. Asıl amaç buradan Denizli'ye ve ardından Antakya'ya inmekti ancak Selçuklu sınırlarına yakın güzergah olmasından dolayı ordulara Edremit'e doğru ilerleme emri verildi. Engebeli arazilerden, erzak sıkıntısından, yağın kar ve yağmurdan ve bunların yanı sıra yük hayvanlarının ölmesinden dolayı ızdırap çeken haçlılar, uzun ve yorucu bir yolculuk sonrasında Bergama ve İzmir'in ardından Efes'e ulaştılar. Ardından olumsuz hava şartlarının bitmesini bekleyerek burada bir karargah kurup, hava durumu müsait olur olmaz Efes'ten erzak bulmak umudu ile Denizli'ye doğru yola koyuldular¹⁷⁶. Menderes vadisinde Türk akıncıları haçlı ordularını bekler pozisyonlarını almış, onları nehirden geçirmemek için nehrin iki tarafında kuvvetlerini dizmişlerdi. Haçlı orduları ile Türkler arasında küçük bir savaş çıkmış ve bu savaş haçlı ordularının galibiyeti ile sonuçlanmıştı¹⁷⁷. Odo, sadece Türklerden çok kişinin öldüğünü hatta gittikleri güzergah üzerinde uzun bir yol boyunca Türk cesetlerinin bulunduğunu ve buna karşılık haçlı ordusundan nehirde boğulan Nogentli Milen haricinde kimsenin zarar görmediğini aktarırken; Niketas da cesetlerin neredeyse tüm ovayı kapladığını ifade etmiştir¹⁷⁸.

Türklere karşı verilen mücadelenin ardından 4 Ocak 1148'de Denizli'ye varan¹⁷⁹ haçlılar, burada yiyecek bulmakta oldukça zorlanmış ve buradan sonraki varış noktası olan Antalya'ya kadar erzaksız şekilde devam etmiş olacaktı. 6 Ocak sabahı şehirden ayrılıp yola koyuldular¹⁸⁰. Yolda gördükleri Alman cesetleri, hiç

¹⁷² Odo, s. 39-41.

¹⁷³ Kinnamos, s. 66., vd Odo, s. 43.

¹⁷⁴ Balıkesir yakınlarında bir kale

¹⁷⁵ Modern kaynaklarda burası Alaşehir olarak geçmektedir. Ancak Işın Demirkent, Philadelphia'nın Alaşehir olmadığını savunmaktadır. Kinnamos, s. 67.

¹⁷⁶ Odo, s. 45-47. Efes'e ulaştıkları sırada Konrad, yolculuğa devam edemeyeceğini bildirip Bizans başkentine Komnenos'un yanına geri dönmek istemiştir. Detaylı bilgi için bkz. Altan, s. 79-82.

¹⁷⁷ Odo, s. 48; vd., Niketas, s. 45.

¹⁷⁸ Niketas, s. 45.

¹⁷⁹ Altan, s. 85.

¹⁸⁰ Odo, s. 49. Odo de Deuil, erzak bulma sıkıntısını kroniğinde anlatırken, Bizanslı valileri suçlamıştır. Denizli'de bulunan yerel halk, haçlılardan korktukları için şehri terk etmişler ve arkalarında ordunun yararlanabileceği herhangi bir şey bırakmamışlardı. Buna istinaden Odo,

kuşkusuz haçlı ordularının cesaretlerini kırmış, buna ek olarak aşılması zor dağlar ve engebeli araziler de onları olumsuz etkilemişti. Disiplinsiz şekilde ilerleyen ordu, 7 Ocak 1148'de vardıkları Honaz Dağı'ndaki Kazıkbeli Geçidi'ni aşıp aşağı inme düşüncesindeydi. Ancak geçidin dar olması ve Türklerin haçlı ordusunu takipte olması sebebiyle, Louis burada kamp yeri bulamayacağını ve ordusunun ağırlıklarla yüklü kısmının bu geçidi uzun süre sonunda aşabileceğini bildiğinden, geçidin girişine kadar ilerleyip burada bir gece dinlendikten sonra yoluna devam edeceğine karar vermişti. Bu bağlamda kral, Maurienne kontu olan amcasını ve Eleanor'a en sadık Akitanyalı baronlardan biri olan Ranconlu Geoffrey'yi¹⁸¹, birliklere kumandanlık yapması için tayin etmiş, aralarında bir kaç soylunun bulunduğu hacıları da öndeki birliğin hemen arkasına yerleştirerek yayaları korumakla görevlendirmişti. Kendisi ise kalan grubun en arkasındaki birlikleri kumanda edecekti. Yapılan bu düzenlemelerden sonra yola devam eden ve aralarında kraliçe Eleanor'un da bulunduğu Geoffrey önderliğindeki öncü birlikler, arkalarındaki artçı birlikleri beklemeden devam etmişler¹⁸² ve hatta belirlenen noktadan daha da ileriye gitmişlerdi¹⁸³. Ancak geride kalan birlik, sarp kayalıklara sahip dağın zirvesinden ve altlarında akan nehrin şiddetinden telaşa kapılmış bir şekilde ilerlemeye devam ediyor, ilerledikçe önlerinde olanları sıkıştırıyor ve bu yüzden kimileri düşüyor, düşenler de peşlerindeki hacıları sürüklüyorlardı. Bu esnada ani suretle Türklerin ok yağmurları¹⁸⁴ başlayınca, Fransız ordusu dört bir tarafa kaçmaya ve bu sebeple dağılmaya başladı. Kral, yanında bir kaç soylu ile beraber, gelen oklara karşı direnmeye çalışsa da, dağ eteklerine gizlenmiş Türkler her taraftan saldırıp orduyu kısıtılarak hareket ettirmiyorlardı. Oklar altında kalan kral, çevresindeki kalabalığı

Bizanslıların, haçlıların gelmekte olduğunu Denizli halkına haber verip, kaçmalarına teşvik ettiğini düşünmüş ve erzak bulamamalarını buna bağlamıştır.

¹⁸¹ Odo, birliklerin başında Rancon ile beraber amcasının (dayısı olarak da geçebilmektedir) da kral tarafından görevlendirildiğini kaydederken, Willermus ise Rancon dışında kimsenin görevlendirilmediğini yazmaktadır. Bkz, Willermus, s. 50

¹⁸² Odo, dağda kamp kurma planının olmadığından bahsederken Willermus ise kralın dağın zirvesinde kamp kurma emrini verdiğini ancak Rancon'un kralın belirttiği yerden daha ileri giderek emre itaatsizlik ettiğini vurgulamıştır, bkz: Willermus, s. 50.

¹⁸³ John of Salisbury, Rancon'un aceleci ve ihmalkar olduğundan dolayı bu ilerleyişi yaptığının bahsetmiştir. Bkz: John of Salisbury, **Historia Pontificalis**, çev. ve ed. Marjorie Chibnall, Clerandon Press, Oxford, 2002, s. 12.

¹⁸⁴ Türk okçuluğu hakkında detaylı bilgi için bkz: Erkan Göksu, **Okla Yükselen Millet**, Okçular Vakfı Yayınları, İstanbul, 2018, s. 124. Göksu, eserinde Selçuklu dönemi kayıtlarından da yola çıkarak Türk okçuluğunun ve silah kullanımının ne derece ileri seviyede olduğundan bahsetmiştir.

kaybetmiş ve üzerine giydiği zırh sayesinde¹⁸⁵ korunmayı başarmış ve gecenin çökmesiyle yanında çok az kişi ile ilerideki birliklerinin yanına gitmek üzere harekete geçmişti ve onlara ulaştı. Ordugahta Geoffrey'nin asılması için fikir ortaya atıldıysa da, sorumlulardan diğeri kralın amcası olduğundan ve onu asamayacağından, Geoffrey'in de canı bağışlandı¹⁸⁶.

Haçlıların Türkler karşısında uğradığı bu felaketin sorumlusu olarak Eleanor'u gören tarihçi Alfred Richard, *Historie des Comtes Poitou* isimli eserinde “...ordu birkaç bölüme ayrıldı ve Eleanor, Geoffrey'nin başında bulunduğu öndeki birlikte onun yanında bulunuyordu. Eleanor, dağın eteğine uzanan yeşil vadiyi görünce oraya inmek istediğinde, çadırları kurmak için hazırlandılar. Geoffrey, kraliçenin isteklerine ve çevresindekilerin baskısına boyun eğecek kadar zayıftı¹⁸⁷...” ifadelerine yer vererek, aslında Geoffrey'nin ve Maurienne kontu Savoyenli Amadeus'un kralın emirlerine sadık olduğunu ancak Eleanor'un baskılarına dayanamayarak asıl kamp yapmaları gereken yerde durmayıp, kraliçenin istediği yeşil vadiye inmek için belirlenen yerden biraz daha ileriye devam ettiklerini, bu yüzden de Türklere ifşa olduklarını vurgulamaktadır.

Louis ve beraberinde kalanlar geçirdikleri gecenin ardından 8 ocak günü yola koyulmak üzere ayaklanmışlardı ancak ganimetten yoksun olan hacılar, yürüyüş yolunda epey zorlandılar. Sadece insanlar değil aynı zamanda hiç tahıl yememiş olan atlar dahi güçlük çekiyor ve daha önlerinde gidilmesi gereken neredeyse on iki-on üç günlük bir yol bulunuyordu. Bu sırada uğramış olduğu felaketten dolayı ordusunu toparlamaya çalışan Louis, orduyu kontrol etme konusunda Türklere karşı direnişinde başarılı mücadelesini gördüğü Barreli Everard'ın önderliğinde Tapınak Şövalyelerine sorumluluklar vermişti. Orduda savaş stratejisi konularında düzenlemeler yapılmış ve bu düzenlemelere uygun olarak yollarına devam ederken Türklerle mücadeleden kaçınmaları tembih edilmişti¹⁸⁸. Yolda önlerine çıkan düzlükleri aşan haçlı orduları, biraz daha ilerlediklerinde karşılarında kıyıları bataklık olan iki nehir buldular. Bu nehirlerden ilkini geçen öncü birlikleri artçı kolu

¹⁸⁵ Willermus, kralın kurtuluşunun zırh vesilesi ile değil, tesadüf eseri kurtulup gece yarısı yola çıktığından söz etmektedir. Bkz: Willermus, s. 51.

¹⁸⁶ Odo, ss. 50-52.

¹⁸⁷ Alfred Richard, **Histoire des Comtes Poitou**, Archiviste de la Vienne, 1903, Paris, 1903, s.92'den aktaran Curtis Walker, “Eleanor and Disaster at Cadmos Mountain on the Second Crusade”, **The American Historical Review**, Cilt: .55, Sayı: 4, 1950, s. 861.

¹⁸⁸ Odo, s. 53.

beklediler ve tam da bu sırada Türk hücumlarına uğrayacakken karşılıklı yardımlaşmalar sayesinde bir zarara uğramadan kurtuldular¹⁸⁹. Orduların ikinci nehri aşmak üzere olduğunu gören Türkler, yüksek yerlerden ok atabilmek için tepeleri tutma girişiminde bulunmuşlardı. Tepelerin birini şövalyeler alırken diğerini de Türkler ele geçirmişti. O esnada haçlı ordusu, şövalyelerin baskıları sonucu bulundukları tepeyi terk eden Türklere karşı ani atak yapmayı planlıyordu. Ordunun başındaki kumandanın emirleriyle yakalanan Türkler öldürülürken, kalanlar da büyük hayvanlarını haçlıların geçecekleri güzergahta otlatarak tüm alanı yok ettiler ve dolayısıyla haçlılardan bir çok hayvan açlıktan ölmüştü¹⁹⁰. Odo'nun aktardıklarına göre ordunun durumu o kadar kötüydü ki, ölen hayvanların leşlerini yiyerek ayakta durmaya gayret ediyorlardı.

Yorgunluk ve açlığın daha çok birbiri üzerine eklenmesi ile haçlı orduları 20 Ocak 1148¹⁹¹'de Antalya'ya ulaştı. Antalya'da haçlı ordularını karşılayan kişi, Bizanslı vali Landulf idi. Antalya'ya varıldığı anda aniden bir yağmur bastırdı ve harap olmuş çadırlar daha da kötü hale geldi. Bu arada fiyatlar çok yüksek olduğundan parası olanlar yiyecek alırken, kalan fakirler açlıktan ölmeye devam ediyorlardı. Öte yandan toprağın işlenmesi bakımından verimli olmasına rağmen Antalya halkı, Türk akınlarından korktukları için topraklarını işlememişlerdi ve dolayısıyla haçlı orduları için hububat bulmak zorlaşmıştı. Burada durmanın bir fayda sağlamayacağını bilen kral Louis, askerlerine bir an önce Antakya'ya oradan da kutsal yerlere gitmeleri emrini verdi. Ancak güzergah konusunda anlaşamadıklarından küçük çaplı tartışma çıktı. Kral, kara yolu ile devam etmenin taraftarıydı ancak atları ölen ve açlıktan bitap düşmüş hacılar kırk gün sürecek kara yolunu çekecek durumda değillerdi. Bu nedenle gemilerin kiralanıp deniz yolu ile Antakya'ya ulaşmanın daha doğru olacağı fikrini ortaya atanlar olmuştu. Bu konuda devreye giren Bizanslılar, Antakya'ya ulaşmak için yeteri kadarıyla filo bulunacağına dair söz vermişlerdi. Ancak sert kış şartları nedeniyle fırtına ve

¹⁸⁹ Niketas, s. 47.

¹⁹⁰ Odo, s. 54, Odo de Deuil, bu konuda Türklerin Bizanslarla iş birliği yaptığını düşünmektedir. 1146'da Manuel ile Mesud'un anlaşmasına ithafen, bu durumu ittifak anlaşmasının bir sonucu olarak yorumlamıştır. Anlaşma için bkz: Kinnamos, s. 54.

¹⁹¹ Odo kaydında Antalya'ya ne zaman ulaştıkları konusunda net bir tarih vermemekle birlikte yalnızca Denizli'den on iki günlük yürüme mesafesinin olduğunu bildirmiştir. Bu bağlamda Honaz Dağı'na 7 Ocak günü vardıkları bilindiğine ve mağlubiyetten sonraki gün (8 Ocak günü) tekrar yola çıktıklarına göre, Antalya'ya ulaştıkları tarih de yaklaşık olarak 20 Ocak 1148 gününe denk gelmiş olmaktadır.

yağmurun şiddetini artırması ile gemi teminatı zorlaşmıştı. Bu sebeple Louis, beş hafta kadar kendisine taahhüt edilen gemilerin gelmesini bekledi¹⁹². Bekleme sırasında haçlıların Bizanslılarla neler yaşadığına dair Odo,

“Bizim beklemede az zamanımız kaldığını gören Grekler, pazarlarda servetlerimizi soyarcasına bizden alarak, yetenekli oldukları tüm kötülükleri bize uyguladılar ve yaptıkları önerilerle bizim yıkımımız için çalıştılar. Sağlıklı ya da hasta her bir adam çeşitli şartların gerektirdiği her şeyi buluyordu ama pahalılık onları eziyordu. Bir tavuk için on iki sous¹⁹³, bir yumurta beş veya altı denier¹⁹⁴, ödüyorduk; bir soğan veya bir baş sarımsak yedi veya sekiz denier ediyordu; pazarlık yaparak, büyüklüklerine göre iki fındık bir denier idi; hâlâ bir atı veya bir katırı olanlar, onları bir ekmeğe değişiyorlardı¹⁹⁵”

ifadelerine yer vermektedir.

Gemiler beklenirken haçlıların durumunu öğrenen Türkler, onlara ani baskınlarda bulunmuş ancak şövalyelerin müdahalesi ile bu baskın sonuçsuz kalmıştı. Nihayet beklenen gemiler geldi ancak sayıları tüm orduya yetecek kadar değildi ve ayrıca fiyatları da oldukça pahalıydı¹⁹⁶. Bunun üzerine hacılar kralın huzuruna gelerek;

“...karışıklıklar içindeyiz ve bunların haklı sebeplerinin de bilincindeyiz. İyiliğinize olan güvenimiz huzurunuzda gelme cesaretini verdi. Greklere emanet edildiğimizde sizinle kara yoluyla gitmeyi reddetmiştik, biz hem aldatılmış hem de korkak idik. Şimdiyse yoksulluk bizi bu yola mecbur ediyor, hatta şef olmadan bu şekilde gitmek istiyoruz; ama Tanrı izin verirse, belki bu yolla bizi buralarda tehdit eden şeyden kaçınmak için bazı avantajlar bulacağız. Sizin hareketinizden sonra, belki de Türklerin kılıcı bu kalles şehirliğin ortasında kalmaktan bizim için daha az tehlikeli olacak¹⁹⁷...”

¹⁹² Odo, ss. 55-57.

¹⁹³ Fransa ve Avrupa'nın çeşitli yerlerinde kullanılmış olan eski bir para birimidir.

¹⁹⁴ Roma İmparatorluğu zamanında gümüş olarak basılan para. Daha sonra diğer formlarda da basılmaya devam etmiştir.

¹⁹⁵ Odo, s. 57.

¹⁹⁶ Odo'nun aktardıklarına göre tek bir adamın gemiye binebilmesinin bedeli 50 mark idi.

¹⁹⁷ Odo'nun kaydına göre yoksul hacılar, gerek açlıktan, gerek salgın hastalıklardan ve gerekse yük hayvanlarını kaybetmelerinden dolayı içinde bulundukları durum vesilesi ile Antakya'ya ulaşma konusunda krala kara yolu ile devam edemeyeceklerini, deniz yolunu kullanmalarının daha iyi olacağı fikrini ortaya atmışlardı. Ancak gemilerin az sayıda olmasından ve maliyetinin yüksek olmasından sonra kralın huzuruna gelip, kara yolu ile devam edebilecekleri konusundaki söylemlerinin güvenilirliği durumu tartışma konusudur. Belki de gemilere binemeyen hacılar, Louis tarafından kaderlerine terk edildiğinden dolayı Odo, sırf kralın bu davranışını yansıtmamak adına, hacıların aslında kara yolu ile devam etme isteklerinin olduğunu yazmış olabilir.

ifadelerinde bulundular ve bu doğrultuda kral gemiye, kraliçe Eleanor'u ve muhtemelen yanında olan soylu kadınları, bir kaç asil piskopozu ve şövalyeleri olarak Antalya'dan Antakya'ya doğru hareket etti¹⁹⁸.

Louis, Eleanor ve çevresindekilerin ayrılmasının sonrasında bitkin düşen haçlılar, Türklerin saldırılarına uğradılar. Türklere karşı mücadele edecek güçte olmadıklarından dolayı Bizanslı vali Landulf, Haçlıların şehrin dışına hareket etmelerine izi verdi ve geride kalan bir kaç kontu da Antakya'ya göndermek adına yeni gemiler bulma çabasına girişti. Bu doğrultuda Flandre ve Bourbon kontları kalan şövalyeleri olarak Antakya'ya doğru yola çıktılar. Geride kalanlardan bir kısım ise ya hastalıktan, ya açlıktan ya da devam eden Türk akınları sonucunda ölürken kalan kısmı da Türklerin gösterdiği merhamet sebebiyle onların safına geçip din değiştirdiler¹⁹⁹. Sert kış aylarında geçirdiği zorlu gemi yolculuğunun sonrasında kral; kraliçe ve yakın şövalyeleri eşliğinde Antakya'ya geldi.

3.3. ANTAKYA, KUDÜS VE ŞAM'DAKİ GELİŞMELERDE ELEANOR'UN ETKİSİ

Kral Louis, kraliçe Eleanor ve maiyetindekiler Saint Simeon²⁰⁰'a 19 Mart 1148²⁰¹ günü varmışlardı. Kraliçenin amcası prinkeps Raymond²⁰², Eleanor ve Louis'yi karşılamak üzere Saint Simeon'a gitti ve Te Deum ilahisi eşliğinde uzun süredir beklediği haçlı ordusunu karşıladı. Raymond'un kralı bu denli beklemesinin

¹⁹⁸ Odo, ss. 58,59; Willermus, s. 52. Odo, Antakya'ya 19 Mart 1148'de ulaştığı bilindiğinden ve Odo'nun aktardıklarına göre deniz yolculuğunun üç gün sürmesinden dolayı muhtemelen Antalya'dan da 16 mart günü ayrılmış olmalıdır; bkz. Altan, ss. 97-98.

¹⁹⁹ Odo, s. 59. Odo Türklerin, Bizanslı yerel halk ile anlaşma içinde olarak kalan hacılara saldırdığını düşünmekte ve yine Bizanslıları suçlamaya devam etmektedir.

²⁰⁰ Süveydiye/Samandağ

²⁰¹ John of Salisbury, eserinde bu tarihi 1149 olarak vermiştir ancak bu tarih, bir sene geç olması sebebiyle hatalıdır.

²⁰² Eleanor'un babası Akitanya dükü X. William'ın öz kardeşidir. O sırada otuzlu yaşlarda atletik, yakışıklı ve fiziksel olarak çekici bir adam olan Raymond'un Antakya prensi olma serüveni Bohemund'un ölmesi ile başladı. Bir zamanlar İngiltere kralı Henry'nin şövalyesi olan Raymond, Kudüs kralı Fulk tarafından Antakya prenliğine uygun görüldü ve bunun için de Bohemund'un kızı Constance ile evlenmeliydi. Ancak Constance'in annesi Alice, onun Manuel Komnenos'un yeğenlerinden biri ile evlenmesini ve bu evlilik yolu ile Bizans ile ittifak kurulmasını istiyordu. Bunu anlayan Raymond, kılık değiştirerek gittiği Antakya'nın yolunu tutmuş ve Alice'e kendisiyle evlenmek istediğini söylemişti. Alice, düğün hazırlıkları yaparken gizlice onun kızı Constance ile evlenen Raymond, artık Antakya'nın prensi olmuştu. Araştırmalar, Constance ile evliliklerinden sonra Raymond'un Alice'i Antakya topraklarından sürdüğünü söylemektedir. Detaylı bilgi için, Meade, s. 130.; Weir, s. 96.

ana sebebi hiç kuşkusuz planladığı şeylerin ancak ve ancak Louis'nin yardımı ile olacağını bilmesidir. Nureddin Mahmud Zengi, Urfa'dan Hama'ya kadar uzanan bölgede hakimiyet kurmuş ve Antakya'nın sınırlarına kadar uzanmıştı. Antakya'ya yapılacak olan herhangi bir Müslüman saldırısında Raymond'un mücadele edebilecek kuvveti yoktu ve bu yüzden Bizans'tan, kendilerine tabi olması karşılığında yardım istemek zorunda kalabilirdi²⁰³. Willermus'un kaydına göre Raymond, Fransa kralı Louis'nin desteğini alarak Nureddin'in hakim olduğu Halep ve Şeyzer'deki Müslüman kalelerini alarak kendi konumu sağlamlaştırmak ve güvenceye almak istiyordu²⁰⁴. Bu bağlamda Louis ile bir toplantı yapıp planını anlattı ve Kudüs'e gitmesini engellemeye çalıştı. Ancak Raymond'un ısrarlarına rağmen hac yemini vermiş olan Louis, bir an önce Kudüs'e doğru yol almak ve Müslümanlara karşı savaşmak istiyordu. İsteklerinin kral tarafından karşılanmadığını gören Raymond, bu sefer yeğeni Eleanor ile yakın temas halinde bulunarak²⁰⁵, onu planına alet etmeye ve Antakya'da tutmaya gayret ediyordu. Eleanor ise bu planı kabul ederek burada kalmak ve Louis'yi Nureddin'e karşı saldırmak için ikna etmeye çalışıyordu²⁰⁶. Bu konu hakkında Willermus, Raymond'un kraliçe Eleanor'u Louis'nin elinden almak için uğraştığını kaydederek, kraliçeyi haysiyet ve onurdan uzak dikkatsiz bir kadın olarak tanımlamıştır²⁰⁷. Bu konuya ek olarak Salisburyli John, Historia Pontificalis isimli eserinde, Louis'nin Raymond ve Eleanor arasındaki ilişkiden şüphelendiğini ve kraliçe Eleanor'un Antakya'da kalmak istemesini de Raymond'un kendisine gösterdiği yakın ilgiden kaynaklandığını ifade etmiş ve hatta Louis'yi aralarında olan dördüncü kuşak akrabalığı kullanarak krala karşı ayrılma

²⁰³ Runciman, II. Cilt, s. 231.

²⁰⁴ Willermus, s. 53.

²⁰⁵ Birçok tarihçi, Raymond'un Eleanor'a olan yakın ilgisinin, amca-yeğen ilişkisinin ötesine geçtiğine dair yorum yaparken Eleanor'u zina ile suçlamaktadırlar. Ortaçağda zina suç ve günahtır. Eğer bunu gerçekleştiren soylu bir kadın ise tahtın mirasçılarının meşruiyeti de sorgulanmakla kalmaz, kralın ülkesinde otoritesinin eksikliğini de gösterir. Raymond da bu durumu bildiğinden Louis'nin desteğini alamayınca, eşini ona karşı kıskırtmış olabilir. Konu hakkında bkz. Peggy McCracken, "Scandalizing Desire: Eleanor of Aquitaine and the Chroniclers", **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, (Edt. John Carmi Persons and Bonnie Wheeler), Palgrave MacMillan Press, New York, 2003, ss. 248-250. ve Frank McMinn Chambers, "Some Legend Concerning Eleanor of Aquitaine", **Speculum**, The University of Chicago Press on behalf of the Medieval Academy of America, Cilt: 16, Sayı: 4, 1941, s. 461.

²⁰⁶ Christopher Tyerman, **Gods War: A New History of the Crusades**, Penguin Books Press, London, 2006, s. 353 .

²⁰⁷ Willermus, s. 53.

tehditinde bulunduğunu da kaydetmiştir²⁰⁸. Tarihçi Ralph Turner, Eleanor'un kral Louis'yi sırf amcası Raymond'a yardım etmeden doğrudan Kudüs'e gitmek istediği için ayrılmakla tehdit ettiği doğru ise, bunu kraliçenin alenen kocasının siyasi ve askeri kararlarına muhalefet etmesi ve hatta kilisenin kadına biçtiği ikincil rolü de yıkması şeklinde yorumlamaktadır²⁰⁹.

Eleanor'un Antakya'da kalmak istemesi, Raymond'un kendisine gösterdiği ilgiden etkilenmesinden mi yoksa kraliçenin burada anavatanından bir parça bulmasından mı kaynaklandığı tartışmaya açıktır. On ikinci yüzyılda Antakya'nın, kent uygarlığı olarak Helen, Roma, Pers, Sasani ve Bizans İmparatorluğu'nun karışımı olduğu söylenebilir. Bu yüzden kraliçe için burası, Paris'in sıkıcı sokakları ve Île-de-Cite Sarayı'na kıyasla oldukça rahat ve konforlu sayılabilir. Şehirde nüfus Müslümanlar ve Hristiyanların karışımı olduğundan dolayı çok sayıda kilisenin, caminin ve harem de bulunması kraliçeyi etkileyen unsurlar arasında gösterilebilir²¹⁰. Antakya'dan etkilenmiş olan kraliçe, biraz da olsa Kuzey Fransa'nın huzursuz ortamından uzaklaşmış, ve bu sebeple Kudüs'e gitmek yerine burada kalmak istemiştir. Eleanor'un biyografisini yazan tarihçilerden Douglas Boyd ise, April Queen adlı eserinde kraliçenin, amcasının tasarladığı ve yapılan toplantıda Louis'ye söylediği konuda kendisini desteklemesine karşılık; amcasından da kendisine Toulouse düşesi olmasında destek vermesi garantisini aldığı için Antakya'da kaldığını belirtmiştir²¹¹.

Louis'nin bir an önce gitmeyi isteyip de Eleanor'un kalmak istemesi ve bu konuda onunla tartışması, kral olarak kendisini itibar kaybına sokabilirdi. Ayrıca kendi ordusunun Kudüs'e kadar gidip Müslümanlara karşı mücadele etmede yeterli olmayacağını düşünüyor ve Eleanor'un emri altındaki Akitanyalı şövalyelere de ihtiyacının olduğunu biliyordu. Ancak kralın yakın çevresinde bulunan Fransız baronları Raymond'u Eleanor ile Louis'nin arasını bozmakla suçluyor ve bu yüzden de ordudaki Norman ve Flamanlarla birleşip Kudüs'e doğru yol almak istiyorlardı. Öte yandan Louis, Raymond'un nasıl bir evlilikle Antakya prensi olduğunu biliyor

²⁰⁸ John of Salisbury, s. 53., *Historia Pontificalis*'de alenen kraliçe Eleanor'u zina ile suçlamıştır ancak bunu yansıtan herhangi bir kayıt bulunmamakla birlikte bu durum John of Salisbury'nin kişisel düşüncesi olabilir.

²⁰⁹ Ralph Turner, **Eleanor of Aquitaine: Queen of France, Queen of England**, Yale University Press, Oxford, 2019, ss. 24-25.

²¹⁰ Heer, ss. 126-127.

²¹¹ Boyd, s. 119.

ve Eleanor ile ayrılmaları dahilinde doğan fırsatı bir güç haline getirmek için Constance'ı boşayıp, onunla evlenmesinden korkuyor olabilirdi.

Dikkat çeken önemli bir ayrıntı vardır ki o da haçlı seferini kaydetmekle görevlendirilmiş papaz Odo'nun, sefere hazırlık sürecinde, yolculuk sırasında ve Antakya'ya kadar geçen sürede kraliçe Eleanor ve hanımlarından hiç söz etmemesidir. Odo, kendi bölgesi olan Akitanya'dan orduya çok sayıda asker toplayan ve bunların yanı sıra sefer için mali desteklerde de bulunan Eleanor'dan ne İstanbul'da ne Honaz Dağı'nda yaşananlarda ne de Antakya'da bahsetmemiştir. Eleanor'un Fransız tarihinde eleştirilsin ya da eleştirilmesin gerek iç gerekse dış siyasete doğrudan ya da dolaylı olarak katılması ve siyasi tarihe yön vermesi yadsınamayacak bir gerçektir. Ve bu durum söz konusu olaylar hakkında araştırma yapan bir çok araştırmacının da ilgisini çekmiş ve araştırmacılar bu durumu Odo'nun misyonuna bağlamışlardır. Aziz Pavlus, Filipililere²¹² kıyametten bahseden “Yaşam Kitabı” adında mektuplar dizisi yazmıştır²¹³. Odo ise yazdığı Haçlı Seferleri tarihini de bu kitabın parçası olarak görmüş ve bu doğrultuda sadece birkaç dindar bireyi anılmaya değer olarak görürken, diğer isimleri de Yaşam Kitabı'nda olmayı hak etmediklerini düşündüğünden anmamıştır. Bu doğrultuda görünen o ki, Odo Eleanor'u ikinci kategoriye koyduğu için hiçbir yerde ondan söz etmemiş olabilir.

Nisan ayında Kudüs patriği Antakya'ya geldi ve Louis'ye Alman imparatoru Konrad'ın İstanbul'dan Kudüs'e geldiğini söyleyerek kendisinin de derhal Kudüs'e hareket etmesi gerektiğini bildirdi. Antakya'da kalmak isteyen Eleanor, Louis'nin kendisini de alıp Kudüs'e gitmesi durumunda ondan boşanacağını söyleyerek kocasını tehdit ediyordu. Ancak kral, Raymond'un niyeti ne olursa olsun karısını onunla Antakya'da bırakamazdı. Kudüs kralı ve annesi Melisende'ye sefer yolunda açlıktan, yorgunluktan, salgın hastalıktan ve fakirlikten azalan ordusuna ek olarak bir de Akitanyalılarından sağlanan birliklerin durumunu söyleyemezdi. Bu durum

²¹² Bugünkü Yunanistan'ın Kavala kentine yakın olan ve ilk yüzyılda Makedonya'nın en büyük kentlerinden biri olan yerdir. Aziz Pavlus burada” inananlar topluluğu” kurmuş ve Roma'da tutukluyken hapisanesinde, kurduğu inananlar grubuna mektuplar yazmıştır. Detaylı bilgi için bkz. Kutsal Kitap İncil, **Paul to Phillipians Apocalypse**, <https://kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?mc=2&sc=1690>, 01.07.2021. (Paul to Phillipians, 4:3, Apocalypse 13:8.)

²¹³ Detaylı bilgi için bkz. Gordon D. Fee, **Paul's Letters of Philippians**, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michingan, 1995, ss. 67-86.

karşısında Louis'nin maiyetinden Thierry Galeran²¹⁴, Kudüs'e doğru yola çıkacakları gece yarısı kraliçeyi gizlice kaçırmayı teklif etti. Bu doğrultuda Eleanor, gece Antakya'da kaldığı saraydan alıkonularak²¹⁵ kaçırılmış ve Aziz Paul kapısında bekleyen Louis'nin yanına götürülmüştü. Eleanor'un da getirilmesi ile beraber Louis, birliklerini toplayıp Kudüs'ün yolunu tuttu²¹⁶. Böylece Raymond gibi haçlı birliklerinden yardım bekleyen diğer krallıklar da istediklerini gerçekleştiremediler. Urfa kontu olan II. Joscelin, haçlı ordusunun vereceği destekle Urfa'yı tekrar alıp burada hakimiyetini pekiştirmek istiyordu. Keza haçlı çağrısı Urfa'nın Müslümanlar eline geçmesinden dolayı yapılmıştı. Bu nedenle Joscelin, öncelikli olarak kendisine yardım edileceğini düşünüyordu. Kudüs kralı III. Bauodin ve annesi Melisende, Urfa'nın durumunu bir kenara bırakıp haçlı ordularından yararlanarak sınırlarını daha fazla genişletme derdine düşmüşlerdi. Louis de ordusuyla beraber Trablus'u aşarak kutsal yer olan Kudüs'e hac görevini gerçekleştirmek üzere gitme düşüncesindeydi. Bu sebeple Kudüs haricindeki Doğu Hristiyan Krallıkları, istediklerini elde edemediler²¹⁷.

Bizans'tan yola çıkan imparator Konrad²¹⁸, daha sonra Toulouse kontu Alfonso-Jordain ve en son Louis Kudüs'e varmıştı²¹⁹. Antakya, Urfa ve Trablus kontları Kudüs'e gelmediler çünkü Louis'den istedikleri yardımı bulamamışlardı ve ek olarak ülkelerini Nureddin Mahmud Zengi'ye karşı savunmasız halde bırakamazlardı. Bu arada Antakya'dan sonra Eleanor'un nerede olduğu konusunda tarihçiler sessizliklerini korumuşlar ve herhangi bir kayıt da tutulmamıştır. Hiç şüphesiz kraliçe, Louis'nin yanında olsaydı Kudüs'e gelenler arasında anılanların içinde olurdu ancak karşılama töreninde Fransa adına Louis'den başka bir isim zikredilmemiştir. Antakya'daki tartışmalarından sonra Louis tarafından esir edilmiş olsaydı, ordudaki Akitanyalılar bir isyan çıkarabilirdi. Louis yüksek bir ihtimalle

²¹⁴ Louis tarafından Fransız haçlı ordusunda sefer için toplanan hazineyi kontrol etmesi ve yol boyunca koruması ile görevlendirilmiş kralın en sadık baronlarından biridir. Detaylı bilgi için bkz. Weir, s. 79.

²¹⁵ John of Salisbury, s. 53., Willermus ise Louis'nin bu ani gidişini Raymond'dan uzaklaşmak adına yaptığını belirtmektedir; Willermus, s. 53.

²¹⁶ Boyd, s. 120.

²¹⁷ Altan, s. 101.

²¹⁸ Kinnamos, s. 68 .

²¹⁹ W. R. Taylor, "A New Syriac Fragment Dealing With Incidents in The Second Crusade", **The Annual of the American Schools of Oriental Research**, Cilt: 11, 1929-1930, s. 123'de Kudüs'de bulunan orduların üzgün ve kötü durumda olduğunu ve patrik tarafından teselli edildiğini belirtmiştir.

kraliçeyi somut olarak esir tutmaktansa kaçma olasılığına karşılık kendi gözetimi altında tutmuş olmalıdır.

Batılı liderler 24 Haziran 1148'de sonraki günlerdeki hareketlerinin ne olacağına dair planlar yapmak için Akka'da bir toplantı düzenlediler. Ortaya çeşitli fikirler atıldı ve bunlardan biri Historia Pontificalis'e göre, Flandre ve Lisieux kontlarının herhangi bir savaşta bulunmadan ülkelerine geri dönmelerini tavsiye etmeleri²²⁰. Ancak çekilen zorluğun boşa gitmesini istemeyen başta Louis olmak üzere bir çok baron ve asil geri dönme fikrini reddedip, orduyu biraz dinlendirdikten sonra Müslümanlara karşı savaşmayı uygun gördüler. Bu seferki görüş ayrılıklarına sebep olan bir diğer konu da Müslüman şehirlerinden hangisine saldırılması gerektiği konusu idi. Kudüs kralı başta olmak üzere Filistin baronu ve daha bir çok şövalye, Dımaşk'a saldırmak gerektiğini tavsiye ederken; diğer bir grup buraya saldırmanın haçlı devletleriyle dostane ilişki içinde olan emir Unur ile ilişkilerinin bozulacağı ve bu yüzden onun Nureddin Zengi ile bir ittifak içerisine gireceğini belirttiler. Bir kısım Urfa'yı geri almak için oraya dönmeyi tavsiye ederken başka bir kısım da Halep'e saldırmanın daha mantıklı olacağını söylüyorlardı. En sonunda Dımaşk'a saldırma kararı alındı ve Taberiye'de toplanma hazırlıkları yapıldı. Galilea Denizi aşıldıktan sonra Dımaşk şehrini iyi bilen birine danışılarak şehri kolay yoldan zapt etme konusunda stratejik planlar yapılmaya başlandı. Bu bağlamda harekatı Kudüs kralının başlatacağı kararının alınmasından sonra planlama, hemen arkasından Louis ve ordusunun gelmesi olurken, en arkada artçı kuvvet olarak Konrad önderliğinde Alman haçlı ordusunun olması kararlaştırıldı²²¹. Haçlıların toplanma haberini alan Dımaşk Emiri Unur, kendine bağlı valilere ve Halep hükümdarı Nureddin Zengi'ye haber göndererek cihad çağrısında bulunmuştu. Haçlılar, Dımaşk gibi stratejik bakımdan önemli olan yeri alacaklarına o kadar emindiler ki, henüz saldırıya geçmemiş olmalarına rağmen şehri kendi aralarında pay etmişlerdi²²².

24 Temmuz günü haçlılar, Dımaşk'ı çevreleyen meyve bahçelerinin yanına ordugah kurdular. Ancak haçlı ordularının bulundukları meyve bahçeleri Müslümanlar tarafından dıştan gelecek saldırılara karşı çamurdan duvarlarla

²²⁰ John of Salisbury, s. 56.

²²¹ Willermus, ss. 58-60

²²² İbn'ül Kalanisi, **Şam Tarihine Zeyl I. ve II. Haçlı Seferleri Dönemi**, çev. Onur Özatağ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020, ss. 163-164.

çevrelenmiş ve dar yapıya sahip olmalarından dolayı haçlı ilerleyişini zorlaştırmış durumdaydı. Güçlkle de olsa ilerlerken çalıların arasına saklanan şehrin yerlileri tarafından baskına uğradılar. Müslümanlar tek yerden değil, bahçe duvarlarının etrafında yüksekte bulunan evlerin tepesinden de haçlılara saldırıyorlardı²²³. İbn'ül Kalanisi'nin aktardıklarına elli bini aşan atlı piyadeye sahip haçlı ordusu²²⁴ kendilerini saran Müslümanların üzerine şiddetli bir saldırı düzenlediler ve çok sayıda insanı öldürüp kalanlardan bir kısmını esir ettiler ve bir kısmı da şehre kaçtı. Bu sayede haçlılar meyve bahçelerine kolaylıkla girme imkanı buldular²²⁵. Bu sırada Müslümanlara destek gelmeye devam ediyordu ve böylelikle hem asker hem de teçhizat sayısı bakımından Haçlılara oranla üstün hale geldiler²²⁶. Verdikleri mücadeleden dolayı iyice susamış olan haçlılar, meyve bahçelerinden su ihtiyaçlarını karşılamak için Barada Nehri'ne gittiler ancak karşılarında sayıları artmış Müslümanları gördüler. Kısa bir tereddütün ardından Kudüs kralının önderliğinde Müslüman birliklerine karşı harekete geçip nehri almaya çalışan haçlılar, ilk girişimlerinde başarılı olamadılar. Bu sırada Haçlı ordusunda en arka bölümde bulunan Konrad ve ordusu ortaya, Louis'nin yanına doğru ilerleyip nehri ele geçirmeye çalışan haçlıların arasında savaşımaya başladılar. Artan baskıya dayanamayan Dimaşk ordusu geri çekilmek zorunda kaldı ve böylece nehri ve meyvelikleri kontrolleri altına alan haçlılar, şehirde ordugah kurdular²²⁷. Bunun üzerine yerel halk kendileri kaçma teşebbüsünde bulunma durumlarına karşı şehrin etrafına barikatlar kurarak haçlıların gelmesini önlemeye çalıştılar ancak Emir Unur, 25 Temmuz Pazar günü haçlılara karşı saldırıya geçti. Bu girişim, şehri koruma açısından büyük bir saldırı olmasa da haçlılardan çoğu kişinin ölümüne ve ağır yaralanmasına sebebiyet vermişti. Bunun üzerine civardan gelen Türkmen gruplar da Unur'un ordusuna eklenince, haçlı ordularının karargahına saldırılar artmaya devam etti. Haçlılar, Müslümanlar tarafından dört bir yandan sıkıştırılarak zor durumda bırakıldı ve şehrin meyve bahçeleri üzerinden alınamayacağı kesinleşmiş oldu²²⁸. Bu sebeple ordugahın yerini şehrin güneyine taşımaya giriştiler. Erzak ve su bakımından

²²³ Willermus, s. 60.

²²⁴ Kalanisi, s. 165'de ordu ile ilgili bilgi verirken, Willermus ordu sayısı hakkında bilgi vermemektedir.

²²⁵ Willermus, s. 61.

²²⁶ Kalanisi, s. 166.

²²⁷ Willermus, s. 61, John of Salisbury, s. 57.

²²⁸ Kalanisi, s. 167.

çok zor durumda olan haçlıların ordugah kurmak için geldikleri bu yer, açık çorak bir alan ve bunun yanı sıra şehrin en güçlü surlarına sahip bir yerdi. Şimdi eski yerlerine de dönecek durumda değildiler²²⁹.

Bu sırada Unur'a yardım için yola çıkan Seyfeddin Gazi ve ağabeyi Nureddin Mahmud Zengi de Hıms'a ulaşmış ve Unur ile görüşmeye başlamışlardı. Haçlılara karşı yapılan mücadele sırasında şehrin kendi belirledikleri naipler tarafından idare edilmesini isteyen Zengiler, savaşı kazandıktan sonra da şehri tekrar Unur'a teslim edecekleri konusunda söz veriyorlardı ancak Unur, Zengileri Dımaşk'tan kolaylıkla atabileceğine inanmıyor ve onları kısa süreliğine durdurmak için çaba gösteriyordu. Bu bağlamda Nureddin Zengi'nin büyük bir orduyla gelmiş olduğu haberini haçlılara ulaştırması için bir kaç elçi görevlendirdi ve kuşatmayı kaldırmazlarsa şehri kendisine vereceğini bildirdi²³⁰. Haçlı ordusu içerisindeki Filistin baronları, artan Müslüman sayısı karşısında sefere devam etmenin mantıklı olmadığını düşünerek Louis ve Konrad'a seferden çekilmeleri yönündeki kararlarını açıkladılar²³¹.

Haçlılar için Dımaşk kuşatması başarısızlıkla sonuçlanmış ve kuşatma sırasındaki birçok kişi ve olay bu başarısızlığın sorumlusu olarak görülmüştü. Willermus'a göre Flandreli Thierry isminde bir baronun Dımaşk'ı kendisinin yönetmesi konusundaki ısrarının, kalan haçlılar arasında kargaşaya yol açması başarısızlık sebeplerinden biri olurken, bir diğer sebep ise prinkeps Raymond'un Antakya'da iken Louis'den destek görmemesinden dolayı ordusundaki bir kısım şövalyeyi Kudüs'e varınca amacından saptırma yolunda kışkırtması idi. Başka bir rivayet de haçlıların Müslümanlardan para almaları ve aldıkları bu rüşvet karşılığında kuşatmadan çekilmeleri konusuydu ve nitekim Willermus, verilen paraların sahte olduğunu söylemektedir. Bunların yanı sıra Salisburyli John ise Tapınak Şövalyeleri ve birkaç asilin ihanetinden dolayı başarısızlığın olduğunu kaydetmiştir²³². Rivayetlerden hangisi doğru olursa olsun başarısız Dımaşk girişiminden²³³ sonra Kudüs'e geri dönen krallar, burada bir toplantı daha yapmışlar ve biraz

²²⁹ Willermus, s. 63.

²³⁰ İbn'ül Esir, **El Kamil Fit Tarih IX. Cilt**, çev. Dr. Abdülkerim Özaydın, Bahar Yayınları, İstanbul, 1987, s. 130

²³¹ Willermus, s. 64.

²³² John of Salisbury, s. 57.

²³³ Dımaşk kuşatması hakkında daha geniş bilgi için; Runciman, II. Cilt, s. 234-239 ve Virginia G. Berry, "The Second Crusade" **The Crusades: First Hundres Years**, (Edt. Kenneth M. Setton ve Marshall W. Baldwin), Second Edition, The University of Wisconsin Press, Madison, Milwaukee, London, 1969, ss. 508-513.

toparlandıktan sonra Askalan'a saldırma konusunu ortaya atmışlardı ancak uzun süreli müzakerelerden sonra bu düşünceden vazgeçildi²³⁴.

Hristiyan dünya için başarısızlıkla sonuçlanan seferin ardından, Nureddin Zengi, Suriye'de hakimiyetini güçlendirdi ve Antakya'ya saldırıp Haçlıların elinde kalan son kale olan Efamiyye Kalesi'ni alarak itibarını güçlendirdi²³⁵. Yenilginin ardından batılı liderler ülkelerine dönmek üzere Kudüs'ten yola çıktılar. Konrad 8 Eylül 1148²³⁶'de Akka Limanı'ndan Bizans'a doğru hareket etti ve orada Komnenos ile görüştü. Yapılan görüşmelerde Sicilya kralı II. Roger'a karşı bir ittifak yapılması²³⁷ kararlaştırıldı ve bu ittifak, Konrad'ın üvey kardeşi Avusturya Dükü Heinrich Jasomirgott'un Komnenos'un yeğeni Theodora ile evlenmesi ile resmi bir zemine oturtuldu. 1149'da ise İstanbul'dan ayrılan Konrad, ülkesine dönmek üzere yola çıktı²³⁸. Louis ise Konrad gibi acele etmemiş ve burada bir süre daha kalmaya karar vermişti. Suger'den ülkesine bir an önce dönmesi yönünde mektuplar alan Louis, Paskalya'yı burada geçirmek için kalacağını bildirdi. Kaldığı zaman boyunca seferde başarısız olmasının tüm sorumluluğunu Bizans imparatoru Komnenos'a yüklemiş olmalıydı ki bu yüzden dönüş yolunda Sicilya Kralı Roger ile Bizans'a karşı ittifak kurmak için Kalabria'ya gitmeyi uygun gördü²³⁹. Kral iki Sicilya gemisi kiraladı ve bunlardan birinde kendisinin yanı sıra Odo, Galeran ve şövalyeler bulunurken, diğer gemide Eleanor ve soylu hanımları bulunuyordu²⁴⁰. Bizans ve Sicilya savaşının devam ettiği sırada iki gemi Sicilya'ya doğru yol aldı.

Tarihçiler, Sicilya'ya varana kadarki süreç dahilinde Louis ve Eleanor'un bulunduğu gemilerin karşılaştıkları durumlarla ilgili farklı yorumlarda bulunmaktadır. Runciman, Louis'nin dolaşan Bizans devriyesine karşılık zarara uğramamak adına gemisine Frank bayrağını çektiğini söylerken²⁴¹; Ebru Altan ise Bizans'ın ittifakı olan Venedik flamasını çektiğini ifade etmiştir²⁴². Altan'ın bu ifadesini Kinnamos Historia'sında "*kral tehlikeyi sezip Romalıların müttefiklerinden*

²³⁴ Willermus, s. 65.

²³⁵ Ebru Altan, "Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş", **Tarih Dergisi**, Sayı.47, İstanbul, 2009, s. 80.

²³⁶ Runciman, Cilt II, s. 237.

²³⁷ Detaylı bilgi için Georg Ostrogorsky, **Bizans Devleti Tarihi**, çev. Prof. Dr. Fikret Işıltan, 9. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2017, s. 354., Niketas, s. 49.

²³⁸ Altan, s. 114.

²³⁹ Runciman, Cilt II, s. 237.

²⁴⁰ Weir, s. 103., Meade, s. 148.

²⁴¹ Runciman, Cilt II, s. 238.

²⁴² Altan, s. 116.

*birinin bayrağını çekirtmeseydi Romalı kuvvetlerin eline düşebilirdi*²⁴³” kaydını tutarak doğrulamaktadır. Öte yandan biyografi yazarı tarihçi Marion Meade iki geminin Sicilya’ya giderken şiddetli rüzgar nedeniyle birbirlerini kaybettiklerini, Eleanor’un bulunduğu geminin bu sebeple rotasından saptığını, yaklaşık iki ay kadar Eleanor’un gemisinden haber alınamadığını ve en sonunda Mağrip kıyılarına savrulurken kral Roger’in elçileri tarafından bulunduğunu belirtmektedir²⁴⁴. Buna karşılık Ebru Altan ve Runciman, kraliçenin gemisinin Bizanslılar tarafından kaçırıldığını ve ganimet için İstanbul’a götürüldüğünü, buna karşılık Louis’nin imparator Komnenos’a esirlerin bulunduğu geminin Sicilya’ya yollanmasını rica ettiğini söylemektedirler²⁴⁵. Bu konuda Desmond Seward, kraliçenin Bizanslılar tarafından alıkondüğünü ancak Sicilyalıların onu Bizans elinden kurtararak Palermo’ya dinlenmesi için gönderdiklerini ve bu süreçte de Louis’nin Eleanor’dan haber alamadığını yazmaktadır²⁴⁶. İkilinin Filistin’den ayrıldıktan sonra ne durumda olduğuna ve hangi şartlarda Sicilya’ya gittiklerine dair net bir bilgi olmadığından, söz konusu olay, ihtimaller dahilinde araştırmalarda yer bulmuştur.

Louis, Kalabria’ya gitti ve 29 Temmuz 1149’da Potenza’da kral Roger ile görüştü²⁴⁷. Roger, Bizans’a karşı bir saldırıda bulunmak istiyordu ve onun bu isteği kral tarafından kabul edildi. Ancak saldırıda bulunmak için Konrad’ın yardımına da ihtiyaç vardı. Konrad, Manuel Komnenos ile yaptığı anlaşmayı bozmamak adına kendine gelen bu teklifi reddetti ve böylece Bizans’a karşı saldırı planları da gerçekleşememiş oldu²⁴⁸. Potenza’da oldukları süreç içerisinde Eleanor, amcası Raymond’un Nureddin ile girdiği savaş²⁴⁹ sonucunda öldüğü haberini aldı. Ailesinde ondan başka kimse kalmadığı için muhtemelen duyduğu bu habere çok üzülen Eleanor, ruhuna dua edilmesi için buradaki kutsal yerlere bağışlarda bulundu. Aynı zamanda Suger’dan Louis’ye art arda dönmesi yönünde mektupların gelmesine üzerine kral ve kraliçe Potenza’dan çıktılar ve 4 Ekim’de Monte Cassino’ya vardılar.

²⁴³ Kinnamos, s. 69.

²⁴⁴ Meade, s. 149.

²⁴⁵ Altan, s. 116., Runciman, Cilt II, s. 238. Kinnamos da bunu desteklemektedir. Nitekim Kinnamos Historia’ında kralın imparatora yalvararak esirlerin serbest bırakmasını sağladığını yazmaktadır.

²⁴⁶ Seward, ss. 39-40. Dina Portway Dobson ise makalesinde Eleanor’un gemisinin yaklaşık üç hafta kadar sonra Kalabria’da Louis ile buluştuğunu yazmaktadır. Bkz. Dina Portway Dobson, “Eleanor of Aquitaine”, **History**, Wiley Published, Cilt: 1, Sayı: 4, 1912, s. 204.

²⁴⁷ John of Salisbury, s. 60.

²⁴⁸ Runciman, Cilt II, s. 238.

²⁴⁹ Detaylı bilgi için, Willermus, s. 66.

Eleanor burada bir süre dinlendikten sonra 9 Ekim’de papanın ikametgahı olan Tusculum’a gittiler²⁵⁰. Başarısız bir sefer geçirmesine rağmen başta Louis olmak üzere kraliçe Eleanor ve yanındakiler papa tarafından sanki zafer kazanmış gibi ağırlandılar. Ancak ikilinin hareketlerinden kaynaklı olacak ki papa, haçlı seferinin bir değerlendirmesinin yapılması için değil başka bir konudan dolayı geldikleri anlamış olmalıydı. Bu doğrultuda evliliklerinin iptali için başvurduklarını söylediklerinde Eugenius bunu reddetti. Her ikisi ile özel konuşma fırsatı yakalayan papa kral ve kraliçe ile görüştü ve onları sonuna kadar dinledi. Muhtemelen Eleanor, karşısındaki bir erkek ve her şeyden önce din görevlisi olduğundan dolayı Louis ile yaşadığı özel problemlerinden bahsedemezdi ve bu yüzden kral ile akrabalık bağına bahane ederek ona varis veremeyeceğini ve bu yüzden ondan boşanmak istediğini bildirdi. Louis ise doğrudan akrabalık konusundan ziyade Antakya’da yayılan dedikoduları papaya bahsetmişti²⁵¹. Her ikisi ile konuştuktan sonra Eugenius’un ikilinin evliliğine olan güveni ve inancından dolayı boşanmalarını kabul etmediğini söylemesi, muhtemelen Eleanor için şaşırtıcı olmuştur. Çünkü akrabalık meselesi başlı başına kilisenin karşı çıktığı ve hiç onaylamadığı bir durum olup, bu bahaneye güvenerek boşanmak istemiştir. Ancak papa, evliliklerinin hala yasal olduğunu ve kabul edip akrabalık konusunun bir daha açılmamasını tembihleyerek kral ve kraliçeye dinlemeleri üzere özel bir oda hazırlattı. Bu muhtemelen Louis’nin hoşuna gitmişti çünkü Salisburyli John’un kaydına göre kral, Eleanor’u neredeyse aklın ötesinde seviyordu. Ertesi gün papa tüm Frankları kutsayarak onları uğurladı ve ikili, maiyetindekiler ile beraber dönüş yolunu tuttular²⁵².

3.4. LOUIS’DEN AYRILMASI VE KRALİÇELİKTE ATILMASI

Tusculum’dan papanın yanından ayrılan çift, Paris’teki kraliyet sarayına geldiler. Eleanor için sarayda olmak muhtemelen eskisinden daha fazla can sıkıcı hale gelmişti çünkü kraliçe, özellikle amcası Raymond’un ölümünden kocası Louis’yi sorumlu tutuyor ve muhtemelen ondan daha fazla nefret ediyordu. Bundan ziyade dönüş yolunda herhangi bir ilgi ile de karşılanmamışlardı. Çünkü Fransızlar

²⁵⁰ Weir, ss. 104-105.

²⁵¹ Meade, ss. 153-154.

²⁵² John of Salisbury, s. 62.

içerisinde deniz aşırı yerlerde Müslümanlara karşı olan yenilginin asıl sorumlusunun Komnenos veya Raymond haricinde Honaz efsanesinden hareketle Eleanor ve en sadık baronu Akitanyalı Geoffrey'nin olduğu ve Louis'nin ise bunu engelleyemediği için suçlu olduğu düşüncesi hakimdi. Ayrıca kraliçenin Antakya'da prinkeps Raymond ile amca yeğen ilişkisinden daha öteye gittikleri dedikodusunun Fransa'da yayılması üzerine kraliçeye duyulan nefret de artmıştı. Ancak Eleanor'un hamile olduğunu anlaması ve bunu hemen duyurması üzerine kendisine olan sert bakışlar kalkmış onun yerine saygı gelmişti. Hamilelik durumu Louis'de bir heyecan yaratsa da Eleanor için şüphesiz özgürlüğüne vurulmuş bir kelepçeydi. Bunun üzerine doğacak çocuk erkek olursa tahta varis olacak ve kraliçe için kötü günler muhtemelen o zaman başlayacaktı²⁵³. Kaldı ki bu ihtimalle Avrupa tarihi bile değişebilirdi. Bu bağlamda öncelikle Charlamagne'dan beri en geniş toprağa sahip olan hanedanlık Capet Hanedanlığı olabilirdi. Ayrıca Eleanor'un kendi toprağı olan Akitanya'ya doğuştan varis olup Louis öldüğünde krallık tahtına geçince varisi olduğu topraklar da resmi olarak bütünüyle hanedanlığa bağlanabilir ve böylelikle Eleanor topraklarını tamamen kaybedebilirdi. Bu nedenle ilk çocuk Marie'den sonra duyurulan bu hamilelik sarayda bir devlet meselesi haline gelmişti.

Saray içerisinde Suger, yönetimde etkili rol oynayan bir karakter, Bernard ise saygı duyulan ve en temel konularda bildiriler yapmaya devam eden dini lider, Louis ise yardımcısı Thierry Galeran gölgesinde keşiş gibi davranmaya devam eden bir kral olmaya devam ediyordu ve tüm bunların arasında henüz 28 yaşında olan kraliçe Eleanor, karnında bir çocukla sarayda hapis hayatı yaşıyordu ve bir yandan da doğuracağı çocuğun erkek olmasından endişeliydi. Ancak kraliçenin korktuğu olmadı ve net bir tarih bilinmese de tahminen 1150li yıllarda Alix adında bir kız çocuk daha dünyaya getirdi²⁵⁴. Bu haber Eleanor için bir sevinç olurken Louis ve çevresindekiler için tam tersiydi.

Doğan kız çocuğu muhtemelen yalnızca Suger'i rahatsız etmedi. Çünkü Suger, ikilinin ileride daha fazla çocuk sahibi olacaklarını düşünüyor ve bunlardan elbet birinin erkek evlat olacağını tahmin ediyordu. Bu sebeple olası bir boşanmaya karşıydı çünkü Suger'in asıl derdi Eleanor'un sarayda kalması değil, kraliçe sayesinde Akitanya'nın Capet Hanedanlığı'na getirdiği ayrıcalıklardı. Eğer

²⁵³ Meade, s. 156.

²⁵⁴ Seward, s.43.

boşanırlarsa Akitanya Eleanor'a resmen geri verilecek ve bekar bir kadın olacağı için çevredeki düklükler Eleanor'un peşine düşecekti. Akitanya'ya sahip olan herhangi bir düklük, Capet Hanedanlığı'nı tehdit eden bir hal almaya başlayabilir bu da hanedanlığın sonu olabilirdi. Louis'nin yokluğunda güç kazanan bir çok vasal, Frank Krallığı'nı tehdit eder hale gelmişti ki bunlardan biri Plantagenet²⁵⁵lerdi. Anjou'dan Geoffrey, Haçlı Seferine katılmayıp, Normandiya'nın büyük bir bölümünde güç sahibi olarak Capet sınırını sıkıştırmaktaydı. Zaten bu sebeple papadan gelen sefer çağrısını reddetmişti çünkü onun için Anjou ve Normandiya'da hüküm sürmek, Kutsal Topraklarda mücadele etmekten çok daha önemliydi. Kendi sınırını genişletmek için olacak ki Eleanor ve Louis'nin ilk kızları Marie'yi kendi oğlu Henry ile evlendirmeyi düşünmüştü. Bernard ise beliren tehlikeyi fark ederek Louis'yi uyarmış ve bu evliliğe engel olmuştu. Louis Fransa'dan ayrılırken Henry henüz çocuktuk ama geri döndüğünde ergin bir birey haline gelmiş tahta aday bir savaşçı olmuştu. Ancak Louis, Champagne Kontu Theobald'ın kardeşi olan Stephan ile çok daha iyi ilişkiler içindeydi ve bu sebeple kızı Marie'yi Stephen'ın oğlu Eustace ile evlendirerek Capet-Blois/Champagne ittifakı kurmuştu. Bu sırada Geoffrey, Angevin geleneği olarak düklüğünü Henry'e devretmişti. Henry Normandiya dükü olduktan sonra Louis'ye herhangi bir bağlılık payı ödememekle beraber ona düşmanca tavır sergilemekten de geri kalmıyordu. Bunun üzerine 1150li yıllarda Louis, Stephan'ın ordusu ile birleşerek Henry'nin üzerine gitmeye karar verdi ancak Bernard'ın müdahalesi ile krallığa zarar verebilecek olası savaş önlenmişti²⁵⁶.

Tarihler 1151'i gösterdiğinde Suger ölmüş ve onun ölümü krallık adına bir boşluk yaratmıştı. Çünkü uzun zamandan beri Şişman Louis'den genç kral Louis'ye kadar gerek iç gerekse dış politikada onlara danışmanlık yapmış bir devlet adamıydı. Eleanor ve Louis'nin son dönemdeki ilişkileri de Suger'in zorlamasıyla devam ediyor gibi görünüyordu. Suger'in ölmesi, ikilinin boşanma süreçlerinin hızlanmasını da doğrudan etkiledi. Louis'nin yanında olanlar, kraliçenin bir erkek evlat veremeyeceği düşüncesini ona empoze ederek kralı karısından daha da

²⁵⁵ Asıl soy adları olmamakla birlikte, aynı isimli bitkiyi miğferlerine sembol olarak yerleştirmelerinden dolayı Plantagenet diye anılmışlardır.

²⁵⁶ Meade, ss. 165-166.

uzaklaştırıyorlardı. Bu sebeple boşanma konusu eskisinden daha fazla gündeme gelir olmuştu²⁵⁷.

Ortaçağlarda boşanmak hiç de kolay bir iş değildi. Kilise, Hristiyan evliliklerinin çözülmezliği ilkesini evliliklere dayatmıştı. Ancak kanonik yasa denilen olgunun kullanılması, bazı prenslerin ve kralların eşlerini reddetmeleri konusunda evlilik iptali durumunu ortaya çıkardı. Böylelikle evlilik törenlerinden yıllar sonra dahi, evliliğin gayrimeşru olduğu gerçeği ile kilise, XII. yüzyıla gelindiğinde evliliklere müdahale yetkisini geçmiş yüzyıllara nazaran daha etkin kullandığından iptal işlemini yapabiliyordu²⁵⁸. Kanonik yasada evliliği iptale götüren koşullardan en önemlisi karı koca arasındaki kan bağı varlığıydı²⁵⁹. Buna en iyi örnek olarak hiç şüphesiz Capet Hanedanlığı ve hanedanlık içerisinde işleyen siyaset olabilir.

Capet Hanedanlığı'nın uzun süre kalıcı olmasının en temel faktörü X. yüzyıldan XIV. yüzyıla kadar tacın babadan oğula geçmesi ve boşanmanın yasak olmasıydı. Bu doğrultuda Capet Hanedanlığı, ya kilisenin gayrı meşru gördüğü herhangi evlilikte kalmak ya da tahta erkek varis vermeyen evliliği feshetmek için akrabalık gibi konuları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmakta idiler²⁶⁰. Nitekim Eleanor ve Louis'nin boşanmasını kolaylaştıran neden, ikilinin arasında kan bağının olmasıydı.

Kral ve kraliçenin akrabalık bağının yakından incelenmesi gerekirse, genelde yaygın olan bilgi Capet Hanedanlığı'nın kurucusu olan Hugh Capet'in karısı Adelaide'nin Akitanyalı olduğu ve Eleanor ile Louis'yi aslında ortak bir atada birleştirdiğidir. Ancak bu durum hakkında resmi bir kaynak bulunmadığından dolayı Adelaide'nin Akitanyalı olup olmadığı ve Louis ile Eleanor'u ortak bir soyda buluşturup buluşturmadığı da tartışma konusudur. Eğer bu bilgi doğru ise, Louis ve Eleanor'u ortak soyda birleştiren ve dördüncü dereceden akraba yapan Adelaide değil, Adelaide'nin babası olurdu ve o zaman da Eleanor ve Louis, dördüncü

²⁵⁷ Hilton, ss. 116-117.

²⁵⁸ Jack Goody, **The Development of Family and Marriage in Europe**, Cambridge University Press, New York, 1983, s. 212.

²⁵⁹ Ferragu, ss. 35-40. ve ayrıca bkz. Andre Poulet, "Capetian Woman and the Regency: The Genesis of a Vocation", **Medieval Queenship**, (Ed. John Carmi Parsons), St. Martin's Press, New York, 1998, s. 103.

²⁶⁰ Christopher N. L. Brooke, **The Medieval Idea of Marriage**, Oxford University Press, Oxford, New York, 1989, s. 125.

dereceden değil altıncı dereceden akraba olurlardı. İkilinin kan bağı hakkında doğruluğu kabul edilen diğer bir tez ise, Burgonya'nın ilk Capet Dükü olan Robert'in onları aynı atada birleştirmesi tezidir. Bu teze göre Robert ve Ermengarde²⁶¹'nin kızları Hildegard ile Eleanor'un büyük dedesi VIII. William'ın evlenmesi sonucu, Eleanor ve Louis Robert'in ortak torunları olmuşlardır. Bu sebeple Louis'den Robert'a geriye doğru sayılırsa VI. Louis, I. Philippe, I. Henry ve Robert olarak dört kuşak bulunuyorken, Eleanor'un baba tarafından geriye sayıldığında ise X. William, IX. William, VIII. William ve onun karısı olan Hildegard'ın babası Robert'a beş kuşak bulunmaktadır²⁶².

Louis'nin çevresinde kraliçe ile evliliğini feshetme konusunda baskıların artmasıyla kral bir an önce boşanmak için girişimlerde bulundu. Gratian Kanunları²⁶³'na göre bir dava olmadıkça kimse eşini kolayca boşayamazdı²⁶⁴. Bu nedenle zaman kaybetmeden Sens başpiskoposu Hugh'a durumunu anlatmış ve Hugh ise bu konuda Reims, Rouen ve Bordeaux gibi önemli şehirlerin piskoposluklarının başını çektiği ve aralarında bir çok soylunun ve ileri gelen baronların da bulunduğu bir kurul oluşturulmasında ön ayak olmuştur. Böylece mevcut konu yargı yetkisinin piskoposların elinde olduğu bir davada görüşülmek üzere çalışmalara başlanmıştır. Dava 18 Mart 1152'de tarafsız yer olan Blois'da Beaugeny Kalesi'nde gerçekleşmiştir. Burada geçen konuşmalar ve kaydedilen tutanaklar resmi olarak günümüze kadar aktarılmasa da çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Bunlardan biri, davada söz sahibi olan bir piskoposun Eleanor'un zina yapıp yapmadığının araştırılması yönünde teklif sunması ancak Bordeaux başpiskoposu tarafından bu teklifin reddedilmiş olmasıdır. Akrabalık ilişkilerinin olup olmadığı ve varsa kaçınıcı dereceden bir kan bağı olduğu konusu da araştırılmış ve ortaya çıkan sonuçlar ışığında kurul ikilinin evliliğini feshetmiştir. Böylece Eleanor, 1152'de Fransız kraliçelik tacını da bırakmak durumunda kalmıştır. Geriye kalan mülkiyet konusu da

²⁶¹ Robert'ın annesi Arles kraliçesi Constance, Anjou kontu Geoffrey Grey mantle'ın yeğeniydi. Ermengarde ise Geoffrey Grey mantle'ın oğlu Fulk Nerra'nın kızıydı. Robert ile Ermengarde de böylelikle üçüncü dereceden akraba idiler.

²⁶² Costance Brittain Baouchar, "Eleanor's Divorce from Louis VII: The Uses of Consanguinity", **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, (Ed. John Carmi Parsons and Bonnie Wheeler), Palgrave Macmillan Press, New York, 2003, ss. 226-227.

²⁶³ Kilisenin hukuki kuralları düzenlemesine ön ayak olan Gratian isimindeki bir keşişin oluşturduğu kanunlara denmektedir.

²⁶⁴ Anders Winroth, **The Making Gratian Decretum**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, s. 188., David L. d'Avray, **Medieval Marriage Symbolism and Society**, Oxford University Press, New York, 2005, ss. 91-95.

Frank geleneklerine göre boşanmanın ardından satın alınan ve sonradan kazanılan malların taraflar arasında eşit şekilde paylaştırılmasıyla çözülmüştür²⁶⁵. Avrupa’da Fransa Krallığı’nın da dahil olduğu daha bir çok bölgede kadın ölünce ya da boşandıktan sonra çeyiz olarak evliliğine kattığı toprakları geri alabilme hakkına sahip olduğundan²⁶⁶ Eleanor’un kendi toprağı olan Akitanya ona verilmiştir.

Louis ve Eleanor’un boşanmalarına neden olarak gösterilen akrabalık faktörü, bahaneden öteye geçmemektedir. Çünkü din adamlarının evlilik iptali konusunda kesin karara varmaları için davada ya zinanın ya da ikili arasındaki kan bağının görüşülmesi şart olup, yalnızca bu iki seçenek sonucunda boşanma gerçekleşebilmektedir²⁶⁷. Ancak gerçekten aralarındaki kan bağından dolayı boşanmış olsalardı, ne Louis Eleanor’dan daha da yakın kuşaktan akrabası olan Constance ile, ne de Eleanor uzaktan da olsa akrabası olan Normandiya Dükü Henry ile evlenirdi²⁶⁸. Bu boşanmanın gerçek sebebi, hiç kuşkusuz haçlı seferi sırasında Antakya’da beliren dedikoduların Fransa’ya dönüşte halk arasında da konuşulur hale gelmesi dolayısıyla kralı halka karşı ve saray içindekilere küçük düşürmesi ve Eleanor’un hanedanlığın soyunu devam ettirecek bir erkek varis doğuramamasıdır. Sebep ne olursa olsun bu boşanmadan iki farklı sonuç çıkarabilir. Bunlardan biri, artık Akitanya Capet nüfuzundan çıkan bir yer olurken, diğeri ise kilisenin soylu kimselerin evliliklerini ne derece etkilediğı ve kontrolü altında tuttuğı sonucudur.

²⁶⁵ James A. Brundage , “The Canon Law of Divorce in the Mid-Twelfth Century: Louis VII and Eleanor of Aquitaine” **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, (Ed. John Carmi Parsons and Bonnie Wheeler), Palgrave Macmillian Press, New York, 2003, ss. 218-219.

²⁶⁶ Kibler, , s. 580.

²⁶⁷ Frederik Pedersen, **Marriage Disputes in Medieval England**, The Hambledon Press, London, 2000, s. 37.

²⁶⁸ Linda Marie Rouillard, **Medieval Considerations of Incest, Marriage and Penance**, (Ed. Bonnie Wheeler), Palgrave MacMillian Press, Toledo, 2020, s. 26.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İNGİLTERE KRALİÇESİ ELEANOR

4.1. İKİNCİ HENRY İLE EVLİLİĞİ VE YENİDEN KRALİÇELİK TACI GİYMESİ

Bir kadını evliliğe zorlamak, eğer verimli ve zengin bir mirasa sahipse, bu miras üzerinde büyük tehlikelere yol açabilirdi²⁶⁹. Eleanor'un Louis'den ayrılması demek Akitanya topraklarının artık Fransa Krallığı'ndan çıkması anlamına gelmekte ve dolayısıyla Eleanor'un çevre düklüklerce tehdit altında olması demekti. Boşanma işleminin ardından Paris'ten Akitanya'ya olan yolculuğu sırasında iki defa kaçırılma tehditi ile karşı karşıya kalmıştı. Blois Kontu V. Theobald, Eleanor'u kaçırmak için girişimlerde bulunanlardan yalnızca biriydi. Planına göre 21 Mart 1152'de Eleanor'u yolculuk sırasında kaçırarak ve onunla evlenerek Akitanya'ya sahip olacaktı. Ancak Eleanor'un eskortunun haberi almasının ardından rota değiştirilmiş ve gece boyunca Loire'dan ilerleyerek Tours'a gelmişlerdi. Bu sefer de güney bölgesinden gitmek isterken Port des Piles Nehri'ni geçtikten sonra Henry Plantagenet'in erkek kardeşi Anjou'dan Geoffrey'nin Eleanor'u tuzağa düşürüp kaçırma planı yaptığı haberi alındı. Bunun üzerine rota tekrar değiştirilerek uzun bir yolculuğun ardından nihayet Poitiers'e ulaşılmıştı. Eleanor'un hem kendisini hem de topraklarını garanti altına almak için biriyle evlenmesi gerekiyordu. Bu bağlamda vasallarını huzurunda toplayarak yeni kocasını kendisinin seçeceğini bildirdikten sonra onların bağlılıklarını ve saygılarını yeniden aldı. Ardından Louis ile evli olduğu sıralarda onunla beraber yaptığı düzenlemeleri iptal ederek kendi adına tüzükler çıkardı ve dini yerler başta olmak üzere imtiyazlar vererek yönetimi kendisinin devraldığını ve artık özerk olduğunu vurguladı²⁷⁰.

Louis'nin 1147'de haçlı seferine katılması ve bu sebeple Fransa Krallığı'nın boş olması, Henry'nin güç kazanmasına vesile olmuştu. Kudüs'ten dönen Louis, Henry ve babası Geoffrey'in Normandiya'nın tamamına sahip olduğunu görünce,

²⁶⁹ Ragna C. DeAragon, "Power and Agency in Post-Conquest England: Elite Woman and the Transformations of the Twelfth Century", **Medieval Elite Woman**, (Ed. Heather J. Tanner), Palgrave Macmillan Press, Columbus, 2019, s. 26.

²⁷⁰ Weir, s. 129.

krallığın kuzey batı kısmında beliren bu büyük tehlikeden dolayı endişe duymuş olmalıydı²⁷¹. Bernard'ın tavsiyeleri üzerine Louis, Anjou kontu Geoffrey ile oğlu Henry'i Paris'e davet etti ve muhtemelen Eleanor ile Henry'nin ilk karşılaşmaları da bu sayede olmuştu²⁷². Kont Geoffrey, Louis'nin Poitou seneskalı²⁷³ ve destekçisi olan Gerrard Berlai'yi esir aldı²⁷⁴. Bunun üzerine Louis ve Bernard, Berlai'nin serbest bırakılmasını ve ardından Capet ve Norman sınırı üzerinde bulunan ve stratejik konumu itibarıyla Capet Hanedanlığı için önemli bir yere sahip olan Vexin'in de kendilerine verilmesini istediler. Ancak bu istekler, Geoffrey tarafından reddedildi ve bunun üzerine Bernard, halihazırda olan durumu papaya anlatarak Geoffrey'in afaroz edilmesini talep etti ve sonuçta öyle de oldu. Bunun üzerine Louis, Henry'i kendine bağlı vasal ve Normandiya Dükü olarak resmen tanıyacağını açıkladı. Louis'nin bu hareketinin ardından Vexin ve Berlai sorunu onun istediği gibi çözüldü. Tarihçiler Geoffrey'in bu iki önemli konuyu daha fazla uzatmayıp Louis'nin isteği doğrultusunda çözmesi meselesini, Henry ile Eleanor'un gizliden gizliye anlaşarak evlilik planları yaptıklarından dolayı bu süreci hızlandırmasına dayandırmaktadırlar²⁷⁵.

Babası Geoffrey'den oldukça iyi eğitim almış olan Henry²⁷⁶, devlet işlerinde de bulunma yetkisini alarak, henüz küçük yaşlardayken siyasi anlamda da adından söz ettirir olmuştu. Ancak Henry hiç şüphesiz bir dükten daha fazlasını istiyordu ve buna paralel olarak annesi Matilda'nın sahip olduğu topraklarda hak iddia eden tek erkek varis olması da itibarını artırmaktaydı ve bu doğrultuda henüz 16 yaşındayken Matilda'nın topraklarını almak üzere harekete geçti. İlk olarak York'a saldırdı ancak başarısız olması sebebiyle İngiliz Kanalı'na geri döndü. Ardından tekrar hazırlanıp Devizes'e doğru harekete geçti ancak burada da İngiltere kralı Stephan'ın oğlu

²⁷¹ Jeffrey Anderson, **The Angevin Dynasties of Europe 900-1500**, Crowood Press Ltd., Ramsbury, 2019, s. 112.

²⁷² Gold, s. 93.

²⁷³ Bu terim kahya, görevli anlamına gelmektedir.

²⁷⁴ Jim Bradburry, "Geoffrey V of Anjou Count and Knight", **The Ideals and Practise of Medieval Knighthood III**, (Ed. Christopher Harper Bill and Ruth Harvey), Boydell Press, Woodbridge, 1990, s. 31.

²⁷⁵ Gold, ss. 94-95.

²⁷⁶ Annesi Matilda İngiltere için savaşıırken, Henry Anjou'da babasının önderliğinde şövalyelik eğitimi almaktaydı. Sadece askeri ve siyasi konularda değil, dil öğrenme, konuşma ve yazı alanında da eğitim aldığı bilinmektedir. Öyle ki dönemin tarihçisi Walter Map, Henry'nin Pirenelerden Ürdün'e kadarki mesafede konuşulan dillerin hepsini akıcı şekilde konuştuğunu ve yazdığını ifade etmektedir.

tarafından durduruldu. Yaptığı bu girişimler 16 yaşındaki bir çocuğa göre sınırları fazlasıyla zorlayan ve hiç şüphesiz cesaret isteyen girişimlerdi.²⁷⁷

Öte yandan kısa süre içinde babası Geoffrey'in ani ölümü, Henry'e miras yoluyla önemli topraklar katmış ve bu bağlamda Normandiya haricinde Anjou ve Maine'in de hakimi olmuştu. Dolayısıyla Capet sınırına yakın önemli toprakların da efendisi olması ile Louis'ye karşı oluşturduğu tehditi gün geçtikçe artırmaktaydı. Bunun üzerine Eleanor ile 18 Mayıs 1152'de Poitiers'da St. Pierre Katedrali²⁷⁸'nde gizlice evlenerek Akitanya'nın da kontrolünü ele geçirmiş sayılırdı²⁷⁹. Bu evlilikle beraber Henry, İngiltere Kralı olmadan önce Loire'dan başlayarak tüm güneybatı Fransa üzerinde hakimiyet kurmuş²⁸⁰, ayrıca İngiliz Kanalı'ndan Pirenelere, Atlantik'ten Rhone Vadisi'ne kadar olan geniş bir alanda da Angevin İmparatorluğu'nu ortaya çıkarmıştı²⁸¹.

Henry ve Eleanor'un evliliğinden Louis'nin haberi yoktu. Ancak Henry Louis'ye bağlı olan bir dük, Eleanor ise yine kendisine bağlı bir düşesti ve dolayısıyla evlilik gibi önemli bir konudan, özellikle eski eşinin yaptığı evlilikten haberdar olması gerekirdi. Bu evlilik, batıyı temsil eden iki rakip güç olan İngiltere ve Fransa arasındaki yüzyıllardır süren çekişmenin de temelini hazırladı²⁸². Akitanya gibi cennetten bahşedilen toprakların, Capet Hanedanlığı'ndan Plantagenetlere geçmesi, Fransız toprakları için beliren tehditin ciddiyetini gösteriyordu. Bu konuda tarihçilerin çoğu sebep ne olursa olsun Eleanor'dan ayrılan Louis'yi hatalı görmektedirler. Bu evlilik, Fransız sarayının içinde de duyulmasının ardından Eleanor hakkındaki bir sürü spekülasyonları da beraberinde getirmişti. Henry ile Eleanor'un birbirlerini ilk defa Louis'nin Henry ve babası Geoffrey'i Paris'e davet ettiği gün görüp, ardından gizlice evlilik planları yapmaları araştırma kaynaklarında yer alsa da, o dönemde bir yazar olan Wales'den Gerald'ın , Eleanor'un Henry ile

²⁷⁷ Dan Jones, **The Plantagenets: The Kings Who Made England**, Harper Press, New York, 2012, ss. 59-61.

²⁷⁸ Bazı kaynaklarda Notre-Dame-la-Grande Katedrali olarak geçmektedir.

²⁷⁹ Gold, s. 122, Henry, Akitanya'yı Louis gibi eşiyle beraber yönetmek yerine burayı doğrudan kendisi yönetmiştir, bkz. Seward, s. 68

²⁸⁰ Nicholas Vincent, **1066-1485: The Birth of The Nation, Brief History of Brittain**, Little Brown Press, London, 2017, s. 200.

²⁸¹ Fowtier, ss. 137-139.

²⁸² Heer, s.128.

evlenmeden önce babası Geoffrey ile ilişki yaşadığını söylemektedir²⁸³. Ancak bu söyletinin doğruluğunu ispat edecek herhangi bir kanıt bulunmamaktadır.

Eleanor ve Henry'nin evlilik haberini duyan kral Louis, kral Stephan'ın oğlu Eustace ve Henry'nin erkek kardeşi Geoffrey ile güçlerini birleştirip Henry'nin egemenlik alanına doğru saldırmak için harekete geçti. Ancak bu sırada kendisine karşı bir ittifakın hazırlandığını öğrenen Henry, Louis'nin erkek kardeşi Dreux'lu Robert'ın topraklarından Vexin'e ani bir baskın düzenleyerek Louis'yi şaşırtmayı hedeflemişti. Ardından ittifakın içinde yer alan kardeşi Geoffrey'e yönelerek Montsoreau Kalesi'ni kuşatmış ve Geoffrey'i sindirmeyi başarmıştı. Henry muhtemelen, çocukken almış olduğu siyasi ve askeri eğitimlerden dolayı, ordusunu birden fazla cepheye hızlı yönlendirmekte ve bu yüzden "Kuzey Rüzgarının Kralı" olarak bilinmekteydi. Bu hıza dayanamayan ve aynı zamanda sağlık problemleri yaşayan Louis, savaşı durdurmak ve ateşkes istemek zorunda kalmıştı. Yaklaşık olarak Louis ile yapılan ateşkes sırasında Angevinler de kral Stephan ile mücadele ediyorlardı ve Henry rotasını Stephan'a doğru çevirdi. Normandiya'yı annesi Matilda'ya bırakıp Barfleur Limanı'ndan İngiltere'ye doğru harekete geçti. Bu sıralarda Eleanor hamileydi ve Rouen'de ikamet ediyordu²⁸⁴. Eleanor'un bu hamileliği Louis'den olma kızlarının Akitanya'da hak talep etmesini engellemiş ve Louis'ye bir darbe daha indirmişti²⁸⁵.

İngiltere'ye sahip olmak için yola çıkan Henry, orada kral Stephan ve oğlu Eustace ile savaşmak durumunda kalmıştı. Ancak yapılan savaşta iki taraf da net bir sonuç alamadıklarından araya piskoposlar ve çeşitli din adamları girerek tarafları uzlaştırmak için bir araya geldiler. Aynı zamanda gerek Henry'nin gerekse kral Stephan'ın orduları tahrip olmuş ve ordudaki askerler ve halk savaşma taraftarı değillerdi. Bu doğrultuda sosyolojik ve askeri olumsuzlukların da etkisiyle iki taraf da ateşkese razı olmuşlardı. Bu sırada Kral Stephan'ın oğlu Eustace, bir gün yediği yemekten dolayı ölmüştü²⁸⁶ ve Stephan bulunduğu cephede yalnız kalmıştı. Bu konuda Henry'den kaynaklanan bir zehirlenme olayı gerçekleştiği ile ilgili görüşler

²⁸³ William Burgwinkle, **Sodomy, Masculinity and Law in Medieval Literature: France and England, 1050-1230**, Cambridge University Press, New York, 2004, s. 75.

²⁸⁴ Gold, ss. 124-125.

²⁸⁵ Jones, s. 66.

²⁸⁶ Ölüm nedeni net olarak kaydedilmemekle beraber, Claudia Gold Eustace'ın bu ölümünü zehirlenmeye bağlarken, Dan Jones bunu ağustos 1153'de geçirdiği ağır rahatsızlığa bağlamaktadır, bkz. Jones, ss. 70,71.

ortaya atılmaktadır ve nitekim herhangi somut bir kanıt olmasa bile ortaya atılan bu tezin doğru olma ihtimali oldukça yüksektir. Henry'nin tek erkek varis olması, annesi Matilda'nın topraklarında özgürce hak iddia etmesine ve buna paralel olarak gözünü düklükten İngiltere Krallığı'na dikmesine olanak sağlamıştır. Bunu gerçekleştirmesi yönünde önündeki tek engeli, kral Stephan'dan ziyade oğlu Eustace olarak görmüş ve onu ortadan kaldırmak için zehirletmiş olabilir. Eustace dışında İngiltere adına hak iddia edecek olan bir isim daha vardır ki o da Stephan'ın gayrimeşru oğlu William'dır. Ancak William, Henry ile birebir savaşıma cesaretini gösteremediğinden onunla anlaşmış ve böylece Henry'nin tek rakibi kral Stephan olmuştur. Nihayet 6 Kasım 1152'de diplomatların ve din görevlilerinin müdahaleleri sonucu Canterbury başpiskoposu Theobald'ın önderliğinde Winchester Katedrali'nde bir toplantı gerçekleştirildi ve Henry ile Stephan arasında bir ateşkes görüşmesi yapıldı. Bu görüşmede Kral Stephan, kendisinden sonra İngiltere tahtı için Normandiya Dükü Henry'i varisi olarak bıraktığını kabul etti ve o andan itibaren İngiltere ile ilgili herhangi bir olayda Henry'e de danışacağını bildirdi²⁸⁷. Bu bağlamda Henry ve Stephan'ın krallık için yapacakları mühim işleri vardı. Bu işlerin başında krallık içerisindeki paralı askerlerin ve çetelerin bir an önce topraklardan kovulması, yağma ve talanın son bulunması ve huzur ortamına bir an önce kavuşulması geliyordu. Tabi bu çeteler içinde, Henry'nin İngiltere adına varis olmasını kabul etmeyen ve bu sebeple ona komplo kurasn bir kaç grup vardı. Kısa süre içerisinde Henry, kendisine karşı kurulan komplolardan haberdar olması üzerine, onları etkisiz hale getirerek kendi konumunu güçlendirdi. Krallık toprakları içerisindeki sosyal ve askeri düzenlemeleri kral Stephan ile görüştüğten sonra Londra üzerinden İngiliz Kanalı'na geçerek mart ayında İngiltere'den ayrıldı²⁸⁸.

Eleanor, Angers'de William adında bir erkek çocuk dünyaya getirdi ve Henry ile paskalyayı beraber geçirdiler. 25 ekimde Stephan, ağır bir hastalığa yakalanarak ölmüştü ama ölüm haberi Henry'e kasım ayında ulaştı. Henry'nin önünde; Eustace'ın ölümünden ve Stephan'ın kendisini İngiltere kralı olarak varis ilan etmesinden sonra onun da ölmesi ile İngiltere hakimiyeti konusunda bir engel kalmadı. Ancak Henry, Stephan'ın gayrimeşru oğlu William ve kendi öz kardeşi Geoffrey'in birleşerek kendisine karşı Normandiya'da ayaklanma yapma ihtimalini düşünmek

²⁸⁷ Gold, ss. 132-135.

²⁸⁸ Jones, ss. 72,73.

mecburiyetindeydi. Bu sebeple kral Stephan'ın ölümünden sonra İngiltere'ye gitmeden önce Normandiya'nın kontrolünü yine annesi Matilda'ya bırakmış ve düklük topraklarını garantiye aldıktan sonra İngiltere'ye doğru eşi Eleanor ile yola çıkmıştı. Eleanor bu sırada oğlu William'ın doğumundan kısa bir süre sonra tekrar hamile kalmıştı²⁸⁹.

Eşi Eleanor ve maiyeti ile yola çıkan Henry, aralık ayının başında New Forest'ın güneyinde yer alan limana inmişti. Stephan'ın ölümünden Henry'nin gelişine kadar geçen bu altı haftalık sürede İngiltere kralsız kalmış ve dolayısıyla iç huzursuzluklar yaşanmaya başlamıştı. Buna istinaden Henry, krallık tacını giydikten sonra yapacağı işlere dair tüzükler hazırlamıştı ve buradaki ilk konu kargaşa ortamına son verilmesiydi. Bir kaç gün süren yolculuğun ardından Henry ve eşi Eleanor kraliyet hazinesini almak için Winchester'a doğru hareket ettiler²⁹⁰. Burada bulunan Westminster Sarayı, Kral Stephan'ın yandaşları tarafından harap edilmiş ve yaşanılmaz halde olduğundan dolayı çift, Bermondsey'deki Sakson sarayına yerleştiler. Tarihler 19 Aralık 1154'ü gösterdiğinde Henry ve hamile eşi Eleanor, Canterbury başpiskoposu Theobald'ın önderliğinde ilk çocukları William henüz bir yaşını yeni doldururken İngiliz tahtında kral ve kraliçe olarak taç giydiler²⁹¹. Henry'nin tacı Charlamagne'nın tacına benzer bir taçtı. Ayrıca İngiltere'deki diğer taç giyme törenlerinden farklı olarak bu törende kraliyet çifti ve baronlar cüppeli iken din adamları ipekten kıyafetler giymişlerdi. Böylelikle Eleanor ve Plantagenetlerin devri başlamış oldu²⁹².

4.2. İHTİRASIN GÖLGESİNDE BİR KRALİÇE

Eleanor 28 Şubat 1155 yılında Henry adında bir oğlan çocuk daha doğurdu. Aradan çok kısa süre geçmesinin ardından tekrar hamile kaldığını öğrendi. Ancak bu sırada ilk oğlu William, henüz iki yaşındayken ölmüştü²⁹³. Haziran 1156'da en büyük kızı Matilda'nın doğumu, hiç kuşkusuz Eleanor'un kaybettiği oğlunun acısını

²⁸⁹ Gold, ss. 135-137.

²⁹⁰ Weir, s. 146.

²⁹¹ Jones, s. 77.

²⁹² Weir, s. 147.

²⁹³ William'ın ölmesinin ardından hayatta kalan en büyük oğlu ve araştırma eserlerinde Genç Henry olarak geçen Henry, kral Henry tarafından tahtın varisi olarak ilan edilmiştir.

az da olsa dindirmişti. 1157'de Oxford'da Richard ve hemen ardından 1158'de Geoffrey dünyaya gelmişti. Aradan geçen dört yıl sonrasında 1162'de Eleanor, 1165'de Johanna ve 1167'de en küçük oğlu John eklendi²⁹⁴. Net bilinmemekle birlikte 1158 ve 1162 tarihleri arasında Philippe adında bir çocukları daha olduğu kaydedilen kraliyet çifti, bu çocuklarını bebekken geçirdiği ağır bir hastalık sonucunda kaybetmişlerdi²⁹⁵. Görünen o ki Eleanor, İngiltere kraliçesi olduğu zamanlarda çocuk doğurup büyütmeyle meşgul olmuştur. Bu durum, kral Henry'nin bir stratejisi olarak da değerlendirilebilir. Evlendiklerinde Eleanor 29, Henry ise 18 yaşındaydı ve belki de Eleanor, Henry'nin kendisinden küçük olmasını, onu devlet işlerinde kendi uygun gördüğü işleri yapması konusunda yönlendirebileceğini düşünmüştü. Eleanor'un siyasete karışıp kendisini yönlendirebileceği ya da üzerinde baskı kurabileceği ihtimaline karşılık Henry, muhtemelen eşini uzun süreç boyunca çocuk doğurmak ve bakmakla meşgul etmiştir. Konu hakkında yapılan çalışmalar ve yazılan biyografi eserleri ışığında kraliçe, ilk çocuk William'ın doğum tarihi olan 1153'den 1167'de John'un doğumuna kadar siyasette aktif rol oynamamıştır. Bunu doğrulayacak kanıt olarak, nedeni ne olursa olsun 1157-1167 yılları arasında kraliçenin ne yalnız ne de Henry ile sözleşmelerde adı veya herhangi bir konuda mührünün bulunmamasıdır²⁹⁶.

Kendi toprakları dışından evliliği sayesinde çeyiz olarak Akitanya topraklarını da hakimiyeti altına almış ve hemen ardından İngiltere tahtına oturmuş Henry'nin saltanat yıllarında karşı karşıya kaldığı ilk büyük siyasi olay, Toulouse kontu V. Raymond'un, kendisini kral olarak tanımayıp, ona isyan etmesidir²⁹⁷. Bu isyan karşılığında Henry, derhal bir ordu toplayıp İskoç kralı Malcolm ve Gallerli prensler ile ittifak kurarak Raymond'un üzerine gitmiştir. Her ne kadar Toulouse'u kuşatma konusunda başarılı olsa da kral, Raymond'un kızı Constance ile evli olan Louis'nin de savaşa dahil olması sebebiyle durma kararı almış ve yapılan ateşkes

²⁹⁴ Jones, s. 79.

²⁹⁵ Weir, s. 213.

²⁹⁶ H. G. Richardson, "The Letters and Chartes of Eleanor of Aquitaine", **The English Historical Review**, Cilt: 74, Sayı: 291, 1959, ss. 194-210.

²⁹⁷ Derek Wilson Toulouse konusunu Raymond'un Henry'nin krallığın tanımayıp isyan etmesi ve dolayısıyla Henry'nin de Toulouse üzerine baskın yapması olarak değerlendirirken, Douglas Boyd ise Toulouse'un Akdeniz'de stratejik bakımdan önemli ticaret merkezi olduğu ve bunun yanı sıra eşi Eleanor'un büyük annesinin çeyiz mülkü olduğundan dolayı kraliçeden kaynaklı olarak hak iddia ettiği düşüncesi ile buraya kuşatma yaptığını belirtmiştir, bkz. Boyd, ss. 178-180.; John Gillingham, **The Angevin Empire**, Second Edition, Oxford University Press, New York, 2001, ss. 29-30.

anlaşması sonucu kazandığı yerleri vermek zorunda kalmıştır²⁹⁸. Tolouse kuşatması, kralın yapılan ateşkes sonucu bir takım toprakları bırakması ile sonuçlanmasından ziyade, mali açıdan da Henry’i oldukça zorlayan bir problem haline gelmiştir. Bu sebeple eşi Eleanor’u hazineden para alması ve kendisine getirmesi için onu İngiltere’ye göndermiş ve bu doğrultuda kraliçe, Henry’nin gemisi Esnecca ile Winchester’a yelken açmıştır²⁹⁹. Bu zorlu görev sonrasındaki ödülü de İngiltere’de Henry’e vekillik etmesi olmuş ve gerçekten de Henry’nin İngiltere’de bulunmadığı zamanlarda Eleanor, bakanlar kurulunun başında naip olarak görev almıştır³⁰⁰.

Eleanor ve Henry’nin kraliyet tahtına oturdukları İngiltere’de, Tolouse’da yapılan savaş ve bunun gibi siyasi kuşatmalardan ziyade, mevcut düzene kargaşanın dahil olması ve bu nedenle iç huzursuzlukların yaşanması da göz ardı edilebilecek ayrıntı olmamakla beraber, kraliyet çiftinin bu meselelere karşı nasıl çözüm buldukları da belirtilmelidir. Bu konuya istinaden Petersbourglu bir rahip, baronların ve terör gruplarının İngiliz erkek ve kadınlarının üretim yapmalarını engellemek için insanları esir ettiklerini ve işkence ettiklerini ifade ederek, bu çetelerin insanların yaşam alanlarını da ateşe verdiklerini belirtmiştir. Bunlara çözüm olması amacıyla Henry, hazineyi koruma tüzüğünü çıkarıp vergi sistemini düzenleyerek özellikle sosyo-ekonomik duruma çare bulmaya çalışmıştır. Bunların yanı sıra kargaşa yaratan baronların mülklerini ellerinden almış ve mülksüzleştirme konusunda yeni yasalar getirmiştir. Kısa sürede huzur ortamına kavuşan İngiltere’de Henry’nin hükümdarlığı ile beraber, jürilerin meydana getirdiği kurul sisteminin oluşturulup, yeni yönetim yasasının kabul edilmesiyle adalet artık her eyalete ulaşır olmuş ve ayrıca dini ve akli mahkemeler de kurularak bunların uyumlu hareket etmesi amaçlanmıştır. Henry İngiltere’de yaptığı düzenlemeler ve yeniliklerle³⁰¹ adeta bir çığır açarken, Eleanor da onun yokluğunda mahkemelere başkanlık ederek adalet dağıtan kişi olmuştur. Ayrıca vergi toplama ve bu konuda herhangi yeni bir düzenlemeye gitme hakkını da

²⁹⁸ Derek Wilson, **The Plantagenets: The Kings That Made Britain**, Quercus Press, New York and London, 2014, ss. 22,23.

²⁹⁹ Boyd, s. 181.

³⁰⁰ Kraliyet tahtında Henry’nin yokluğunda yalnızca Eleanor değil, Henry’nin annesi Matilda da naip olarak görev yapmıştır. Henry yönetiminde olmadığı zamanlarda Normandiya Matilda’nın, Anjou ve Akitanya da Eleanor’un sorumluluğuna bırakılmıştır., bkz. Jeffrey Anderson, **The Angevin Dynasties of Europe 900-1500: Lords of the Greatest Part of The World**, Crowood Press, Ramsbury, 2019, s. 115.

³⁰¹ Henry’nin kraliyet topraklarına bağlı eyaletler içerisinde yapmış olduğu yenileşme hareketleri konusunda detaylı bilgi için, J. A. Everard, **Brittany and The Angevins, Province and Empire: 1158-1203**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004, ss. 78-92.

elde etmiş ve ayrıca özellikle kendi çeyiz toprakları dahilinde “*İngiltere Kraliçesi, Akitanya ve Normandiya Düşesi Eleanor*” şeklinde yanında kocası Henry’i belirtmeden yalnızca kendi adını ve mührünü kullanma yetkisine sahip olmuştur³⁰².

Kraliçe Eleanor, Louis ile evliliği sonrasında Cite Saray’na gittiğinde Paris’i Akitanya ile kıyaslayıp buranın sıkıcı olduğunu düşündüyse, aynı kıyaslamayı İngiltere’ye geldiğinde de yapmış olma ihtimalinin yanı sıra, buna istinaden İngiltere Sarayı’nı da kendi memleketine benzetmek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Kraliçe ve yardımcı hanımları nadiren Salisbury ve genellikle de Winchester Sarayı’nda kalmışlardır. Kraliçenin sevdiği tütsü kokularının eksik olmadığı saray, büyük camlı pencereler, kiremitten duvarlar ve zeminde özel getirilen İran halıları ile Eleanor’un zevkine göre dekore edilmiştir. Saray’daki bu somut değişimi, edebiyat ve bunun gibi sanat akımları da İngiltere’ye adeta güney esintilerini getirmeleri ile desteklenmiştir. Ozan kültürünü burada da yaşatan Eleanor sayesinde Avrupa edebiyatı şekillenmeye başlamıştır³⁰³. Buna bir örnek olarak, İngilizlerin alışkın olmadıkları tarzda şiirler yazan ve seslendiren Ventadour’dan Bernard isimli bir ozan Eleanor’un sarayına sürekli olarak gelmiş ve burada kraliçenin yanında çok fazla kalarak ona aşık olmuş ve bunu duyan Henry tarafından Eleanor’un bulunduğu toprakların dışına sürgün edilmiştir³⁰⁴. Böyle bir olayın yaşanmasına rağmen İngiltere’de Eleanor’un edebiyat ve sanat konusundaki hassasiyeti sayesinde şiir dinletileri ve tiyatro oyunları devam etmiştir.

Yaşadığı sarayı kendi zevkine göre dekore ettirip Akitanya’daki alışkanlıklarını da sürdüren Eleanor’un, İngiltere’de devlet yönetimini bizzat alması, Henry’nin kardeşi Geoffrey’in isyanı ile başlamıştır. Geoffrey, ağabeyi Henry’e karşı sadakatsiz olduğunu daha önceden Louis ile ittifak yaparak göstermiş ve 1156’da da Anjou’da bir isyan çıkararak kralın dikkatini Anjou’ya çekmiştir. İsyanı bastırmak için Anjou’ya giden Henry, kraliyet yönetimini karısı Eleanor’a bırakmış ve Eleanor, Henry dönene kadar İngiltere yönetimini devralarak devlet işlerini de öğrenmeye başlamıştır. Verilen mücadeleler sonucunda kardeşinin isyanını bastıran Henry, bir

³⁰² Seward, ss. 59-62.

³⁰³ Boyd, s. 182.

³⁰⁴ Weir, s. 139.

daha isyan çıkarmaması için Geoffrey'in kendisinden af dilemesi sonrasında sadece Nantes³⁰⁵'i vererek kendini garantiye almıştır³⁰⁶.

Kardeşinin isyanından sonra Henry'nin bizzat yönettiği topraklar oldukça genişlemiş ve Fransa Krallığı'nı her zamankinden daha fazla tehdit eder hale gelmiştir. Hal böyleyken Henry, bu denli büyük topraklar dahilinde İngiltere yönetiminde bulunamaması konusunda Eleanor'un naip olmasını yeterli görmediğinden dolayı, güvendiği isim olan Thomas Becket'ı hem Canterbury başdiyakozu Theobald'ın ölümünden sonra buraya başdiyakoz olarak atamış, hem de kendi şansöyesi yapmıştır³⁰⁷. Ayrıca Becket'ın kendisini Fransa Krallığı'nın elçiliğinde de temsil etme hakkını ona vermiştir³⁰⁸. Eleanor'un da Henry ile beraber olduğu süreç içerisinde kendisine rakip olarak gördüğü ilk ve asıl kişi, hiç kuşkusuz kralın sonsuz güvenini ve dostluğunu kazanan Becket idi. İkilinin sıkı dostluğu ve devleti ilgilendiren konularda ortaklaşa karar alıp kraliçeyi umursamaz tavır takınmaları, muhtemelen Eleanor'da kıskançlığı kamçılamıştır. Kraliçe ile aralarında güç mücadelesi sebebiyle meydana gelen sürtüşmelerde Becket, sanki devletin ikinci kralı gibi davranarak kraliçeyi yönetimden daha da uzaklaştırmaya ve Henry'i de bu yönde baskılamaya çalışmıştır. Kendisinden neredeyse 15-16 yaş kadar büyük olan Becket'in sözünü dinleyen ve tavsiyelerine sorgulamadan uyan Henry, kraliçe Eleanor'dan uzaklaşmıştır³⁰⁹.

Becket'ın Henry'i düşünsel olarak etkileyip, yönetimde de etkisini göstermesi, Louis'nin Constance'dan olan kızı Margaret ile Henry'nin varisi genç Henry'nin evlenmeleri konusunda yaptığı ısrar ile başlamıştır. Henry'i ikna eden Becket, konunun görüşülmesi için Paris'e hareket etmiş ve krallığa görkemli bir giriş

³⁰⁵ Henry; Anjou, Maine ve Normandiya gibi stratejik yerlerden birini kardeşine vermek yerine Nantes gibi bahsedilen üç yere kıyasla daha az önemli olan bir toprağı vermesi ile Geoffrey'in güçlenmesini önlemiştir. Böylelikle kardeşinin Plantagenetler üzerinde herhangi bir miras ya da hak iddia etme durumunu da ortadan kaldırmıştır.

³⁰⁶ Jones, ss. 81-83.

³⁰⁷ Henry'nin Becket'a son derece önemli bu iki görevi vermesinin sebebi, kraliyet adına aldığı kararların dini kurumlarla çatışmasını önlemek istemesi olabilir. Ortaçağ dönemi krallıklarında taç giyme hakkından kraliyet mahkemelerinde görüşülen konulara, piskoposların haklarından kralların eşlerini boşama haklarına kadar neredeyse her konu dini kurumlara danışılarak yapılır ve çoğu zaman devlet ve papalık arasında çatışmalar çıkabilirdi. Henry için bir imparatorluk kurmak sadece sınırları genişletmek değildi. Krallık içerisindeki haklarını da dini kurumlarla çatışmadan derinleştirmek istiyordu. Bu sebeple devlet işleri de kilise arasında olası çatışmayı gidermek amacıyla Becket'ı hem kendi şansöyesi hem de Canterbury gibi önemli bir merkezin başdiyakozu olarak atadı.

³⁰⁸ Vincent, ss. 208-215.

³⁰⁹ Seward, ss. 70,71.

yaparak Louis ve Constance'ı hediyelere boğmuştur. Henry kardeşi Geoffrey'in ölüm haberini aldığı için Normandiya'ya doğru geçerken, İngiltere'yi de kraliçe Eleanor'un kontrolüne bırakmıştır. Normandiya'nın ardından Vexin'e geçen kral Henry, evlilik konusunu burada kral Louis ile özel bir görüşme yaparak bizzat konuşmayı tercih etmiştir. Yapılan görüşmeler sonrasında Louis'nin kızı Margaret ile Henry'nin oğlu genç Henry'nin evlenmesi konusunda anlaşmaya varılmış ve Louis, kızının çeyizi olarak Vexin'de bulunan üç kaleyi Henry'e vermiştir. Kralın Fransa'da olduğu dört aylık müddet boyunca İngiltere, Eleanor tarafından yönetilmiş ve bu süre sonrasında varılan kararın akabinde Paris'de bulunan kutsal yerleri gezmesinin ardından gelini Margaret'i de yanına alan Henry, İngiltere'ye dönmüştür³¹⁰.

Margaret'i alıp İngiltere'ye dönen Henry'nin istikrarlı dönemi, yaşadığı olaylar silsilesi ile sekteye uğramıştır. Thomas Becket, Centerbury başdiyakozluğu görevini üstlendiği andan itibaren, oldukça dindarlaşmış ve dünyevi görevinden uzaklaşmıştır. Bu Becket'in, Henry'nin faaliyetlerini eleştirme ve hatta karşı çıkma durumuna kadar gelerek ikilinin dostluğuna perde çekmiştir. Becket'in dünyevi görevinden uzaklaşıp dini görevine kendini adanması, hiç kuşkusuz kraliçe Eleanor'un devlet yönetimine etki etme ihtimalini kolaylaştırmıştır. Çünkü Becket, kraliçenin ona karşı herhangi bir komplo hazırlamasına gerek kalmadan, kendi isteği ile şansölyelik makamından uzaklaşır olmuştur. Henry'nin 1164'de Clarendon Yasaları olarak bilinen İngiliz reform programına da karşı çıkan Becket ile kral arasında tartışma çıkmış ve Becket, kilise haklarını koruma adıyla Henry'nin reformlarını engelleyecek girişimlerde bulunmuştur. İlerleyen süreçte kraliyet sınırları içerisinde devlet ve kilise arasında önemli bir sorun oluşturan Thomas Becket, kraliyet sınırlarından sürgün edilmiş ve kısa süre sonra da ölmüştür³¹¹.

Becket konusundaki gerilim dolu süreç ile beraber Henry, imparatorluk sınırlarını genişletmiş ve topraklarını oğulları arasında paylaşmıştır. 1169'da Anjou, Normandiya, ve İngiltere'yi büyük oğlu Henry'e, Akitanya'yı ikinci oğlu Richard'a bıraktığını bildirmiştir. Bu paylaşım sonrasında kraliçe, kendi öz topraklarının dükü olan oğlu Richard'a daha fazla özen göstermiş ve yanından ayırmamıştır. İkilinin kızlarından Matilda, Bavyera ve Saksonya Dükü Aslan Henry

³¹⁰ Boyd, ss. 174,175.

³¹¹ Michael Staunton, **Thomas Becket and His Biographers**, (Ed. Christopher Harper Bill), Boydell Press, Woodbridge, 2006, ss. 98-183.

ile, Joanna Sicilya kralı William ile, Eleanor ise Kastilya Kralı VIII. Alfonso ile evlenmiştir. Kızlarına eş seçme konusunda Henry, imparatorluk üzerinde tek bir devlet kurmak yerine, imparatorluğu bölünebilir aile mülkü olarak sınırlandırmayı amaçlamışken, Eleanor'un bu evliliklerde ne derece etkili olduğu bilinmemektedir³¹².

Çocukların gelecekleri özellikle babalarının kararı doğrultusunda şekillenirken, kraliyet çiftinin evlilikleri kötüye gitmekteydi. Henry, kroniklerin anlattıklarına göre seksüel açıdan oldukça çekici ve cazibesi yüksek biriydi ve eşi kraliçe Eleanor'dan ziyade bir çok metresi ve bu metreslerden de çocukları bulunuyordu³¹³. Ancak içlerinden Welsh sınırında bulunan şövalye Clifford'dan Walter'ın kızı Rosamund, Eleanor'un düşmanlığını kazanmıştı. XVI. yüzyıl yazarı Michael Drayton'un aktardıklarına göre Rosamund, başka bir sarayda yaşamış ve Eleanor'un şirretine yakalanmamıştır. Ancak konu hakkında diğer bir efsane ise Rosamund'a karşı oldukça sinirli ve kızgın olan Eleanor, onu ya hançerle ya da zehirli bir şarap içirerek öldürmek istemiştir. Bu efsanenin bir başka versiyonu da kraliçenin, Rosamund'un kan kaybından ölmesi için banyosuna bir düzenek kurmuş olmasıdır. Kimilerine göre ise Eleanor, Rosamund için somut bir girişimden daha öte, metresi konusunda kızgınlığını kendi kocasından çıkarmak için Henry aleyhinde planlar yapmıştır. Kraliçe hakkında yapılan çoğu araştırmada Eleanor, Rosamund yüzünden Henry'nin buyruklarına uymamasının yanı sıra Poitou'da Henry'e karşı bir ayaklanma çıkarmaya hazırlanmıştır. Şüphesiz Eleanor'un planlarından bir haber olan Henry, Rosamund konusunda oldukça gergin olup, bu yüzden kraliçeyi İngiltere'nin dışında tutmak istemiştir. Ayrıca Akitanya'daki vassalları arasında kargaşanın artması, Eleanor'u İngiltere'den uzaklaştırmak için bir fırsat olmuştur. Huzuru sağlaması için kraliçeyi kendi topraklarına gönderen Henry, bu politikasıyla otoritesini korumaya çalışmıştır. Kraliçe Poitiers'e gidiş yolunda bir çok tehlike ile karşılaşsa da sağ salim Maubergeon'a ulaşmış ve bu da onun hayatında önemli periyotlardan biri olmuştur. Özgürlüğünü adeta yeniden kazanmış olan kraliçe, burada bulunduğu süreç boyunca oğlu Richard'ı yanından ayırmamıştır. Çünkü Akitanya toprakları Richard'a verilmiş olup, bu da Eleanor'un kendi topraklarında

³¹² Gillingham, ss. 32,33.

³¹³ Hatta Eleanor ile evliliklerinden önce Ykenai isimli bir kadından doğma gayrimeşru oğlu Geoffrey'i kraliçe kendi sarayında büyütmişti. Araştırma eserlerinden aktarılanlara göre Geoffrey, Eleanor'un çocukları ile oldukça iyi anlaşıyordu.

egemenlik kazanması için oğlundan başka umudu olmaması anlamına gelmektedir. Ayrıca kraliçe, oğlu Richard'ı eski kocası kral Louis'nin Constance'dan olan ikinci kızı Alice ile evlendirmek istemiş ve böylece Richard'ın Akitanya'yı resmen yönetiminde Louis'nin de desteğinin alınmasına zemin hazırlamak istemiştir. Ancak belirtmek gerekir ki, Canterbury'den Gervase, Richard'a 1179'a kadar Akitanya yönetiminin verilmediğini ifade etmiştir. Akitanya'yı ve geleceğin dükü Richard'ı garantiye almak isteyen kraliçe, bu faaliyetlerinin ardından kaldığı sarayın yenilenmesi emrini vermiştir. Palais de Justice of Poitiers Sarayı'na büyük ve görkemli bir salon ekletmiş ve dış cephesini Roma tarzı mimari görünümle yenilemiştir. Ayrıca kuzeyden Gaucelm Faidit, Barbezieux'den Rigaut, Born'dan Bertran ve Chretien isimlerindeki ozanları davet etmiş ve turnuvalar, şiir dinletileri, oyunlar ve ziyafetler düzenlemiştir. Louis'den olan kızları Marie ve Alix de annelerinin Poitiers'de kaldığı zaman diliminde kraliçenin yanında olmuşlardır. Bu süreç içerisinde Henry, buradaki nihai kontrolünü kaybetmemekte ısrar etmiş ve bu sebeple Eleanor, kendi topraklarındaki egemenliğinin zedelendiğini düşündüğünden Henry'e karşı nefretle dolmaya başlamıştır³¹⁴.

Tarihler 24 Mayıs 1170'i gösterdiğinde, Anjou, Maine ve Normandiya'ya sahip olan genç Henry, York başpiskoposu tarafından kraliyet tacı ile taçlandırıldı³¹⁵. Henry'nin henüz 15 yaşında iken krallık tacını giymesi ve tahta resmen aday olması, Eleanor'un hiç şüphesiz tasarladığı planlar için bir adım olmuştu. Genç Henry ve eşi Margaret, Eleanor'un Poitiers'de olduğu süreç boyunca daima kendisini ziyarete gelmişler ve bu sayede kraliçe, oğlu ve gelini ile sağlam bir ilişki kurmuştu. Bu durum, Eleanor'un Henry'e vuracağı ağır darbenin en temel zeminiydi. Genç Henry'nin krallık tacını giymesinden üç sene sonra erkek kardeşi John, Maurienne Kontu'nun kızı ile evlenmiş ve kral Henry, John'a üç kale verilmesini emretmişti. Chinon, Loudun ve Mirebau Kaleleri, genç Henry'nin toprakları dahilinde olan Anjou'da bulunuyordu ve bu sebeple Henry, kendi toprakları içerisindeki kalelerin John'a verilmesine karşı çıkmıştı³¹⁶. Yine de kral Henry'nin emrileri üzerine anlaşmaya varılmış ve krallık tacını giyen Genç Henry'nin sözünün geçersiz olması

³¹⁴ Seward, ss. 78-84.

³¹⁵ Eleanor'un, oğlunun taç giyme töreninde olup olmadığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır.

³¹⁶ J. D. Hosler, **Henry II: A Medieval Soldier at War, 1147-1189**, (Ed. Kelly DeVries), Brill Press, Boston, 2007, s. 196.

dolayısı ile kral Henry ile arasında uçurumlar oluşmaya başlamıştı. Henry, oğlu Genç Henry'nin iktidar hırsının kendi konumuna zarar vereceğini görmüş olacak ki, oğlunun yakınındaki kişileri görevlerinden alarak ondan uzaklaştırmaya başlamıştı. Bunu gören genç Henry, babasına karşı ayaklanma çıkarma amacıyla olsa gerek kayınpederi Louis'nin desteğini almak için Paris'e gitti³¹⁷. İngiliz baronların desteklerinin yanı sıra, Louis, Fransa'nın büyük lordlarını Genç Henry'i desteklemeleri konusunda yemin ettirdi ve karşılığında büyük tımarlar aldılar³¹⁸. Tüm bunları öğrenen kral Henry de oğlu ve destekçisi Louis'ye karşı savaşmak için hazırlıklarına başladı. Savaş hazırlıkları yapan Henry'e en ağır darbeyi vuran olay, şüphesiz Genç Henry'nin başlattığı isyan hareketine, diğer oğulları Richard ve Geoffrey'den de destek gelmesiydi. Richard ve Geoffrey'in babalarına karşı, ağabeylerini desteklemelerinde anneleri Eleanor'un büyük etkisinin olduğu söylenmektedir³¹⁹. Eleanor'un bu isyanın yapı taşı olduğu aşikardır. Ancak kraliçenin tasarladığı isyan girişimini direkt olarak oğullarını dahil ederek uygulaması, Henry'e olan nefretinden ya da Rosamund konusunda kocasından intikam almak istemesinden ziyade siyasi bir kumar olarak değerlendirilebilir. İsyanın amacının Henry'i tahttan indirmek olması muhtemeldir. Çünkü isyanın başarılı olma durumunda Eleanor, oğlu Richard'ın egemenliği altından dolaylı olarak da olsa Akitanya'yı yönetebilecekti.

Savaş 1173'de resmen başladı ve Louis'nin baronlarından Flandersli Philipe, savaşın kazanılamayacağını düşüncesi ile Flanders'e dönmesi ile Genç Henry Normandiya'da önemli bir müttefikini kaybetmişti. Bu sırada Louis, Normandiya'nın güney kısmındaki Verneuil Kasabası'nı kuşattı ancak Henry'nin kasabann yakınlarına bir garnizon kurması ve şehre baskı yapması dolayısı ile Louis kuşatmasını kaldırarak ateşkes yapmayı önerdi ve ardından kasabanın otuz mil kadar yakınındaki Conches'te barış görüşmelerinin yapılması kararına varıldı. Hal böyleyken Eleanor, Poitiers'de desteksiz kalmış ve bu isyan sonucunda kocası Henry'nin kendisine merhamet etmeyeceğini bildiğinden erkek kılığına girerek

³¹⁷ Louis, muhtemelen bu durumu Angevinleri yıkma fırsatı olarak görse de bunu asıl üçüncü eşinden olan oğlu Philippe Augustus başaracaktır.

³¹⁸ Flanders kontu Philip'e Dover ve Rochester'i içeren Kent ve 1000 sterlinlik gelir, İskoçya kralı William'ın bağlılığına karşılık Tyne'nin kuzeyindeki tüm topraklar, William'ın kardeşine de Cambridgeshire tımar olarak verildi. Louis'nin özellikle bu yerleri vermesindeki amacı, İngiltere'deki kraliyet gücünü ciddi manada zayıflatmak ve krallık sınırının İskoç saldırılarına açık hale gelmesine olanak sağlamaktır.

³¹⁹ Richard Barber, **Henry II: Prince Among Princes**, Penguin Books Press, 2018, ss. 56-59.

Fransa'ya kaçmaya çalışmıştı. Bu kaçma girişiminde başarılı olamadı ve kısa sürede yakalanıp Henry'nin huzuruna getirildi. Henry, ceza olarak kraliçeyi Salisbury'de bir sarayda hapsedmişti. Böylece Henry, hem kendisine karşı giriştiği isyana destek vermesi hususunda cezalandırmış hem de metresi Rosamund ile kendi sarayında alenen beraber yaşamaya başlamıştı. Esaret kararı üzerine papalık elçisi kardinal Uguccone Eleanor'a, emekli olup Fontevrault Manastırı'nda rahibe olarak hayatına devam etmesi teklifinde bulundu ancak teklifi kabul ederse, Henry hem yeniden evlenebilecekti hem de Akitanya'daki haklarından feragat ederek topraklarını tamamen Henry'e bırakacaktı. Bu durum Eleanor için asla kabul edilemezdi. Teklifi reddedip esaret hayatını seçmiş olsa da, Akitanya hala kendi toprağıydı. Akitanya'nın kontrolü, Eleanor'un düşes olmasından bu zamana kadar önem verdiği yegane şeydi³²⁰.

4.3. GÖZETİM ALTINDA KRALİÇE ELEANOR

Kraliçe Salisbury Sarayı'nda yaklaşık on beş yıl boyunca sefalet içinde kalmış ve siyasi aktivitesi bu süreç içerisinde bitmiştir. Henry, oğullarına ve kızlarına anneleri ile görüşmeleri izni bile vermemiştir. Kraliçenin esir hayatı boyunca dışarı hayatla ilgili ne derece temas kurduğu bilinmemektedir. Bu süreç içerisinde İngiltere'de isyan hareketinde bulunan oğullar, babaları Henry ile anlaşma yapmışlardı. İngiltere Krallık sınırları dahilinde en az 1173 isyanı kadar önemli bir isyan daha patlak verdi. Bir kaç Poitevin lordu, Geoffrey ile birleşip Genç Kral Henry'nin saflarına katılarak Richard'a isyan ettiler. Genç Henry aldığı güç ile Poitou'yu ilhak etti ve böylece krallık sınırlarında bir iç savaş patlak vermiş oluyordu. Henry, oğulları arasındaki bu iç savaşın son bulması için Caen'de bir Noel toplantısı yapmaya karar verdi. Henry, Richard'ın Clairvaux Kalesi'ni genç Henry'e vermesi, Geoffrey ve Richard'ın ağabeyleri Henry'e itaatlerini bildirmeleri ile aralarındaki kargaşa ortamının son bulacağını düşündü. Richard, Akitanya'nın sonsuza dek kendisinin ve kendi mirasçılarının olduğu kabul edildiği takdirde, babasının söylediklerini yapacağını bildirdi. Bu da Genç Henry nezdinde kabul edilmedi ve Richard'ın topraklarında bir isyan daha çıktı. Ancak kısa süre içerisinde

³²⁰ Elizabeth Norton, **She Wolves: Notorious Queens of England**, The History Press, Stroud, 2011, ss. 85-87.

1183'de Genç kralın ölmesi, İngiltere adına her şeyi değiştirmişti. Genç Henry'nin ardından Richard İngiltere, Normandiya ve Anjou'nun varisi sayılıyordu ve Akitanya'yı John'a devretmesi konusunda babasının baskısı vardı ancak Richard, Akitanya'dan vazgeçmeyeceğini çoktan belli etmişti. Aksi durumda her ne kadar politikada aktif rol oynayamayacak kadar ileri yaşta olsa da Eleanor, Richard haricinde bir kişinin Akitanya'da hüküm sürmesini istemezdi. Bunun üzerine Henry Richard'ı Normandiya'da huzuruna çağırarak Akitanya üzerindeki haklarının tamamını annesi Eleanor'a devretmesini emretti aksi halde Richard'ı dükalıktan uzak tutmanın başka bir yolu olmadığını anlamıştı. Richard haklarını Annesi Eleanor'a devrederken Eleanor da nihayet uzunca yıllar hayalini kurduğu bağımsız ve özgür Akitanya'ya kavuştuğu haberi kendisine ulaştırılmıştı³²¹.

Fransa'da ise Louis'nin hastalık sonucu ölmesi üzerine, yerine oğlu Phillippe Augustus tahta geçmişti. Philippe, babasına nazaran Angevinlerle nasıl mücadele etmesi gerektiğini iyi biliyor ve gerekli yerlerde de stratejik hamleler yaparak sorunları diplomasi yoluyla çözüyordu³²². Richard ve Philippe, yakın arkadaş olmalarına rağmen, söz konusu devlet meselesi ise savaştan geri kalmıyorlardı. İttifak kurdukları gibi iki farklı cephede karşı karşıya savaşmayı da bilen Philippe ve Richard'ın tansiyonlarının en yüksek olduğu zamanlarda Henry ateşli bir hastalığa yakalandı ve artık güçten düşüp ölmüştü. Defin işlemlerinin yapılmasının ardından Richard, kraliyet hazinesini ele geçirmek için yola çıktı ve ardından annesi Eleanor'u esaret hayatından kurtardı. Richard'ın, babası ölür ölmez İngiltere yönetimini ele geçirmesi ile anne kraliçe, oğlu vesilesi ile tüm İngiltere'ye hakim olmuştu. Kendi yönetimi dahilinde çok sayıda düzenlemelere imza attı ve bunlardan bazıları buğday ve benzeri ürünler ile kumaşta ölçüleri ve ağırlıkları standartlaştıran fermanlar çıkarması, madeni paralar için tek bir değer belirleyerek sadece bankacıların kullandığı gümüş fiyatını bölgesel değişimlere göre ayarlaması ve manastırları vergi yükümlülüğünden kurtarması olmuştu. Richard, resmen 3 Eylül 1189 günü Westminster Manastırı'nda krallık tacını giymişti. Annesinin yanında bir oğuldan ziyade İngiltere Kralı olarak durmaktaydı³²³.

³²¹ Anderson, ss. 142-146.

³²² Philippe'in doğumunun ve Frank tahtına geçmesinin, Fransa- İngiltere mücadelelerine etkileri hakkında detaylı bilgi için bkz. D. J. Peters, **A Short History of France**, Pergamon Press, Oxford, 1966, ss. 14-21.

³²³ Seward, ss. 99-112.

Tarihler 1189’u gösterdiğinde doğudan Selahaddin’in haçlı ordularını mağlup edip Kudüs’ü alması ve kutsal yerlerin Müslümanların eline geçmesi konusunda haberler geldi. Gelen bu haber Hristiyan dünyasını derinden etkilemiş ve Alman İmparatoru Friderick Barbarossa ve Richard, üçüncü haçlı seferi çağrısına olumlu yanıtlar vermişlerdi. Richard, sefer hazırlıkları yapıyordu ancak devlet hazinesinde sefer hazırlarına yetecek kadar para bulamadığından krallığa ait neredeyse her şeyi satılığa çıkarmıştı. Ayrıca devlet işlerinin ve toprakların tümünün kontrolünü annesi Eleanor’a bırakmış ve vasallarına da anne kraliçeye saygı göstermeleri konusunda uyarmıştı. Kardeşlerini de kendi yokluğunda herhangi bir isyana teşebbüs etmemeleri için hediyelere boğmuş ve onlardan kendisine bağlılık sözü almıştı. Richard nihayet Chinon’da annesi ile vedalaşmasının ardından Tours’a gitti ve 24 Haziran 1190 günü haçlı seferleri için yola çıktı ve 3 Temmuz günü Vezelay’de Kral Philippe ve temin ettiği ordular ile birleşerek doğuya hareket etmeye başladı³²⁴.

Eleanor bu sıralarda 70’li yaşlardaydı ve anne kraliçe Richard’ın arkasına kral Louis’nin desteğini alabilmek için önceden oğlu ile Louis’nin kızı Alix’in evlenmesini istemişti. Ancak şimdi bu isteğinden vazgeçmiş ve Kral Sancho’nun kızı Berengaria’yı oğluna uygun görmüştü. Alice’den vazgeçmesi muhtemelen Henry’nin metreslerinden biri olmasından ve Richard ile evlenirse topraklar üzerinde hak iddia ederek kendi gücünü gölgeleme ihtimalinden çekinmesinden dolayı olabilirdi. Berengaria ise araştırma eserlerinden aktarıldığı kadarı ile yalnızca güzel bir kızdı, herhangi bir güç hırsı yoktu ve bu da Eleanor’un tek kadın güç olabileceğini gösteriyordu.

Eleanor, Richard’ın hac yolunda Messina’da oğlunu görmek için yanına gitti ve kısa bir görüşmenin ardından İngiltere’ye geri döndü. Geri dönerken papa Celestine ile Geoffrey’in York başpiskoposluğunu sürdürmesi konusunda görüştü. Geoffrey için bunu yapmasının sebebi, onun kendi işi ile meşgul olup Richard’ın yokluğunda herhangi bir teşebbüste bulunmasını engelleyerek İngiltere üzerindeki kendi kontrolünü sağlama almak ve eğer Richard’a sefer sırasında bir şey olursa, yoluna John ile devam etmek istemesiydi. Bu sırada Richard’ın ordusu, Kıbrıs civarında çıkan fırtınanın sonucunda dağılmasına rağmen Akka’ya ulaşmayı

³²⁴ Ralph Turner ve Richard H. Heiser, **The Reign of Richard the Lionheart**, Routledge Press, London ve New York, 2000, ss. 109-132.

başarmış ve hatta Akka'ya giden yolculuk sırasında bir katedralde Berengaria ile evlenmişti³²⁵.

Richard'ın yokluğunda Eleanor devleti sorunsuz şekilde yönetti. Richard ise kutsal topraklarda önemli başarılar elde etti ve hatta Akka'nın tümüne sahip olmuştu. Selahaddin'in birliklerini bozguna uğratarak Jaffa'ya doğru ilerledi. Ancak hava koşullarından dolayı ordusu bertaraf olmaya yakındı ve bu halde savaşamazdı. Her iki taraf da kuşkusuz savaştan yorulmuştu ve Richard Selahaddin'e, kız kardeşi dul Johanna ile Selahaddin'in kardeşi Seyfeddin Ebu Bekir'in evlenmeleri ve böylece arada savaş olmadan Kudüs üzerinde yarı yarıya yönetim hakkının olması teklifinde bulundu. Ancak Johanna için bu korkutucu bir durumdu ve bunu reddetti. Akabinde savaş tekrar başladı ancak herhangi bir galip olmamasından dolayı barış anlaşması imzalandı. Bu sıralarda Richard zaten hasta olmuş ve daha fazla savaşamayacak duruma gelmişti. Barış anlaşmasını bir an önce yapmak istemesinin sebeplerinden biri de anne kraliçeden aldığı can sıkıcı mektuplardı. Eleanor Richard'a yazdığı mektuplarda Philippe'in Normandiya'nın kontrolünü ele geçirme girişimlerinde bulunduğu ve kardeşi John'un ise tahtı ele geçirmek için hazırlıklar yaptığı yazmaktaydı. Bu denli önemli konulara rağmen Richard'dan çok uzun bir süre haber alınamadı. Richard'ın deniz yolculuğu sırasında boğulmasından şüpheleniliyordu ancak dönüş yolunda Avusturya Dükü Richard'ı esir etmiş ve kral Viyana'da tutuklamıştı. Eleanor Richard'ın esir haberini alır almaz 87 yaşındaki Papa Celestine'e

“Elçinin önceden bildirdiği gibi, felaket ve tehlikeli zamanların yaklaşacağı, Mesih'in dikişsiz cübbesinin kesileceği, Petrus'un ağının yırtılacağı ve Katolik birliğinin sağlamlığının sona ereceği zaman yakındır... Genç kral Henry ile Geoffrey küller içinde uyuyorlarken, Kral Richard zincirlere vuruluyorken, John iktidara saldırıyorken ben nasıl varlığımı sürdürebilirim³²⁶..”

ifadelerini içeren yardım mektubu yazmıştı.

Richard'ın tutuklanma haberinden Philippe ve John muhtemelen oldukça memnuniyet duymuşlardır. Çünkü Philippe, Richard yokken topraklarını genişletiyor, John ise İngiliz halkına Richard'ın bir daha dönmeyeceği konusunda

³²⁵ Seward, ss. 113-118.

³²⁶ Epistolae, **141 Numaralı Letter**, <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/141.html>, 01.07.2021.

yalan haberler vererek krallığı kendisinin alacağını ve herkesin kendisine saygı göstermesi gerektiğini halka bildiriyordu. Kısa süre içerisinde Richard'ın 100.000 mark karşılığında bırakılacağı haber geldi ve Eleanor, devlet hazinesinde yeteri kadar para olmadığından yeni vergi sistemi getirdi³²⁷. Yeterli para toplanamadı ve kraliyette vergi düzensizliklerinden dolayı huzursuzluk ortamı başlamıştı. Bunların yanı sıra John ve Philippe güçlerini birleştirmişti ancak Eleanor, John'un Philippe ile yeniden ittifak olacağını önceden tahmin etmiş olsa gerek John'un bütün topraklarına el koymuştu. Richard'ın sorunu, fidye ile birlikte kardeşi Geoffrey'in kızı Brittain'den Eleanor ile Leopold'ün evliliklerinin yapılması ile çözülmüştü. İstenilen parayı yanında getiren Eleanor, Oğlu ile Spier'de buluştu. Anne ve oğul İngiltere'ye dönmek üzere yola çıktılar ve böylece Richard'ın dönmesi ile anne kraliçenin naipliği son bulmuş oldu³²⁸.

4.4. KRALİÇENİN ÖLÜMÜ

Devlet hazinesinin boş olmasından dolayı bu soruna çare bulmak isteyen Richard, Chalus kasabasının ne denli zengin ve verimli olduğunu biliyordu. Burayı kuşatmak için yaptığı girişimler sırasında kasabayı koruyan bir şövalyenin savurduğu ok darbesi sonucu yaralandı ve kral, annesinin kollarında öldü. Eleanor'un oğlu Richard'ın ölümüne ne kadar üzüldüğü tahmin edilebilir. Richard'ı her zaman diğer evlatlarından ayrı tutup daha çok sevmiş olması da kaynaklarda belirtilmektedir. John'a atıfta bulunan belgelerinde “*sevgili oğlum*” ifadesini kullanırken, Richard'a atıfta bulunduğu belgelerde “*en sevgili oğlum*” ifadesini kullanmıştır. Şüphesiz Eleanor'un hayatını etkileyen en büyük olay, açıkça her şeyden çok sevdiği oğlunun kollarında öldüğünü görmesi olmuştur³²⁹.

Richard'ın defininden sonra krallık tahtına kardeşi John geçmişti. Ancak John'un yönetimi Angevin İmparatorluğu'nun sonu anlamına geliyordu. Hükümdarlığı boyunca uyguladığı yanlış politikalar sonucu Channel hariç büyük babası Fatih William'dan kalan tüm mirası, Philippe'e kaybetmişti. İlerleyen yaşları dolayısıyla devlet işleri ile pek ilgilenemeyen ve kaybedilen topraklara karşı bir

³²⁷ Boyd, ss. 312-313.

³²⁸ Seward, ss. 120-134.

³²⁹ Meade, ss. 394-396.

özüm üretemeyen anne kraliçe Fontevrault’a çekilmişti. Yaşlılığına ve bedeninin güçsüzlüğüne daha fazla dayanamayan Eleanor, 1 Nisan 1204’de Fontevrault’a gömüldü. John’un serveti, annesini kaybedene kadar tamamen bitmiş değildi. Herhangi bir aktif yardım için çok yaşlı olsa bile anne kraliçe, sadakat odağı ve güç sembolü olarak hala önemli bir değere sahipti. Öte yandan Fransa’daki tüm Angevin İmparatorluğu’ndan, güneybatı Poitou şeridi hariç, sadece Aquitaine kaldı. Akitanyalılar da Philippe yerine John’un kendilerini yönetmesini tercih etmişlerdi çünkü John, düşeslerinin oğluydu. Ancak ne yazık ki arkasındaki büyük desteği kaybeden John, devlet yönetiminde yapayalnız kaldı ve bu da Angevin İmparatorluğu’nun sonunu getirdi³³⁰.

³³⁰ Norton, ss. 91,92.

SONUÇ

Ortaçağın en güçlü kadınlarından biri olan Akitanyalı Eleanor, babası X. William'ın tek mirasçısı olmasından dolayı, Avrupa tarihinde göz ardı edilemeyecek öneme sahip olmuş ve buna istinaden hem Fransa hem de İngiltere kraliçesi, Akitanya ve Normandiya düşesi, Poitou ve Anjou Kontesi olarak olağanüstü bir hayat yaşamıştır. Bir kadın olarak, Ortaçağın zorlu ve bir o kadar da kilise baskısı altında geçen döneminde, mevcut kalıpları yıkıp, sınırları zorlayarak Fransa kralı VII. Louis'den ayrılıp, İngiltere kralı II. Henry ile yeniden evlenmiş ve deyim yerindeyse XII. yüzyıl Avrupa tarihini şekillendirmiştir. Hayatı boyunca sadece bir kaç dönem düşes olarak tam bir özerkliğe sahip olmasına rağmen, Akitanya'nın bağımsızlığı ve tek hükümdarı olmak için kişisel arayışından asla vazgeçmemiştir. Çağdaşlarıyla kıyaslandığında hem kadınlık, hem kraliçelik, hem de annelik rolünü, döneminin standartlarına göre başarıyla sergileyen Eleanor'un yaşamı, erkek liderlerin kadınları boyun eğme ve itaat ettirme algısını kırmaya yönelik mücadele ettiği seksen iki yıl sürmüştür. Özellikle İngiltere'de bulunduğu süreç boyunca Plantagenet Hanedanlığı içerisindeki etkisi, çocukları ve torunlarıyla kurduğu güçlü aile bağları sayesinde ölümünden sonra bile devam etmiş, ve buna paralel olarak Eleanor, XV. yüzyıla kadar Avrupa'da hüküm süren bir kraliyet mirası bırakmıştır.

İngiltere ve Fransa krallıkları arasındaki tartışmasız etkisi ve bu krallıklar için öneminden ziyade, tüm Hristiyan dünyayı etkileyen haçlı seferine bizzat katılma cesareti gösteren Eleanor, bir kadın olarak doğuya gidecek haçlı ordusunun önemli bir bölümünü kendisi toplamıştır. Bu yönüyle, önemli Bizanslı tarihçilerden Kinnamos ve Niketas, Eleanor'un haçlı ordusunun başında Bizans sınırlarına gelişini, onu savaşçı Amazon Kraliçesine benzeterek tasvir etmişlerdir. Sefer sırasında, aldığı kararlar, takındığı tavırlar ve davranışlar ile gerçekten de kimseye boyun eğmeyen savaşçı özelliğini ortaya çıkarmış ve Amazon kraliçesi benzetmesinin haklılığını yansıtmıştır.

Yönetme ve bağımsızlık arzusu, azmi ve bitmek tükenmek bilmez hırsı ile devletler arası siyasete ve hatta papalıkla olan ilişkilerine de damga vuran kraliçe Eleanor, İngiltere'de krala karşı ayaklanma başlatmasıyla bir iç savaş çıkarmış ve sonucunda kral Henry'nin galip gelmesi üzerine esaret hayatı yaşamıştır.

Akitanya'nın bağımsızlığı uğruna katlandığı bu on altı senelik hapis hayatı, en gözde oğlu Richard'ın iktidarının başlangıcında son bulur bulmaz, hapis hayatı boyunca her ne kadar siyasetten uzak kalmış olsa da, oğullarının yanında devlet yönetiminde ve Akitanya'da tekrardan etkisini devam ettirmiştir. Gençliğinden ölümüne kadar geçen sürede siyasete dahil olup yönetimi etkilemesi kadar, yaşadığı müddet boyunca sarayında istisnasız her gün ozanları ağırlayıp şiir, müzik ve tiyatro kültürünü de yaşatmış olmasıyla, Avrupa edebiyatını önemli ölçüde etkilemiş ve dedesi IX. William'dan geçen troubadour geleneğini devam ettirmiştir. Yalnızca sanata ve kültüre olan katkısıyla bile Avrupa edebiyatçılarının ve tarihçilerinin dikkatlerini çeken kraliçe Eleanor, ortaçağda kadının gücünü ifade ettiği kadar, sanatın ve edebiyatın da önemini ortaya koymuştur.

Azmin, hırsın, gücün, itibarın, zenginliğin, aklın ve güzelliğin vücut bulduğu kraliçe Eleanor, Avrupa tarihinde iki büyük devlet arasındaki savaşı ve Avrupa tarihini yaptığı evlilikler, doğurduğu çocuklar ve aldığı kararlar doğrultusunda değiştirmesi yönüyle yalnızca kendi çağında önem arz etmekle kalmamış, sonraki yüzyılları da etkilemiştir.

KAYNAKÇA

ANA KAYNAKLAR

Abbot Suger, **The Deeds of Louis the Fat**, çev. Richard Cusimano ve John Moorhead, Catholic University of America Press, Washington D.C., 1992.

Abu'l Farac. **Abu'l Farac Tarihi**, çev. Ömer Rıza Doğrul, II. Cilt, 3. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 1999.

Bernard of Clairvaux, **The Letters of st. Bernard**, çev. Bruno Scott James, Cisterian Publications, Fordham, 1998.

Epistolae, **891 Numaralı Sözleşme**, <http://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/891.html>, 01.07.2021.

Epistolae, **893 Numaralı Mektup**, <http://epistolae.ctl.columbia.edu.tr/letter/893.html>, 01.07.2021.

Epistolae, **141 Numaralı Mektup**, <https://epistolae.ctl.columbia.edu/letter/141.html>, 01.07.2021.

İbn'ül Esir, **El Kamil Fit Tarih IX. Cilt**, çev. Dr. Abdülkerim Özaydın, Bahar Yayınları, İstanbul, 1987.

İbn'ül Kalanisi, **Şam Tarihine Zeyl I. ve II. Haçlı Seferleri Dönemi**, çev. Onur Özatağ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2020.

John of Salisbury. **Historia Pontificalis**, çev. Marjorie Chibnall, Clerandon Press, Oxford, 2002.

Khoniates, Niketas. **Historia: Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri**, çev. Prof. Dr. Fikret Işıltan, TTK Yayınları, Ankara, 1195.

Kinnamos, Ioannes, **Historia 1118-1176**, çev. Prof. Dr. Işın Demirkent, TTK Yayınları, Ankara, 2001.

Mateos. **Urfalı Mateos Vekayi-namesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)**, çev. Hrant D. Andreasyan, 4. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2019.

Odo de Deuil, **De Profectione Ludovici VII in Orientem. the Journey of Louis VII to the East**, çev. Virginia Gingerick Berry, Columbia University Press, New York, 1948.

Tryensis, Willermus. **Haçlılar Türkler Karşısında (1143-1184)**, çev. Ergin Ayan, Kronik Yayınları, İstanbul, 2019.

ARAŞTIRMA ESERLERİ

Akeyord, Marissa Naschae. **By The Grace of God, Queen of England**, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Southeastern Louisiana University, Los Angeles, 2017.

Alptekin, Coşkun. **The Reign of Zangi (521-541/1127-1146)**, Erzurum, 1978.

Altan, Ebru. "Anadolu'da Haçlılara Karşı Savaş", **Tarih Dergisi**, Sayı.47, İstanbul, 2009. ss. 75-104.

Altan, Ebru. **II. Haçlı Seferi 1147-1148**, TTK Yayınları, Ankara, 2003.

Amt, Emilie (Ed.). **Womans in Medieval Europe**, Second Edition, Routledge Press, New York, 2010.

Anderson, Jeffrey. **The Angevin Dynasties of Europe 900-1500: Lords of the Greatest Part of The World**, Crowood Press, Ramsbury, 2019.

Ayönü, Yusuf. **Selçukular ve Bizans**, TTK Yayınları, Ankara, 2014.

Baouchard, Constance Brittain. "Eleanor's Divorce from Louis VII: The Uses of Consanguinity", **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, Ed. John Carmi Parsons ve Bonnie Wheeler, Palgrave Macmillian Press, New York, 2003. ss. 223-236.

Barber, Richard. **Henry II: Prince Among Princes**, Penguin Books Press, 2018.

Berry, Virginia G. "The Second Crusade" **The Crusades: First Hundres Years**, Ed. Kenneth M. Setton ve Marshall W. Baldwin, Second Edition, The University of Wisconsin Press, Milwaukee, London, 1969. ss. 463-512.

Boyd, Douglas. **April Queen: Eleanor of Aquitaine**, The History Press, Gironde, 2004.

Britannica, **Sigebert of Gembloux**, <https://www.britannica.com/biography/Sigebert-of-Gembloux>, 01.07.2021.

Britishheritage, **History Eleanor Aquitaine**
<https://britishheritage.com/history/history-eleanor-aquitaine>, 01.07.2021.

Brooke, Christopher N. L. **The Medieval Idea of Marriage**, Oxford University Press, Oxford, New York, 1989.

Brown, Elizabeth A. R. "Eleanor of Aquitaine Reconsidered: The Woman and Her Seasons", **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, Ed. John Carmi Persons ve Bonnie Wheeler, Palgrave Macmillian Press, Newyork, 2003. ss. 1-54.

Brownworth, Lars. **In Distant Lands: A Short History of the Crusades**, First Edition, Crux Publishing, London, 2017.

Brundage, James A. "The Canon Law of Divorce in the Mid-Twelfth Century: Louis VII and Eleanor of Aquitaine" **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, Ed. John Carmi Parsons and Bonnie Wheeler, Palgrave Macmillian Press, New York, 2003. ss. 213-222.

Brundage, James A. **Law, Sex and Christian Society in Medieval Europe**, The University of Chicago Press, Chicago, London, 1987.

Burgwinkle, William. **Sodomy, Masculinity and Law in Medieval Literature: France and England, 1050-1230**, Cambridge University Press, New York, 2004.

Cathedrale, **Saint Martial**, <http://www.cathedrale-limoges.fr/saint-martial-159.html>, 01.07.2021.

Chambers, Frank McMinn. “Some Legend Concerning Eleanor of Aquitaine”, **Speculum**, The University of Chicago Press on behalf of the Medieval Academy of America, Cilt: 16, Sayı: 1941. ss. 459-468.

Constable, Giles. “The Second Crusade as Seen by Contemporaries”, **Traditio**, Cilt: 9, 1953. ss. 213-279.

Constable, Giles. **Crusaders and Crusading In The Twelfth Century**, Routledge Press, London, New York, 2016.

Crosby, Sumner Mckinght. “Abbot Suger: The Abbey of St. Denis and The New Gothic Style”, **The Royal Abbey of Saint Denis in The Time of Suger 1122-1151**, Ed. Ellen Shultz, The Metropolitan Museum of Art, New York, 1981.

D’Avray, David L. **Medieval Marriage Symbolism and Society**, Oxford University Press, New York, 2005.

Demirkent, Işın. **Haçlı Seferleri**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1997.

Demirkent, Işın. **Urfa Haçlı Kontluğu I. Cilt**, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2013.

Demirkent, Işın. **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi 1118-1146 Cilt II**, 2. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 1994.

Dobson, Dina Portway. "Eleanor of Aquitaine", **History**, Wiley Published, Cilt: 1, Sayı: 4, 1912. ss. 201-212.

Duby, Georges. **Medieval Marriage: Two Models From Twelve-Century France**, çev. Elborg Forster, The John Hopkins University Press, Baltimore, London, 1978.

Earenfight, Theresa. **Quenship in Medieval Europe**, Palgrave Macmillian Press, New York, 2013.

El-Cheikh, Nadia Maria. "Byzantium Through the Islamic Prism From the Twelfth to The Thirteenth Century", **The Crusades From The Perspective of Byzantium and Muslim World**, Ed. Angeliki Laiou and Roy Parviz Mottohedeh, 2003.

Everard, J. A. **Brittany and The Angevins, Province and Empire: 1158-1203**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Fawtier, Robert. **The Capetian King of France: Monarchy and Nation**, çev. Lionel Butler ve R. J. Adam, 17th Edition, Palgrave Macmillian Press, London, 1989.

Fee, Gordon D. **Paul's Letters of Philippians**, William B. Eerdmans Publishing Company Grand Rapids, Michingan, 1995.

France, John. "The First Crusade: Impelled By the Love of God", **Crusade: The Illustrates History**, Ed. Thomas F. Madden, The University of Michigan Press, Michigan, 2004. ss. 32-56.

Gaude-Ferragu, Murielle. **Queenship in Medieval France**, çev. Angela Krieger, Palgrave Macmillian Press, New York, 2016.

Gillingham, John. **The Angevin Empire**, Second Edition, Oxford University Press, New York, 2001.

Gold, Claudia. **King of the North Wind: The Life of Henry II in Five Acts**, William Collins Press, Londra, 2018.

Goodman, Laura. “Eleanor of Aquitaine: Not Your Average Medieval Woman”, **Saber and Scroll**, Cilt: 2, 2013. ss. 1-9

Goody, Jack. **The Development of Family and Marriage in Europe**, Cambridge University Press, New York, 1983.

Göksu, Erkan. **Okla Yükselen Millet**, Okçular Vakfı Yayınları, İstanbul, 2018.

Hallam, Elizabeth M. ve Charles West, **Capetian France: 987-1328**, Third Edition, Routledge Press, London, Newyork, 2020.

Heer, Friederich. **Medieval Europe**, çev. Janet Sondheimer, The World Publishing Company Press, Cleveland, New York, 1962.

Hillenbrand, Carole. **The Crusades: Islamic Perspective**, Routledge Press, New York, 1999.

Hilton, Lisa. **Queens Consort: Medieval English Queens**, Pegasus Books Press, New York, 2010.

Historytoday, **Kraliçenin Ölümüne Atfen Tasviri**, <https://www.historytoday.com/archive/eleanor-aquitaine-marries-henry-anjou>, 01.07.2021.

Hivergenaux, Maria. “Queen Eleanor of Aquitaine, 1137-1189”, **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, Ed. John Carmi Persons and Bonnie Wheeler, Palgrave Macmillian Press, New York, 2003. ss. 55-74.

Hodgson, Natasha R. **Woman, Crusading on The Holy Land in Historical Narrative**, First Edition, The Boydell Press, Woodbridge, 2007.

Hosler, J. D. **Henry II: A Medieval Soldier at War, 1147-1189**, (Ed. Kelly DeVries), Brill Press, Boston, 2007.

Huneycutt, Lois L. "The Creation Of a Crone:The Historical Reputation of Adelaide of Maurienne", **Capetian Woman**, Ed. Kathleen Nolan, Palgrave Macmillian Press, New York, 2003. ss. 27-44.

Jeffrey Anderson, **The Angevin Dynasties of Europe 900-1500**, Crowood Press Ltd., Ramsbury, 2019.

Jim Bradburry, "Geoffrey V of Anjou Count and Knight", **The Ideals and Practise of Medieval Knighthood III**, (Ed. Christopher Harper Bill and Ruth Harvey), Boydell Press, Woodbridge, 1990. ss. 21-38.

Jones, Dan. **The Plantagenets: The Kings Who Made England**, Harper Press, New York, 2012.

Kaleli, Emrullah, "Haçlı Seferlerinde Kadınlar", **International Academic Research Congress**, 2018. ss. 1043-1047.

Kelly, Amy. "Eleanor of Aquitaine and Her Courts of Love", **Speculum**, Cilt: 12, Sayı: 1, 1937. ss. 3-19.

Kesik, Muharrem. Sultan I. Mes 'ûd-Nûreddîn Mahmûd b. Zengî İttifakı ve Urfa Haçlı Kontluğu'nun Yıkılışı. **Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi**, 2018, Cilt: 3, Sayı: 3: 1-15.

Kibler, William W., Grover A. Zinn, Lawrance Earp, John Bell Hennemann JR. (Ed), **Medieval France: An Encyclopedia**, Garland Publishing, New York, London, 1995.

Kostick, Conor. "Eleanor of Aquitaine and The Second Crusade", **Medieval Woman**, Cilt: 2, 2010. ss. 195-205.

Köymen, M. Altay. **Selçuklu Devri Türk Tarihi**, 6. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2017.

Kutsal Kitap İncil, **Paul to Phillipians Apocalypse**, <https://kutsal-kitap.net/bible/tr/in-dex.php?mc=2&sc=1690>, 01.07.2021

Kültür Varlıkları, **Hipokost**, <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/sempozyum>, 01.07.2021.

Lilie, Ralph Johannes. **Byzantium and Crusader States 1096-1204**, çev. J. C. Morris ve Jean E. Ridings, Clarendon Press, Oxford, 1993.

Madden, Thomas F. (Ed.). **Coincise History of The Crusades**, Third Edition, Rowman and Littlefield Press, Plymouth, 2013.

Magdalino, Paul. **The Empire of Manuel I. Komnenos (1143-1180)**, Cambridge University Press, Cambridge, 1936.

Mason, Sherry Lynn. **Queen Eleanor of Aquitaine: Political Motherhood in the Middle Ages**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Boise State University, 2019.

McCracken, Peggy. “Scandalizing Desire: Eleanor of Aquitaine and the Chroniclers”, **Eleanor of Aquitaine: Lord and Lady**, Ed. John Carmi Persons ve Bonnie Wheeler, Palgrave Macmillian Press, New York, 2003. ss. 247-264.

McEvitt, Christopher. “Eugenius III, Pope”, **The Crusades: An Encyclopedia**, Ed. Alan V. Murray, Abc Clio Press, California, 2006. ss. 414-415.

Meade, Marion. **Eleanor of Aquitaine: A Biography**, Penguin Books Press, London, 1191.

Medievaltimes, **Louis’nin güzergahı** https://www.medievaltymes.com/courtyard/second_crusade.htm, 01.07.2021.

Merçil, Erdoğan. **Müslüman Türk Devletleri Tarihi**, 11. Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2015.

Naus, James. **Constructing Kingship: The Capetian Monarchs of France and the Early Crusades**, First Publishing, Manchester University Press, Manchester, 2016.

Nolan, Kathleen. “The Tomb of Adelaide of Maruienne and The Visual Imagery of Capetian Queenship”, **Capetian Woman**, Ed. Kathleen Nolan, Palgrave Macmillian Press, 2003. ss. 45-74.

Normanconnections, **İkinci Henry’nin Eleanor ile Evlenmesi Sonucu Akitanya’yı Bünyesine Dahil Etmesi**, <http://www.normanconnections.com/en/explore/map-of-the-anglo-norman-world/>, 01.07.2021.

Norton, Elizabeth. **She Wolves: Notorious Queens of England**, The History Press, Stroud, 2011.

Odabaşı, Zehra. “Rahip Bernard de Clairvaux: Hayatı (1090-1153) ve II. Haçlı Seferi’ndeki Rolü”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı:45, 2019. ss. 406-413.

Ostrogorsky, Georg. **Bizans Devleti Tarihi**, çev. Prof. Dr. Fikret Işıltan, 9. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2017.

Pedersen, Friederick. **Marriage Disputes in Medieval England**, The Hambledon Press, London, 2000.

Peters, D. J. **A Short History of France**, Pergamon Press, Oxford, 1966.

Philippse, Jonathan. **The Crusades 1095-1197**, Pearson Education Press, London, 2002.

Phillips, Jonathan. **The Second Crusade: Extending The Frontiers Of Christendom**, Yale University Press, New Haven, London, 2010.

Pinterest, **Kral ve Kraliçenin Bernard'ın Huzurunda Haçlı Almaları**, <https://www.pinterest.de/pin/519462138245524686/>, 01.07.2021.

Pinterest, **Louis'nin ve Eleanor'n boşanması sonucu Fransa Krallığı'nın Akitanya'yı kaybetmes**, <https://www.pinterest.de/pin/308989224432344798/>, 01.07.2021.

Poulet, Andre. "Capetian Woman and the Regency: The Genesis of a Vocation", **Medieval Queenship**, Ed. John Carmi Parsons, St. Martin's Press, New York, 1998. ss. 93-116.

Ragena C. DeAragon, "Power and Agency in Post-Conquest England: Elite Woman and the Transformations of the Twelfth Century", **Medieval Elite Woman**, Ed. Heather J. Tanner, Palgrave Macmillian Press, Columbus, 2019. ss. 19-44.

Rezak, Brigitte Bados. "Woman, Seals and Power in Medieval France 1150-1350" **Woman and Power in The Middle Ages**, Ed. Mary Erler and Maryanne Kowaleski, The University of Georgia Press, Athens, London, 1988. ss. 61-82.

Richardson, H. G. "The Letters and Chartes of Eleanor of Aquitaine", **The English Historical Review**, Cilt: 74, Sayı: 291, 1959. ss. 193-213.

Rouillard, Linda Marie. **Medieval Considerations of Incest, Marriage and Penance**, Ed. Bonnie Wheeler, Palgrave MacMillian Press, Toledo, 2020.

Runciman, Steven. **Haçlı Seferleri Tarihi I. Cilt**, çev. Prof. Dr. Fikret Işıltan, 5. Baskı, TTK Yayınları, Ankara, 2019.

Runciman, Steven. **Haçlı Seferleri Tarihi II. Cilt**, çev. Prof. Dr. Fikret Işıltan, TTK Yayınları, Ankara, 2019.

Ruud, Jay. **Encyclopedia of Medieval Literature**, Infobase Publishing, New York, 2006.

Salzman, L. F. **English Life in The Middle Ages**, Oxford Press, London, 1937.

Sausmikat, Rita. “Well-Behaved Woman Make History: Eleanor of Aquitaine and her Political Career and its Significance to Noblewoman” **Vexilium**, Yale University, Sayı.5, 2016. ss. 35-60.

Seward, Desmond. **Eleanor of Aquitaine: The Queen Mother of the Middle Ages**, Pegasus Press, London, 2014.

Staunton, Michael. **Thomas Becket and His Biographers**, Ed. Christopher Harper Bill, Boydell Press, Woodbridge, 2006.

Tarihi Kadim, **Kralların Komutası Altında İkinci Haçlı Seferi**, <https://www.tarihi kadim.com/kralların-komutası-altında-ikinci-haçlı-seferi/>, 01.07.2021.

Taylor, W. R. “A New Syriac Fragment Dealing With Incidents in The Second Crusade”, **The Annual of the American Schools of Oriental Research**, Cilt: 11, 1929-1930. ss. 120-130.

The Europeanmiddleages, <https://theeuropeanmiddleages.com/france/louis-vii-of-france-the-unfortunate-king/>, 01.07.2021.

Townsley, Lida Sophia. **Twelfth-Century Queens: Charters and Authority**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trinity Collage, Dublin, 2010.

Turan, Abdulkadir. **Kudüs’ün Fethi’nin Mimarı: Nureddin Mahmud Zengi**, Ketebe Yayınları, İstanbul, 2020.

Turner, Ralph ve Richard H. Heiser, **The Reign of Richard the Lionheart**, Routledge Press, London ve New York, 2000.

Turner, Ralph. **Eleanor of Aquitaine: Queen of France, Queen of England**, Yale University Press, Oxford, 2019.

Tyerman, Christopher, **The Invention of Crusades**, Palgrave Macmillian Press, London, 1998.

Tyerman, Christopher. **Gods War: A New History of the Crusades**, Penguin Books Press, London, 2006.

Tyerman, Christopher. **The Crusades: A Very Short Introduction**, Oxford University Press, Oxford, 2004.

Vincent, Nicholas. **1066-1485: The Birth of The Nation, Brief History of Brittain**, Little Brown Press, London, 2017.

Walker, Curtis. “Eleanor and Disaster at Cadmos Mountain on the Second Crusade”, **The American Historical Review**, Cilt: 55, Sayı: 4, 1950. ss. 857-861.

Weir, Alison. **A Life: Eleanor of Aquitaine**, Ballantine Books Random House Press, New York, 2001.

Weir, Alison. **Queens of the Crusades: Eleanor of Aquitaine and Her Successors 1154-1291**, Ballantine Books Press, 2021.

Wikipedia, **Rock Crystal Vase**, Rock,
https://en.wikipedia.org/wiki/Rock_crystal_vase, 01.07.2021.

Wikipedia, **Eleanor’un Mührü wikipedia**, https://en.wikipedia.org/wiki/Flower_and_Hawk, 01.07.2021.

Wilson, Derek. **The Plantagenets: The Kings That Made Brittain**, Quercus Press, New York and London, 2014.

Winroth, Anders. **The Making Gratian Decretum**, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.

Worldhistory, **Haçlılar Bizans İmparatorluğu'nda**, https://www.worldhistory.org/Second_Crusade/, 01.07.2021.

EK

EK 1: Resim

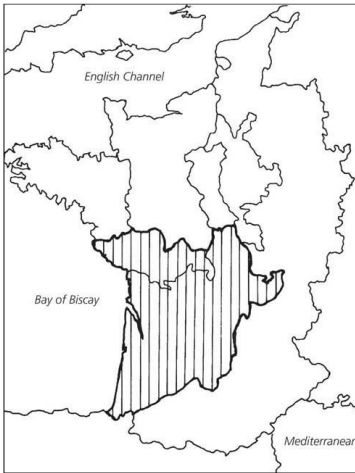
Resim 1: Eleanor'un tasviri

Kaynak: Britishheritage, **History Eleanor Aquitaine**

<https://britishheritage.com/history/history-eleanor-aquitaine>, 01.07.2021.

Resim 2: Eleanor'un sahip olduğu Akitanya

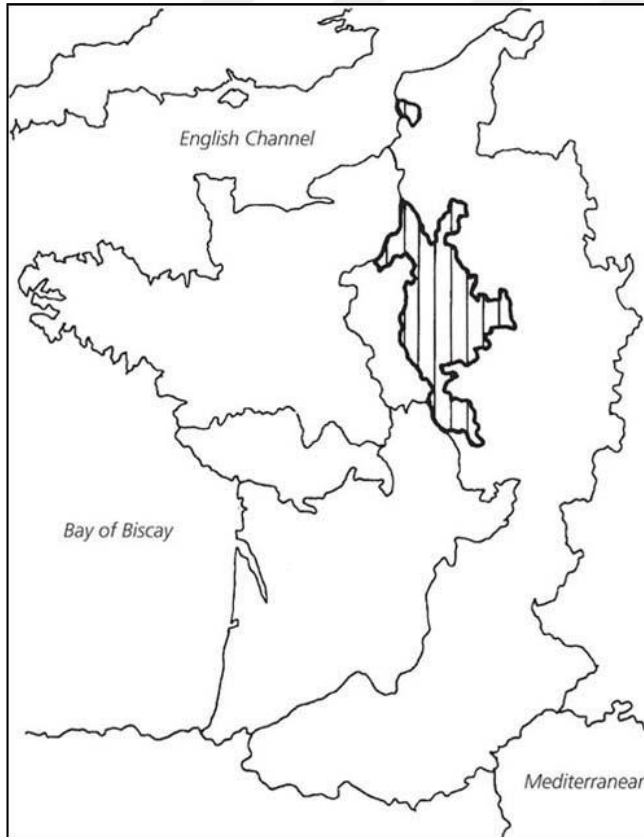
Kaynak: Boyd, 24

Resim 3: Louis'nin Tasviri

Kaynak: The Europeanmiddleages, <https://theuropeanmiddleages.com/france/louis-vii-of-france-the-unfortunate-king/>, 01.07.2021.

Resim 4: Eleanor'un Louis ile evlenmesinden önceki Capet Hanedanlığı'nın etki yeri

Kaynak: Boyd, 22

Resim 5: Eleanor'un Louis'ye Düğün Hediyesi Olarak Verdiği Dedesinden Kalma Vazo

Kaynak: Wikipedia, **Rock Crystal Vase**, https://en.wikipedia.org/wiki/Rock_crystal_vase, 01.07.2021.

Resim 6: Kral ve Kraliçenin Bernrad'ın Huzurunda Haçı Almaları

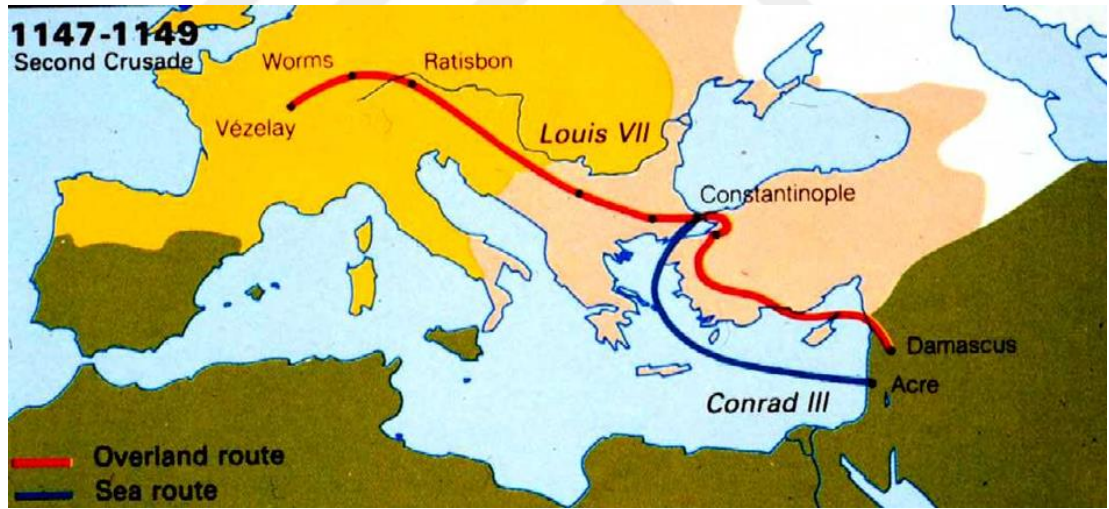
Kaynak: Pinterest, **Kral ve Kraliçenin Bernrad'ın Huzurunda Haçı Almaları**, <https://www.pinterest.de/pin/519462138245524686/>, 01.07.2021.

Resim 7: Bernard'ın Fransa halkı önünde II. Haçlı Seferi Çağrısı

Kaynak: Tarihi Kadim, kralların komutasi altında ikinci haçlı seferi
<https://www.tarihi kadim.com/kralların-komutasi-altında-ikinci-haçlı-seferi/01.07.2021>.

Resim 8: Louis'nin Güzergahı

Kaynak: Medievaltymes, **Louis'nin güzergahı** https://www.medievaltymes.com/courtyard/second_crusade.htm, 01.07.2021.

Resim 9: Haçlılar Bizans İmparatorluğu'nda

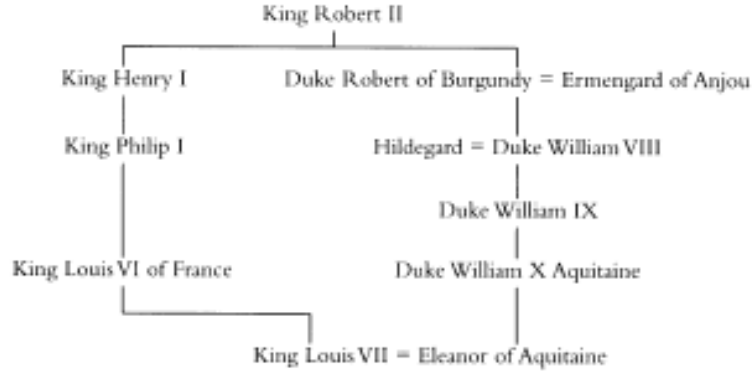
Kaynak: Worldhistory, **Haçlılar Bizans İmparatorluğu'nda**, https://www.worldhistory.org/Second_Crusade/, 01.07.2021

Resim 10: Eleanor'un Mührü

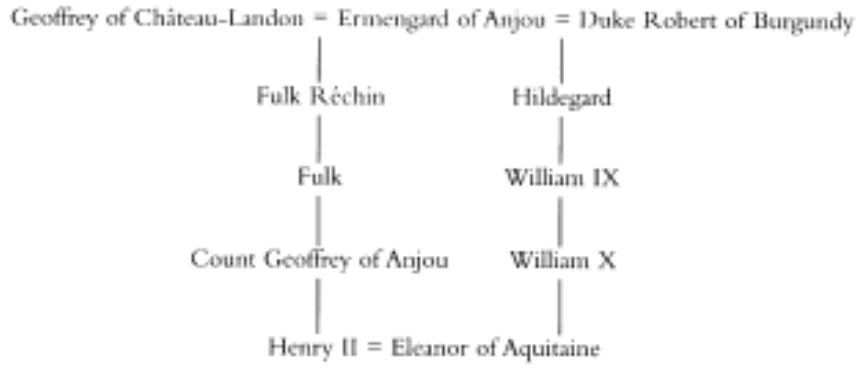
Kaynak: Wikipedia, **Eleanor'un Mührü wikipedia**, https://en.wikipedia.org/wiki/Flower_and_Hawk, 01.07.2021.

Resim 11: Eleanor ve Louis' nin Akrabalık Bağı

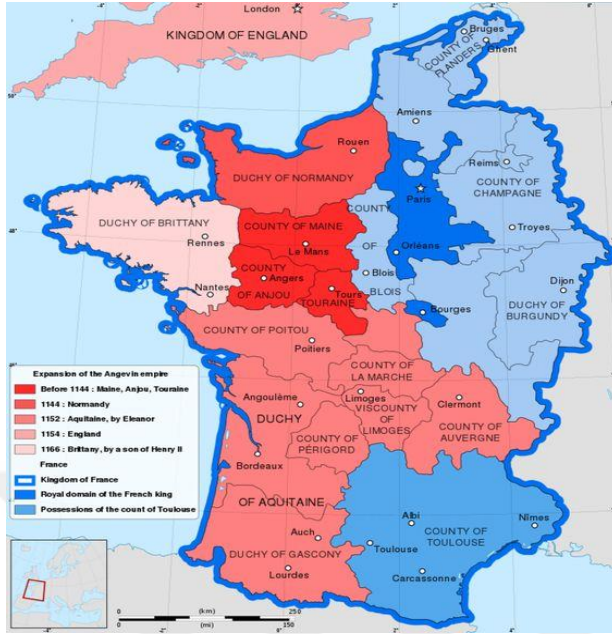
Kaynak: Constance Brittain Bouchard, s. 226.

Resim 12: Eleanor ve Henry'nin Akrabalık Bağı

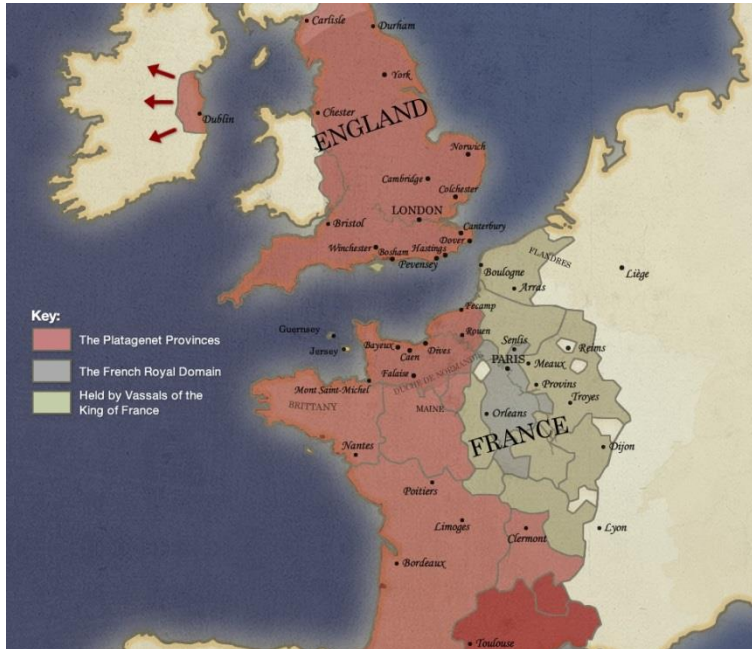
Kaynak: Constance Brittain Bouchard, s. 232.

Resim 13: Louis'nin ve Eleanor'n boşanması sonucu Fransa Krallığı'nın Akitanya'yı kaybetmesi

Kaynak: Pinterest, **Louis'nin ve Eleanor'n boşanması sonucu Fransa Krallığı'nın Akitanya'yı kaybetmesi**, <https://www.pinterest.de/pin/308989224432344798/>, 01.07.2021.

Resim 14: İkinci Henry'nin Eleanor ile Evlenmesi Sonucu Akitanya'yı Bünyesine Dahil Etmesi

Kaynak: Normanconnections, **İkinci Henry'nin Eleanor ile Evlenmesi Sonucu Akitanya'yı Bünyesine Dahil Etmesi**, <http://www.normanconnections.com/en/explore/map-of-the-anglo-norman-world/>, 01.07.2021.

Resim 15: Kraliçenin Ölümüne Atfen Tasviri

Kaynak: Historytoday, **Kraliçenin Ölümüne Atfen Tasviri**, <https://www.historytoday.com/archive/eleanor-aquitaine-marries-henry-anjou>, 01.07.2021.